

ΗΠΕΙΡΟΣ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΤΟΣ Ζ'

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1984

ΤΕΥΧΟΣ 2

Τα τελευταία χρόνια μεγάλες καταβάλλονται προσπάθειες από διαφόρους φορείς Κρατικούς, Συλλογικούς, Πολιτιστικούς κλπ. για να σωθεί η Ηπειρωτική ύπαιθρος από την ερήμωση έστω και την τελευταία στιγμή.

Έτσι στην προηγούμενη Κυβέρνηση το Υπουργείο Γεωργίας είχε καταρτίσει μια πολυμελή επιτροπή για να μελετήσει την Ήπειρο και να καταρτίσει ένα πρόγραμμα για τη γεωργική της ανάπτυξη που όμως τελικά δεν υλοποιήθηκε.

Η σημερινή Κυβέρνηση προτίθεται να θέσει σε εφαρμογή ένα πρόγραμμα ειδικό που εγκρίθηκε από την Ε.Ο.Κ. για την ανάπτυξη δύο προβληματικών περιοχών του Νομού Ιωαννίνων στους κλάδους της Γεωργίας, Κτηνοτροφίας και Δασών και στον Τουρισμό, και συγκεκριμένα στις περιοχές των Κοινοτήτων Κεφαλοχωρίου και Πλαγιάς της Επαρχίας της Κόνιτσας και Ελαφοτόπου, Άνω Πεδινών και Κάτω Πεδινών της Επαρχίας Ζαγορίου, με σκοπό τα συμπεράσματα που θα βγουν να εφαρμοστούν σε ευρύτερο χώρο.

Από το άλλο μέρος διάφορα συνέδρια από Συλλογικούς φορείς έλαβαν χώρα τα τελευταία χρόνια για το ίδιο θέμα, όπως το Πανηπειρωτικό συνέδριο στα Γιάννενα με φορέα την Πανηπειρωτική Συνομοσπονδία Ελλάδας, συνέδρια στις ακριτικές κωμοπόλεις Πωγωνιανή και Βασιλικό της Επαρχίας Πωγωνίου με φορέα την Παμπωγωνισιακή Ομοσπονδία κλπ. καθώς και διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις των διαφόρων Πολιτιστικών Συλλόγων της Ηπείρου. Όλες αυτές οι προσπάθειες που κανένας δεν μπορεί να αμφισβητήσει τις αγαθές προθέσεις τους σ' έναν σκοπό αποβλέπουν. Στο πως θα επιτευχθεί η οικονομική ανάπτυξη της Ηπείρου για να συγκρατηθεί ο πληθυσμός και να διασωθεί τελικά από την ερήμωση.

Φοβούμαστε όμως πως όλα αυτά παρά τις αξιέπαινες προσπάθειες δεν σκοπεύουν όσο θα έπρεπε σωστά στο στόχο. Και τούτο γιατί την οικονομική ανάπτυξη της Ηπείρου θέλουν να την στηρίζουν κατά κύριο λόγο στη γεωργική της ανάπτυξη. Δυστυχώς είμαστε υποχρεωμένοι να πούμε ότι η γεωργική ανάπτυξη της Ηπείρου δεν έχει πολλές δυνατότητες να επιτύχει, για λόγους απόλυτα αντικειμενικούς.

Οι λόγοι αυτοί είναι κυρίως τρεις. Ο πρώτος και βασικώτερος λόγος είναι το άγονο του εδάφους, ο δεύτερος η μικρή ιδιοκτησία γης που έχει η κάθε οικογένεια, και ο τρίτος ο μη εθισμός του Ηπειρώτη στο γεωργικό επάγγελμα αφού από χρόνια τώρα στα διάφορα αστικά κέντρα όπου είναι εγκατεστημένος τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού ασχολείται με αστικά επαγγέλματα. Και οι τρεις αυτοί λόγοι είναι εκείνοι που εκτός από λίγες εξαιρέσεις κάνουν τα περιθώρια της γεωργικής ανάπτυξης πολύ περιορισμένα για να μην πούμε μηδαμινά.

Η λύση για να αναπτυχθεί η Ήπειρος οικονομικά είναι μία και μοναδική.

Να αποφασίσει η Πολιτεία να της δώσει αυτό που χρόνια τώρα ακόμα και σήμερα της το αρνείται. Να της δώσει τη βιομηχανική της ανάπτυξη που μόνον μ' αυτή μπορεί να αναπτυχθεί η οικονομία της, να συγκρατηθεί ο πληθυσμός που υπάρχει σήμερα και να προσελκυστεί και άλλος πληθυσμός που βρίσκεται στις ξένες χώρες και στα μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας μας. 'Όσο πιο γρήγορα θα γίνει κατανοητή η μεγάλη αυτή αλήθεια όσο πικρή και αν είναι, τόσο πιο γρήγορα θα λυθεί το μεγάλο αυτό πρόβλημα της Ηπείρου. Στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη που οι περισσότεροι Νομοί τους δίκαια χαρακτηρίστηκαν σαν παραμεθόριες περιοχές για να συγκρατηθεί ο πληθυσμός τους έχουν διατεθεί τόσες Κρατικές πιστώσεις και έχει εγκατασταθεί ένα τόσο πυκνό δίκτυο βιομηχανικών μονάδων, που τις μετέβαλε σ' ένα απέραντο εργοτάξιο στο οποίο σφύζει η οικονομική ζωή και η κίνηση.

Γιατί κάπι παρόμοιο δεν θα μπορούσε να γίνει και για την Ήπειρο και περιμένουμε μόνον με την ανάπτυξη της γεωργίας να τα βγάλουμε πέρα;

Μόνον η Ανατολική Μακεδονία και η Θράκη είναι παραμεθόριες περιοχές; Η Ήπειρος τι είναι δεν είναι ολόκληρη παραμεθόριος περιοχή;

Αλλά και αν δεν ήταν παραμεθόριος περιοχή θα έπρεπε να εγκαταληφθεί σ' αυτό το βαθμό ώστε σήμερα να πλησιάζουμε στην ερήμωση;

Για την Ήπειρο ας το καταλάβουν καλά οι αρμόδιοι ισχύει απόλυτα το αρχαίο ρητό «Καιροί ου μενετοί».

Και πράγματι οι καιροί δεν περιμένουν για την Ήπειρο γιατί ο λίγος πληθυσμός που υπάρχει σήμερα στην Ηπειρωτική ύπαιθρο χρόνο με το χρόνο λιγοστεύει αφού οι γέροντες σιγά σιγά φεύγουν από τη ζωή και άλλοι νεώτεροι δεν τους αντικαθιστούν, αφού δεν υπάρχει κανένας πόλος έλξης για να τους επαναφέρει στη γενέθλια γη παρά την παθολογική αγάπη που τρέφουν γι' αυτήν.

Η ΗΠΕΙΡΟΣ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΣΤΟ ΕΘΝΟΣ.

Του κ. Κων/τίνου Γκανιάτσα.

Ομοτ. Καθηγητού και τ. Πρυτάνεως του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Z'.

Απελευθερωτικοί αγώνες 1832-1913. Μετά την ανεξαρτησία της Ελλάδος, οι Ηπειρώτες που πολέμησαν για την ελευθερία 400 περίπου χρόνια, δέχτηκαν δεινό πλήγμα και διαφεύστηκαν οι ελπίδες τους, διότι η Ήπειρος έμεινε έξω από το νεοϊδρυθέν κράτος και τα σύνορα ορίστηκαν στον Αμβρακικό κόλπο. Είναι αλήθεια πως η κυβέρνηση του Καποδίστρια (2.4.1827-23.8.1831) κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες να ελευθερωθεί όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος της Ελλάδος που πήρε τα όπλα στον απελευθερωτικό αγώνα, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Η Ήπειρος και τα άλλα υπόδουλα μέρη (Θεσσαλία, Μακεδονία, Θράκη, Νησιά Αιγαίου, Κρήτη, Εππάνησα) μάταια έκαναν το παν για να ελευθερωθούν.

Η κήρυξη του Ρωσοτουρκικού πολέμου το 1853 έκανε τους Ηπειρώτες να πιστέψουν, όπως και τους άλλους υπόδουλους Έλληνες και Βαλκανικούς λαούς, ότι ο πόλεμος αυτός είναι η απαρχή απελευθερώσεως. Τα Βαλκάνια βρίσκονται σε πολεμική εξέγερση, παροτρυνόμενα προς τούτο από την προστάτιδα του χριστιανισμού ομόδοξη Ρωσία, η οποία όμως απέβλεπε σε πολιτικούς σκοπούς για λογαριασμό της. Η Ήπειρος ξεσηκώνεται τον Νοέμβρη 1853 και στις 6 Ιανουαρίου 1854 κυκλοφορούν επαναστατικές προκηρύξεις, λίγο δε αργότερα κηρύσσεται επίσημα και η επανάσταση, η οποία ξαπλώνεται σε ολόκληρη σχεδόν την Ήπειρο, όπως στο Μέτσοβο, στην περιοχή Άρτας, στη Λάκα Σούλι, στα Κουρεντοχώρια από τον Παπά Ιγνάτιο, στη Θεσπρωτία, όπου οι επαναστάτες πολιορκούν τους Φιλιάτες, και αλλού. Ο βασιλεύς Όθων ευνοεί την επανάσταση των σκλαβωμένων Ελλήνων και στέλνει στην Ήπειρο το στρατηγό Θοδωράκη Γρίβα επικεφαλής 300 ανδρών. Οι επαναστάτες Ηπειρώτες είχαν στην αρχή επιτυχίες, νικώντας τους Τούρκους στα Πέντε Πηγάδια, στο Πέτα και προχωρούν με ορμητική εξόρμηση προς τα Γιάννινα, ενώ άλλα τμήματα των Επαναστατών καταλαμβάνουν την Άρτα, όπου οι Τούρκοι κλείνονται στο απόρθητο κάστρο. Στο Μέτσοβο η αντίθετη προς την επανάσταση μερίδα του λαού προδίδει και οδηγεί τους Τούρκους σε κρυφό μέρος στις Πολιτσιές και από εκεί ο εχθρός εισβάλλει στο Μέτσοβο όπου καίει τα σπίτια και εξαναγκάζει τους επαναστάτες να καταφύγουν με θρυλική έξοδο στα βουνά, σφάζοντας όσους έμειναν στην πόλη. Ο εισβάλων στην Ήπειρο από την Ελλάδα Θ. Γρίβας στρατοπεδεύει με τις δυνάμεις του στο Κουτσελιό έξω από τα Γιάννινα, όπου τον πολιορκούν πολυάριθμες αλβανικές δυνάμεις και τους εξαναγκάζουν σε αποχώρηση και να διαφύγει μόλις τον κίνδυνο. Η άφιξη ενισχύσεων στους επαναστάτες, αναγκάζει τους Τούρκους να επιστρέψουν στα Γιάννινα και η κάμψη των τουρκικών στρατευμάτων

ανησυχεί τους Γάλλους και Αγγλούς και η Αγγλία στέλνει στα Γιάννινα πράκτορες και τον Αγγλο πρόξενο με εντολή να ενεργήσουν να λυθεί με κάθε τρόπο η επανάσταση, ενώ παράλληλα πιέζεται και η Ελληνική Κυβέρνηση να διακόψει κάθε ενίσχυση των επαναστατών. Η στάση των Αγγλών και Γάλλων ενεθάρυνε τους Τούρκους, οι οποίοι και στέλνουν πολυάριθμο στρατό κατά των Ηπειρωτών επαναστατών και συνάπτονται σκληρές μάχες. Οι Τούρκοι πολιορκούν την Άρτα, παίρνουν το Πέτα και το Κομπότι και ξεκαθαρίζουν τις γύρω περιοχές. Ο βασιλεύς Όθων υπό την πίεση των Αγγλών και Γάλλων αποκηρύσσει την επανάσταση στην Ήπειρο. Η δημιουργηθείσα κατάσταση εξεφύλισε και ενέκρωσε την επανάσταση και έκαμψε την αντοχή των Ηπειρωτών. Και έτσι οι δυστυχισμένοι Ηπειρώτες που έζησαν για λίγους μόνο μήνες τον άερα της ελευθερίας, έπεσαν πάλι στις βαριές αλυσίδες της μαύρης σκλαβιάς. Έκτοτε αρχίζουν έντονοι διπλωματικοί αγώνες της Ελληνικής Κυβέρνησης με μόνο αποτέλεσμα την αναίμακτη παραχώρηση των Επτανήσων στην Ελλάδα από τους Αγγλούς το 1864.

Μετά τον ρωσοτουρκικό πόλεμο το 1853 και σχεδόν εικοσιπέντε χρόνια αργότερα, ξεσπάει νέος πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και Τουρκίας που ενεθάρυνε τους Ηπειρώτες για νέα επανάσταση, αλλά και το νέο αυτό επαναστατικό κίνημα απέτυχε, διότι είχε λήξει ο πόλεμος και συνήφθη ειρήνη. Επακολουθούν περίοδοι διπλωματικών αγώνων και το Ηπειρωτικό ζήτημα βρίσκεται στο στάδιο των διαπραγματεύσεων. Στο συνέδριο του Βερολίνου το 1879 συζητήθηκε η ενσωμάτωση της Ήπειρου με την Ελλάδα, αλλά το θέμα παραπέμφτηκε στη διάσκεψη της Κωνσταντινουπόλεως το 1881 στην οποία αποφασίστηκε η παραχώρηση στην Ελλάδα του Νομού Άρτης μόνον με όριο τον Αραχθό ποταμό, ενώ η υπόλοιπη Ήπειρος, ο κύριος κορμός της χώρας, έμεινε πάλι σκλαβωμένη. Οι Τούρκοι, για να σπάσουν το φρόνημα, το πνεύμα και την ιδέα της ελευθερίας των Ηπειρωτών, εξασκούν καταπιεστικά μέτρα με συνεχείς τρομοκρατίες και η κατάσταση χειροτερεύει με τον ατυχή πόλεμο του 1897, που πολέμησαν και οι Ηπειρώτες, ενώ παράλληλα εντείνεται και η ξένη προπαγάνδα των Ιταλών και ιδιαίτερα των Ρουμάνων. Παρόλα ταύτα όμως, οι Ηπειρώτες δεν αποθαρρύνονται και δεν εγκαταλείπουν το πάθος για την ελευθερία που είναι το κίνητρο και η παρόρμηση για αγώνες και θυσίες.

Ολίγα χρόνια προ του απελευθερωτικού πολέμου 1912-1913 και της επιθέσεως του ελληνικού στρατού στην Ήπειρο, είχε αναπτυχθεί ήδη στη σκλαβωμένη αυτή περιοχή εθνική δραστηριότητα, με οργανωμένα Κομιτάτα και ανταρτικά σώματα και η έναρξη του πολέμου βρίσκει φουντωμένη την Ήπειρο. Βασικός παράγων κινητοποιήσεως των Ηπειρωτών είναι η ιδρυθείσα στην Αθήνα Ηπειρωτική Εταιρία και τα παραρτήματα αυτής σε μερικές πόλεις της Ήπειρου.

Στις 25 Μαρτίου 1906 ιδρύθηκε στην Αθήνα μυστική Ηπειρωτική Εταιρία κατά το πρότυπο της Φιλικής Εταιρίας με σκοπό την άμυνα της Ήπειρου.

κατά της ξένης προπαγάνδας των Ιταλών και ιδίως των Ρουμάνων και την προετοιμασία του λαού για εξεγέρσεις. Το συμβούλιο της Εταιρίας αποτελείται από επιφανείς Ηπειρώτες των Αθηνών με πρόεδρο τον υπαρχηγό του Γενικού Επιτελείου του ελληνικού στρατού Παναγιώτη Δαγκλή από το Σούλι, αλλά η ψυχή και ο ιθύνων νους της οργανώσεως ήταν ο χαλκέντερος Χιμαριώτης Σπύρος Σπυρομήλιος. Η προσοχή της Εταιρίας (Κομιτάτου) στράφηκε αμέσως στην υπόδουλη Ήπειρο, όπου ίδρυσε τρεις διεύθυνσεις υπό την εποπτεία στελεχών της, κυρίως αξιωματικών του ελληνικού στρατού, που ήταν απασχολημένοι στα οικεία Ελληνικά προξενεία με το πρόσχημα υπαλλήλων. Η μία διεύθυνση ιδρύθηκε στα Γιάννινα, η δεύτερη στη Πρέβεζα και η τρίτη στο Αργυρόκαστρο. Μετά άρχισε η μύηση και ορκωμοσία νέων μελών και, κατά το δρων τότε στέλεχος στης οργανώσεως Αλέξ. Λιβαδέα (ψευδώνυμο Λάιος) και διευθυντή της Εθνικής Τραπέζης στα Γιάννινα αργότερα μετά την απελευθέρωση, ο πρώτος βαθμός των μυημένων ήταν οι Ομάδες των Εταίρων, ο δεύτερος βαθμός οι Ομάδες των Αδελφών και ο τρίτος βαθμός οι Ομάδες των Ελευθέρων. Ο όρκος των Αδελφών στα Γιάννινα εδίδετο στον Ιερό Ναό της Μητροπόλεως, στη στέγη του οποίου μάλιστα συνεδρίαζε και η διοικούσα Επιτροπή, και ο όρκος των Ελευθερωτών στον Ιερό Ναό της Αγίας Αικατερίνης.

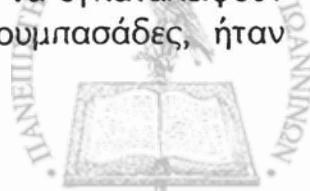
Ένας νέος Επίσκοπος τότε Βελάς και Κονίτσης και μυημένος ήδη στην Εταιρία Αθηνών, έπειτα μετά την απελευθέρωση Μητροπολίτης Ιωαννίνων και τέλος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος, ο μεγάλος Ηπειρώτης Ιεράρχης Σπυρίδων, ενέπνεε θάρρος και ενθουσιασμό και στις 11 Ιουνίου 1906 εμύησε και όρκισε στο Μοναστήρι Παλιούρη της επαρχίας Κουρέντων τους πρώτους Εταίρους. Από τότε αρχίζει ραγδαία η εξέλιξη της Α. Διευθύνσεως Ιωαννίνων και η δημιουργία ολιγομελών τμημάτων σε διάφορα μέρη της Ηπείρου και η μύηση Εταίρων ύστερα από αυστηρά κρίση των προσόντων τους, όπως στη Ζίτσα, στο Ζαγόρι και αλλού. Ο Ιεράρχης Σπυρίδων θα συνδέσει το όνομά του για την πολυσχιδή δράση και προσφορά του στην Ήπειρο (εθνική, κοινωνική) με την ιστορία της Ηπείρου ή της πρώτης πεντηκονταετίας του αιώνα μας. Αξιόλογη είναι η δράση και ενός άλλου ιερωμένου, του Ηγουμένου της Μονής Αγίας Αικατερίνης στα Γιάννινα Άνθιμου Κτενίδη από την Κρήτη, ο οποίος διέθετε στον αγώνα την εκκλησία για ορκωμοσία των μυημένων και το Μετόχι της Μονής για την απόκρυψη καταδιωκομένων από τους Τούρκους. Σημαντική ήταν η συμμετοχή στον αγώνα και ιερέων διαφόρων χωριών. Άλλα και ο εγχώριος τύπος δεν υστέρησε σε προσφορά στον αγώνα, όπως η εφημερίς των Ιωαννίνων «Ήπειρος», που αγωνίστηκε από το πρώτο φύλλο της να προστατεύσει τους Έλληνες της ενιαίας Ηπείρου από τις εχθρικές διαθέσεις των Οθωμανών και να αντικρούσει με πείσμα την εχθρική προς τους Έλληνες αρθρογραφία τοπικής τουρκικής εφημερίδας. Η μαχητική αυτή ελληνική εφημερίδα έλεγχε και καυτηρίαζε δριμύτατα και τις παρανομίες της

Δημογεροντίας Ιωαννίνων, ακόμη δε και αυτόν τον Μητροπολίτη Γερβάσιο και καταπολεμούσε με σθένος τις ξένες προπαγάνδες και ιδιαίτερα τη Ρουμανική. Γενικά η αρθρογραφία της εφημερίδας ήταν τόσο θαρραλέα και ερέθιζε τόσο πολύ τους Τούρκους, ώστε να βρουν πάτημα να παραπέμψουν στο στρατοδικείο και να καταδικάσουν σε θάνατο τον ιδιοκτήτη της και διευθυντή Γ. Χατζή (Πελερέν), από τον οποίο τον έσωσε η απελευθέρωση των Ιωαννίνων και άλλοι παράγοντες, αφού είχε μείνει στο «μπουδρούμι» αρκετό χρονικό διάστημα.

Μέσα σε δύο χρόνια το δίκτυο ξαπλώνεται σε όλη την έκταση του Σαντζακίου Ιωαννίνων, από τα σύνορα μέχρι την Τσαμουριά, και οργανώθηκαν περί τα 100 χωριά. Οι μυημένοι της υπαίθρου, στην οργάνωση ανέρχονται κατά τον Α.Λιβαδέα σε 1500 και μέσα στα Γιάννινα σε περισσότερους από 300. Οι Γιαννιώτες διέθεσαν για τον αγώνα περισσότερο από 2.500 χρυσές λίρες. Οι μαχητικοί πυρήνες, σκορπισμένοι σε πόλεις και χωριά, είχαν αποστολή την συλλογή πληροφοριών, την κατασκοπεία δηλαδή, την μύηση νέων μελών, την νουθεσία, την απειλή των δειλών και άλλα. Με την φροντίδα της Α.Διευθύνσεως Ιωαννίνων μεταφέρθηκαν από τα σύνορα 1450 όπλα γκρα για τον εφοδιασμό των διαφόρων ομάδων της υπαίθρου και λίγο αργότερα άλλα 100 από το στέλεχος του Κομιτάτου και μετέπειτα πρόξενο στα Γιάννινα Φορέστη. Κατά τη διάρκεια του αγώνος, μέχρι την απελευθέρωση μεταφέρθηκαν περί τα 15.000 όπλα, μεταξύ των οπίων και πολλά νέου τύπου μάλινχερ, και σκορπίστηκαν σε όλη την Ήπειρο για τον εφοδιασμό των ομάδων, από την Πρέβεζα και την Πάργα μέχρι τη Χιμάρα, το Δέλβινο και το Αργυρόκαστρο, όπου και φυλάσσονταν σε ασφαλείς κρύπτες.

Εν τω μεταξύ επιδεινώθηκε η κατάσταση στην Ήπειρο από τις ένοπλες Αλβανικές συμμορίες, από την καταπίεση των Τούρκων και από την ξένη και ιδίως την Ρουμανική προπαγάνδα και οι Ηπειρώτες δοκιμάζονται σκληρά. Τότε το 1908 αποφασίστηκε από το Σπυρομήλιο η δημιουργία δύο ανταρτικών σωμάτων με 35-40 άνδρες το καθένα, το ένα υπό τον Βορειοηπειρώτη Γιάννη Πουτέτση (καπετάν Βορηά) με υπαρχηγό τον ανεψιό του Γρηγόρη Φαρμάκη, και το άλλο υπό τον από το κρεμμυδοχώρι Ιερομνήμη - Μουργκάνας καταγόμενο Σπύρο Κρεμμύδα. Τα δύο αυτά ανταρτικά σώματα διέτρεχαν όλη την ύπαιθρο και κυνηγούσαν ανελέητα και διέλυσαν τις αλβανικές συμμορίες και εξουδετέρωσαν σχεδόν την καταπίεση των τουρκικών αποσπασμάτων (κουσιάδων). Το σώμα Πουτέτση ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα και εθνική δράση και μεριμνούσε για όλα· ίδρυε επιτροπές αγώνος, επενέβαινε διαιτητικά και έλυε τις διαφορές των χωρικών, επάταξε τη ζωοκλοπή και τη ληστεία και τα τουρκικά δικαστήρια ερημώθηκαν, επέβαλλε την κατακύρωση του φόρου δεκάτης επ' ονόματι των κοινοτήτων, ώστε να μη τολμάει κανείς να πλειοδοτήσει, διόριζε έλληνες αγροφύλακες με αποτέλεσμα να αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τα αγροκτήματα οι αλβανοί αγροφύλακες και οι Σουμπασάδες, ήταν

κέρβερος προστασίας των ηθών, τρομοκρατούσε και τιμωρούσε με θάνατο τους προδότες και τουρκολάτρες, εξολόθρευσε στις 18 Αυγούστου 1909 τη συμμορία Σκουμπραίων που τρομοκρατούσε τα βλαχόφωνα χωριά Ζαγορίου και απαιτούσε την ίδρυση ρουμανικών σχολείων και εκκλησιών.

Το δεύτερο ανταρτικό σώμα του καπετάν Κρεμμύδα, ανέπτυξε και αυτό σπουδαία δράση, τόσο προ της ενάρξεως του απελευθερωτικού πολέμου 1912-1913, κυνηγώντας τις ένοπλες αλβανικές συμμορίες και τιμωρώντας σκλήρα τους προδότες και τουρκολάτρες, όσο και με την έναρξη και κατά τη διάρκειά του, ενισχύοντας τις ασθενείς ελληνικές δυνάμεις στο μέτωπο Ολύτσικας - Δωδώνης, πολεμώντας τους Τούρκους παντού και κάνοντας δολιοφθορές στα μετόπισθεν της τουρκικής γραμμής. Ένας βιογράφος του πολυμήχανου αυτού καπετάνιου κάμνει γλαφηρή περιγραφή πως μπήκε στα Γιάννινα μεταμφιεσμένος και ορκίστηκε στον Ιερό Ναό της Αγίας Αικατερίνης, πως διολίσθηνε δια μέσου των τουρκικών ενεδρών μεταμφιεσμένος πότε σαν παπάς, πότε σαν γριά και πολλά άλλα.

Μερικά περιστατικά από τη δράση των ως άνω δύο ανταρτικών σωμάτων μού είναι γνωστά, είτε από διηγήσεις ανθρώπων του χωριού μου που ήσαν οργανωμένοι και έδρασαν και οι ίδιοι, είτε διότι τα έζησα και ο ίδιος στη προσχολική-νηπιακή μου ηλικία. Στο πατρικό μου σπίτι στην Αραχωβίτσα (Λευκοθέα) συναντιώνταν και διανυκτέρευαν συχνά οι καπετανέοι Πουτέτσης, Φαρμάκης, πότε ο ένας και πότε ο άλλος, καθώς και άλλοι μικροκαπετανέοι. Σε μάς τα νήπια προκαλούσαν θαυμασμό οι αντάρτες με το αρειμάνιο ύφος τους, με τη μαύρη φουστανέλλα, με το μάλινχερ, με την αμφίστομη μάχαιρα (κάμα) στη μέση και τον αρχηγό Πουτέτση που έρχονταν στο χωριό καβάλα σε άσπρο άλογο τον παρομοιάζαμε με τον Αηγιώργη. Άλλα και στο σχολείο του χωριού μου πήγαιναν οι αντάρτες και μιλούσαν στα παιδιά για πατρίδα, για θρησκεία, για οικογένεια. Με το τρίπτυχο όμως αυτό κατηχούσε τους μαθητές και ο δάσκαλος, ο οποίος μάλιστα, εκτός από τον εθνικό ύμνο, έμαθε στα παιδιά να τραγουδούν και το θιούριο «Ω λυγερόν και κοπτερόν σπαθί μου» και για το φόβο αιφνιδίας αφίξεως τουρκικού αποσπάσματος (κουσιάδας) έστελνε δύο - τρία από τα μεγαλύτερα παιδιά του σχολείου σε επίκαιρα μέρη έξω από το χωριό για να προσέχουν. Ένα περιστατικό προστασίας των ηθών από τους αντάρτες είναι το εξής. Στο χωριό μου υπήρχε μία παραστρατημένη γυναίκα, την οποία ο καπετάν Φαρμάκης, αφού την εξυλοκόπησε, την διαπόμπευσε, καθίζοντάς την ανάποδα καβάλα σε γάιδαρο και περιφέροντας την στο χωριό. Σχετικά με τις κινήσεις και την παρακολούθηση υπόπτων, αναφέρω το εξής. Ο πατέρας μου, βασικό στέλεχος της οργανώσεως, συνεκέντρωνε διάφορες πληροφορίες και με εμπίστους ανθρώπους τις διεβίβαζε στους αντάρτες. Κάποτε τον πληροφόρησαν πως ένας Εβραίος ζωέμπορος γυρίζει στα χωριά για αγορά ζώων, ο οποίος όμως φάνηκε ύποπτος, διότι αγνοούσε την τοπική ορολογία των ζώων, όπως ζυγούρι, μπλιόρη, στέρφα, μουρκάλισμα, πρατσιάλισμα. Ο ψευτοζωέμπορος Εβραίος από την στενή παρακολούθηση

αποδείχθηκε κατάσκοπος και εκτελέστηκε. Ενθυμούμαι και δύο περιστατικά παραδειγματικής τιμωρίας τουρκολάτρου και ενος καταπιεστού των χωρικών, όπως είναι ο φόνος του Κώστα Γκόγκου από το χωριό μου και η σφαγή του Αλβανού Γκαντρή Μπέη, τσιφλικά και τρομερού δυνάστη των κολήγων του χωριού Ραδοτόβι έξω από τα Γιάννινα, τον οποίο απήγαγε από το κονάκι του τριμελής ομάδα, ανταρτών και τον μετέφερε ο Βελτσιστινός αντάρτης Μήτσος Μπαλντάς στον ώμο έξω από το χωριό όπου και τον έσφαξε. Θα αναφέρω ακόμη και ένα περιστατικό συμπλοκής ανταρτών με ισχυρές τουρκικές δυνάμεις. Δύο- τρεις μήνες προ της απελευθερώσεως, έγινε κοντά στο χωριό μου συμπλοκή μεταξύ ανταρτών του σώματος Κρεμμύδα που έλαβαν μέρος και χωρικοί και μεγάλης τουρκικής δυνάμεως, η οποία κατέληξε σε βάρος των Τούρκων και με σοβαρές απώλειες και σε αντίποινα συνελήφτηκαν και κλείστηκαν στο μπουδρούμι Ζίτσας, όπου η έδρα του διοικητού (Καϊμακάμη), είκοσι άτομα του χωριού μου, μεταξύ των οποίων και ο πατέρας μου, αλλά με 30 χρυσές λίρες και μία αγελάδα «μπαζίσι» αφέθηκαν ελεύθεροι.

Παρά τα σκληρά μέτρα των ανταρτών κατά των προδοτών, δεν έλειψε η προδοσία. Μία νύχτα και δύο-τρία χρόνια προ της απελευθερώσεως, οι Τούρκοι περικύκλωσαν το κονάκι συγγενών του καπετάν Πουτέτση στο χωριό Δραγουμή (Παλιούρή), όπου είχαν κτήματα, και βρήκαν και κατέσχον 40 πρωτόκολλα ορκωμοσίας που είχε αφήσει εκεί ο Πουτέτσης προς διαφύλαξη, γεγονός που ανάγκασε τους ενοχοποιουμένους να λάβουν τα μέτρα τους και να καταφύγουν άλλοι στα βουνά και άλλοι στην Ελλάδα, στο Ελληνικό όπως έλεγαν τότε οι υπόδουλοι Ηπειρώτες. Κατόπιν αυτού, καθώς και της αποκαλύψεως της παρουσίας του Πουτέτση στην περιοχή αυτή, οι Τουρκικές αρχές άρχισαν απεινή δίωξη των δυναμικών στελεχών και το σώμα Πουτέτση αναγκάστηκε να μετασταθμεύσει στη μεθόριο. Υστερα από τα γεγονότα αυτά, η Α. Διεύθυνση Ιωαννίνων και τα τμήματα της υπαίθρου ανέστειλαν προσωρινά τις δραστηριότητές τους, αλλά ο σπόρος που είχε πέσει σε γόνιμο έδαφος έδωσε πλούσια βλάστηση και δημιουργήθηκαν οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την προπαρασκευή των οπλαρχηγών της αύριον και μικροκαπετανέων, όπως είναι ο από τη Σωτήρα της Β. Ηπείρου καταγόμενος Βασίλης Κολοβός, ο Γραμμενιάτης, Χρήστος Μπράτος, οι Βελτσιστινοί Γιάννης Βάντζος και Μήτσος Μπαλντάς ο συγγενής μου Πάνος Γκανιάτσας, ο Γιάννης Κέκος από τη Δραγουμή, και άλλοι. Ο καθένας από αυτούς τους μικροκαπετανέους ήγειτο μιας ολιγομελούς ομάδος και όλοι αλόνιζαν την ύπαιθρο. Τα ανταρτικά αυτά σώματα προστάτευαν και τα χωριά από τους ρακένδυτους και πειναλέους λιποτάκτες- φυγόδικους του τουρκικού στρατού, από τους οποίους οι Αλβανοί ήταν ιδιαίτερα σκληροί, αδίστακτοι και αιμοχαρείς για πλιάτσικο.

Το 1912 είναι η χρονιά που οι Ηπειρώτες μετά την αγωνιστική προπαρασκευή τους θα συμβάλουν πολύ στην προσπάθεια του νεώτερου Ελληνισμού για να πραγματοποιήσει τη Μεγάλη Ιδέα, την απελευθέρωση

του υπόδουλου -Ελληνισμού. Οι Ηπειρώτες, πιστοί στις παραδόσεις, υπάκουσαν και πάλι στην αιώνια προσταγή και δεν υστέρησαν από τους άλλους Έλληνες σε εθελοντική προσφορά. Με την κήρυξη του Ελληνοτουρκικού πολέμου το φθινόπωρο 1912, οι Ηπειρώτες προσέφεραν σημαντικές υπηρεσίες στον αγώνα σε δύο τομείς. Ο ένας είναι η οργάνωση ομάδων πληροφοριών, οδηγών, ταχυδρόμων, κατασκόπων, η άγρυπνη παρακολούθηση της κινήσεως των τουρκικών δυνάμεων. Οι συγκεντρούμενες και ελεγχόμενες πληροφορίες διαβιβάζονταν με έμπιστους ταχυδρόμους στο Αρχηγείο του ελληνικού στρατού στο Εμίν Αγά παρά την Φιλιππιάδα, οι οποίοι με κίνδυνο της ζωής τους διαπερνούσαν τις τουρκικές γραμμές. Η οργάνωση Ιωαννίνων κατόρθωσε μάλιστα να εξασφαλίσει από Έλληνα Μικρασιάτη αξιωματικό, μηχανικό του τουρκικού στρατού, τον Νικολάκη Εφέντη, που υπηρετούσε στο οχυρό Μπιζάνι, στο Αρχηγείο του ελληνικού στρατού. Δυστυχώς όμως αυτός ο Έλληνας Μικρασιάτης τη μεγάλη πατριωτική του πράξη την πλήρωσε αργότερα αυτός και η οικογένειά του με τη ζωή τους, διότι μία εφημερίδα των Αθηνών δημοσίευσε τότε από επιπολαιότητα όχι μόνον τα περί του σχεδιαγράμματος του Μπιζανίου, αλλά και το όνομα του τολμηρού δράστη. Ο άλλος τομεύς που έδρασαν οι Ηπειρώτες είναι η ενίσχυση των ασθενών στην αρχή ελληνικών δυνάμεων στο ασθενές δεξιό των Τούρκων, στον τομέα Ολύτσικα-Δωδώνη, όπου αγωνίστηκαν ανταρτικές δυνάμεις και έδωσαν σκληρές και αποτελεσματικές μάχες με τους Τούρκους. Αξίζει να σημειωθεί ιδιαίτερα η Ιμάχη της Χιμάρας από τις 11 Νοεμβρίου 1912 μέχρι τις 3 Ιανουαρίου 1913, όπου, κοντά στο μικρό απόσπασμα του τακτικού ελληνικού στρατού που είχε αποβιβαστεί στους Αγίους Σαράντα για αντιπερισπασμό έλαβαν μέρος περί τους 6.500 Ηπειρώτες (3.000 αντάρτες στο κύριο μέτωπο, 1.000 εθελοντές, 2.000 ένοπλοι χωρικοί, 600 Χιμαριώτες). Άλλα και στο εσωτερικό και σε διάφορες περιοχές της Ηπείρου όπισθεν των τουρκικών γραμμών πολέμησαν τους Τούρκους και έδωσαν σκληρές μάχες ανταρτικά σώματα με ένοπλους χωρικούς, όπως μεταξύ των άλλων στη περιοχή Αραχωβίτσας-Δραγουμής, όπου ανέτρεψαν ολόκληρο τουρκικό σύνταγμα με πυροβολικό και το ανάγκασαν να επιστρέψει στη Ζίτσα-Γιάννινα. Σημαντική είναι η δράση των Ηπειρωτών ανταρτών σε δολιοφθορές στα μετόπισθεν των Τούρκων, όπως μεταξύ των άλλων είναι και η καταστροφή των υδρομύλων Βελτσίστας από το σώμα Κρεμμύδα, γεγονός που δημιούργησε στους Τούρκους μεγάλα προβλήματα, διότι ήταν το μόνο μεγάλο συγκρότημα υδρομύλων στην περιοχή Ιωαννίνων για τις ανάγκες τους. Αξίζει να σημειωθεί ότι στην ανταρτική ομάδα που κατέστρεψε τους μύλους ήταν και ο Βελτσιστινός Γιάννης Βάντζος, ο οποίος κατέστρεψε με τα χέρια του πρώτα τον οικογενειακό του υδρόμυλο που ήταν από τους μεγαλύτερους.

Απελευθέρωση των Ιωαννίνων. Με την κήρυξη του πολέμου της Ελλάδος κατά της Τουρκίας, εστάλησαν αμέσως την επομένη ασθενείς ελληνικές δυνάμεις στην Ήπειρο, διότι ο κύριος όγκος του στρατού

διατέθηκε στο μέτωπο της Μακεδονίας. Οι ασθενείς αυτές δυνάμεις διέβησαν αμέσως τον 'Αραχθο ποταμό, απώθησαν τις ασθενείς τουρκικές δυνάμεις και στις 13 Οκτωβρίου 1912 κατέλαβαν την Φιλιππιάδα και έτσι διέκοψαν τη συγκοινωνία Πρεβέζης-Ιωαννίνων. Οι ελληνικές όμως δυνάμεις είχαν ανάγκη από την οργάνωση μιας ασφαλούς βάσεως ανεφοδιασμού για τις επιχειρήσεις που να εξυπηρετείται από τη θάλασσα και ως τέτοια ήταν η Πρέβεζα, την οποία και κατέλαβαν στις 21 Οκτωβρίου 1912. Μετά την κατάληψη της Πρεβέζης, οι ελληνικές δυνάμεις στράφηκαν προς βορράν και έφθασαν με σκληρές μάχες μέχρι τα Πέντε Πηγάδια. Μετά την αποπεράτωση του νικηφόρου αγώνος στη Μακεδονία με την απελευθέρωση της Θεσσαλονίκης, κατέστη δυνατή και η αποστολή ενισχύσεων στο μέτωπο Ηπείρου, οπότε άρχισε και ο αγών για την περίσχυση του φρουρίου Ιωαννίνων. Οι ελληνικές δυνάμεις έφθασαν στα υψώματα Πεστών και Αετοράχης που περιστέφουν από Νότου την πεδιάδα Ιωαννίνων, αλλά η περαιτέρω προέλαση εφράσσετο από τα διασταυρούμενα πυρά πυροβολικού του φρουριακού συγκροτήματος Ιωαννίνων. Τούτο οργανώθηκε το 1910 από τον Γερμανό στρατηγό Φον Ντερ Γκόλτσ με έργα μονίμου οχυρωτικής και περιελάμβανε ένα σύνολο περιφερειακών οχυρών που έκαναν τα Γιάννινα περίκλειστη τοποθεσία. Το κύριο οχυρό ήταν εγκατεστημένο στον ορεινό όγκο του Μπιζανίου, 15 χιλιόμετρα νοτίως των Ιωαννίνων, το οποίο κλείει από το Νότο την ομώνυμη πεδιάδα και φράσσει τις από Πρεβέζης προς βορράν προσπελάσεις, ενώ οι μεταξύ Μπιζανίου και Μιτσικελίου κατευθύνσεις εφράσσοντο από τα οχυρά της Καστρίτσας. Δυτικώς των Ιωαννίνων η οχυρωμένη γραμμή αρχίζει από τα υψώματα Σαντοβίτσας και από εκεί, συνεχιζόμενη προς Νότον μέχρι των υψωμάτων Δουρούτης, συνδέει τα πυρά της με τα πυρά του Μπιζανίου. Η βόρεια κατευθυνση εφράσσετο υπό συγκροτήματα πυροβολικού στο Νησί της λίμνης Ιωαννίνων και στο Πέραμα. Δυτικώς της γραμμής των οχυρών ήταν οργανωμένες θέσεις επί των υψωμάτων Τσούκας και Αγίου Νικολάου και Μανωλιάσσας που εκάλυπταν τις από Δυσμών κατευθύνσεις προσπελάσεως. Η οχυρά αυτή περιοχή ήταν οργανωμένη με έργα μονίμου οχυρωτικής με 110 πυροβόλα διαφόρου διαμετρήματος και περιεβάλετο με προκεχωρημένα σημεία αντιστάσεως. Το αριστερό των Τούρκων ήταν πολύ ισχυρό και το δεξιό μάλλον ασθενές.

Η στρατιά Ηπείρου, ενισχυθείσα με δύο μεραρχίες στρατού από τη Μακεδονία περί τα τέλη Δεκεμβρίου 1912 και αρχές Ιανουαρίου 1913, εξαπέλυσε από το δεξιό της κατά του ισχυρού αριστερού των Τούρκων γενική επίθεση, η οποία όμως δεν επέφερε την πτώση των οχυρών, αλλά συνετέλεσε στη στενώτερη περίσχυση αυτών. Η εκστρατεία στην 'Ηπειρο παρετείνετο και οι μονάδες υπέφεραν αφάνταστα από τις αλλεπάλληλες και χωρίς αποτέλεσμα επιθέσεις και κυρίως από τις κακουχίες της χειμερινής εκστρατείας με πολύ βαρύ χειμώνα για τις οποίες δεν ήταν προετοιμασμένες. Ένεκα τούτου αναγκάστηκε το Αρχηγείο του ελληνικού στρατού Ηπείρου

να τροποποιήσει το σχέδιο επιθέσεως και να λάβει τις εξής αποφάσεις. Επιδεικτική κίνηση στο ισχυρό αριστερό των Τούρκων προς απασχόληση και καθήλωση του εχθρού και αποφασιστική επιθετική ενέργεια στο ασθενές δεξιό των Τούρκων. Η κύρια επιθετική αυτή ενέργεια θα επλαισιώνετο με επιθέσεις από Μέτσοβο προς Δρίσκο, από Φουρκα προς Μεσογέφυρο και με μία επιδεικτική απόπειρα αποβάσεως στους Αγίους Σαράντα. Με βάση το ορθό συνταχθέν αυτό σχέδιο, άρχισε στις 19 Φεβρουαρίου 1913 προπαρασκευαστική βολή πυροβολικού κατά του κυρίου φρουριακού συγκροτήματος, Μπιζανίου και το πρώι της επομένης ημέρας εξεδηλώθη αιφνιδιαστική επίθεση από τρεις φάλαγγες κατά του ασθενούς δεξιού των Τούρκων επί της Τσούκας και Αγίου Νικολάου που στέφτηκε από πλήρη επιτυχία. Στο τέλος της πρώτης ημέρας η πρώτη φάλαγγα έφθασε δυτικώς του Μπιζανίου, η δεύτερη στα υψώματα Σαντοβίτσας και η τρίτη στη Ραψίστα, με μία προωθημένη αιχμή υπό τον θρυλικό ταγματάρχη Βελισαρίου μέχρι τις παρυφές των Ιωαννίνων, εκεί περίπου όπου το αρχικό κτίριο του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, τοποθεσία που αποθανατίστηκε με το όνομα του γενναίου και τολμηρού αυτού πολεμιστή και είναι γνωστή στα Γιάννινα «στου Βελισαρίου». Οι ασθενείς αυτές ελληνικές δυνάμεις βρέθηκαν στα νώτα της τουρκικής γραμμής, ενώ το τμήμα Βελισαρίου με την τολμηρή και επικίνδυνη κίνησή του διέκοψε την επικοινωνία μεταξύ Μπιζανίου και Ιωαννίνων. Κατόπιν τούτου, ο διοικητής της αμυντικής ζώνης Ιωαννίνων στρατηγός Εσσάτ Πασάς αναγκάστηκε να έλθει σε επαφή με τον Μητροπολίτη Ιωαννίνων Γερβάσιο και το προξενικό σώμα και να στείλει επιστολή στο Ελληνικό Στρατηγείο ότι ο τουρκικός στρατός παραδίδεται άνευ όρων. Και έτσι, λοιπόν, ύστερα από 480 περίπου χρόνια μαύρης σκλαβιάς (9.10.1431-21.12.1913) το σκότος διαδέχεται το φως και στις 21 Φεβρουαρίου 1913 εισέρχεται στα Γιάννινα τμήμα του ελληνικού στρατού υπό τον στρατηγό Σούτσο και την επομένη ο Αρχιστράτηγος Διάδοχος Κωνσταντίνος επικεφαλής του απελευθερωτικού ελληνικού στρατού, γεγονός που προκαλεί παραλήρημα και φρενίτιδα ενθουσιασμού στον γεμάτο δάκρυα από τη χαρά και στραυροκοπούμενο λαό, βιώντας Χριστός Ανέστη. Η πλατεία της πόλεως στρώθηκε από κόκκινα φέσια που τα πετούσαν όσοι τα φορούσαν, αφού τα ξέσχιζαν προηγουμένως.

Κατά την διάρκεια των πολύμηνων αιματηρών αγώνων για την εκπόρθηση του Μπιζανίου και μιας αλυσίδας μικροτέρων οχυρών συγκροτημάτων, οι Ήπειρώτες δοκιμάστηκαν σκληρά και υπέστησαν δεινές δοκιμασίες σε κάψιμο χωριών και ανθρώπινες ζωές. Με την έναρξη των επιχειρήσεων, η τουρκική διοίκηση, για να τρομάζει τον άμαχο πληθυσμό, είχε οπλίσει άτακτες ομάδες τουρκοπαίδων που σκότωναν για διασκέδαση όποιον ήθελαν. Πολλοί χωρικοί κρεμάστηκαν στα πλατάνια της πόλεως και οι οθωμανίδες γυναίκες πήγαιναν με τα παιδιά τους να απολαύσουν το θέαμα, ενώ τα χαμίνια τουρκόπουλα έπαιζαν στους δρόμους το κρέμασμα. Χάρη στις άοκνες ενέργειες του Μητροπολίτη Ιωαννίνων, πολλοί Ήπειρώτες

γλύτωσαν το κρέμασμα, μεταξύ των οποίων και ένας παπάς από τους πέντε που καταδικάστηκαν σε θάνατο.

Μετά την εκπόρθηση του Μπιζανίου και την απελευθέρωση των Ιωαννίνων, ο ελληνικός στρατός προήλασε προς βορράν στη Β.'Ηπειρο, ενώ η Κορυτσά είχε απελευθερωθεί ήδη νωρίτερα από τμήμα στρατού της Μακεδονίας. Δυστυχώς όμως οι Βορειοηπειρώτες ανέπινευσαν για λίγο μόνον χρονικό διάστημα τον αέρα της ελευθερίας, διότι οι Μεγάλες Δυνάμεις και η καθημία για ειδικό λόγο επίεσαν και εξεβίασαν την Ελληνική Κυβέρνηση να αποσύρει το στρατό της από τη Β.'Ηπειρο. Τούτο είχε ως αποτέλεσμα να ξεσηκωθούν οι Βορειοηπειρώτες σε ένοπλη εξέγερση, να κάνουν κυβέρνηση, να ανακηρύξουν τη Β.'Ηπειρο Αυτόνομη και με τη βοήθεια εθελοντών από την Ελλάδα και την ελεύθερη ήδη 'Ηπειρο να συνάψουν σκληρές και νικηφόρες μάχες με τους Αλβανούς. Με τη δραματική όμως ιστορία της μαρτυρικής Β.Ηπείρου που ελευθερώθηκε τέσσερες φορές και έμεινε τελικά υπόδουλη, στενάζουσα υπό ένα στυγνό ολοκληρωτικό καθεστώς με κίνδυνο τον αφεληνισμό του ελληνικού πληθυσμού θα ασχοληθούμε στο επόμενο άρθρο, με το οποίο και θα κλείσουμε το κεφάλαιο των επαναστατικών εξεγέρσεων και απελευθερωτικών αγώνων της Ηπείρου κατά τη διάρκεια της μακραίωνης δουλείας, για να συνεχίσουμε έπειτα την περιγραφή άλλων θεμάτων της χώρας αυτής (Σημείωση. Δε μπορούμε στο σημείο αυτό να μη στηλιτεύσουμε τις εξωφρενικές δηλώσεις του ανεκδιήγητου εκείνου «λέκτορα» του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, Αμερικανού υπηκόου, αλβανόφιλου και θαυμαστή του καθεστώτος των Τιράνων που επισκέφτηκε την Αλβανία και του επιδαφίλεψαν οι εκεί αρχές τιμές και περιποιήσεις, ότι οι Βορειοηπειρώτες είναι ευτυχισμένοι και διάγουν βίο όλβιο και τρισμακάριστο...»)

Επίλογος. Η εκπόρθηση του τρομερού οχυρού Μπιζανίου ύστερα από πόλυμηνη, πολιορκία είναι η ακραία έξαρση των απελευθερωτικών αγώνων 1912-1913 και η απευλευθέρωση των θρυλικών Ιωαννίνων και ενός τμήματος της ενιαίας Ηπείρου ένας ιστορικός σταθμός μεταξύ παρελθόντος και μέλλοντος και κάθε εορτασμός της επετείου της απελευθερώσεως δημιουργεί με τους συναισθηματικούς κραδασμούς την ανάπλαση του παρελθόντος. Η εθνική επέτειος ενός τέτοιου γεγονότος είναι η ιστορία του λαού και συνείδηση της ιστορίας είναι η μνήμη της. Ένα ιστορικό γεγονός πρέπει να παραμένει ανανεωμένο στη μνήμη των επιζώντων και να συντηρεί την παράδοση, η δε ιστορική μνήμη δεν είναι μόνον απλή αναδρομή σε γεγονότα του παρελθόντος, αλλά κυρίως και οδηγός της σήμερον. Οι πανηγυρικές εκδηλώσεις δεν είναι καθιερωμένη συνήθεια που επιβάλλει τους πανηγυρισμούς, αλλά υπαγορεύεται από συλλογική ψυχική ανάγκη η επαναβεβαίωση της εθνικής μας ταυτότητας και εξυπηρετείται μία βαθύτερη εθνική σκοπιμότητα, ο παραδειγματισμός.

Ο ιερός Αυγουστίνος διακρίνει στη ιστορία ενός λαού τρεις χρόνους:

το παρόν του παρελθόντος που είναι η μνήμη,
το παρόν του παρόντος που είναι η άμεση αντίληψη και
το παρόν του μέλλοντος που είναι η προσδοκία.

Για να συνειδητοποιήσουμε το νόημα του μέγιστου αγαθού της ελευθερίας, πρέπει να έχουμε προ οφθαλμών τους τρεις αυτούς χρόνους. Θα σταθούμε στον πρώτο χρόνο, στο παρόν του παρελθόντος, δηλαδή στη μνήμη και θα κάνουμε μία σύντομη ιστορική αναδρομή στο μακρό παρελθόν της Ηπείρου και θα δούμε πως, η ακριτική και φτωχότερη αυτή γωνιά της Ελλάδος, στάθηκε από τους παλαιούς χρόνους, ο ακοίμητος φρουρός και η προφυλακή του Έθνους σε καίριους τομείς της ζωής του, αντιμετωπίζοντας θαρραλέα τις επιδρομές των βαρβάρων και πολεμώντας αδιάκοπα τους κατακτητές, και πως μπόρεσε να περάσει ακμαία μέσα από το ζόφο της μακραίωνης σκλαβιάς και να διατηρήσει άσβεστη την ιστορική μνήμη και αναλλοίωτο το εθνικό φρόνημα μέχρι την ανάσταση της 21 Φεβρουαρίου 1913, για να συνεχίσει πάλι νέους αγώνες, αν χρειαστεί, για την διατήρηση της με θυσίες και αίμα αποκτηθείσης ελευθερίας, όπως έπραξε άλλωστε και στον επικό αμυντικό πόλεμο 1940-1941.

Η Ήπειρος έχει γράψει τη δική της ιστορία που είναι ενταγμένη μέσα στη μεγάλη Ελληνική Ιστορία και πέρασε διατηρώντας με πείσμα το δικό της ήθος, το αυστηρό, αλλά ταυτόχρονα φιλελεύθερο και αγωνιστικό. Η πορεία που ακολούθησε η Ήπειρος από την αρχή της εμφανίσεως στο προσκήνιο της ιστορίας ως τις μέρες μας, ήταν μία πορεία με ευρύτερες προεκτάσεις και με καθολικό νόημα, διότι με τα περίφημα σχολεία των Ιωαννίνων και τα έργα ευποίησας μεγάλων τέκνων της, πληθωρικών ευεργετών του Έθνους, σκόπευε πάντοτε στην εθνική, πνευματική και κοινωνική ανάσταση ολόκληρου του Ελληνικού Γένους. Η απομόνωση του χώρου της Ηπείρου λόγω της γεωμορφολογικής της συστάσεως, εξάσκησε μεγάλη επίδραση σε παλαιότερους ήδη χρόνους και συνετέλεσε στη διαμόρφωση του χαρακτήρα των Ηπειρωτών και σε μία ψυχική καλλιέργεια πολύμορφη και προ παντός ποιότητας. Η καλλιέργεια αυτή είχε σαν αποτέλεσμα και την εκδήλωση αρετών που απετέλεσαν ιδιαίτερα κατά τους δύσκολους χρόνους της σκλαβιάς τις κύριες βάσεις στις οποίες στηρίχτηκε η συνέχεια της εθνικής μας ζωής. Οι σπουδαιότερες αρετές με τις οποίες κοσμούνται οι Ηπειρώτες είναι, όπως τις αναλύει ο Πλάτων, η φιλοπατρία, η ανδρεία, η ευσέβεια, η φρόνηση, η φιλοπονία, η πειθαρχία, η δικαιοσύνη, η αγάπη προς τον πλησίον, η λατρεία του οικογενειακού βίου. Οι Ηπειρώτες είναι φιλελεύθεροι και σκληροτράχηλοι από τους συνεχείς και αδιάκοπους αγώνες κατά των επιδρομέων και κατακτητών, καθώς και από την πάλη κατά των στοιχείων της φύσεως.

Η Ήπειρος είναι δεμένη με τους πανάρχαιους χρόνους και κατά τους αρχαίους ποιητές και συγγραφείς (Ησίοδος, Ηρόδοτος, Πίνδαρος, Αριστοτέλης, Πτολεμαίος) είναι η μητέρα της Ελλάδος, διότι πρωτοκατοκήθηκε από Έλληνες που λέγονταν πριν Γραικοί (τότε Γραικοί νυν δε

‘Ελληνες) και στην περιοχή αυτή ακούεται για πρώτη φορά το όνομα Ελλάς και ‘Ελληνες. Από τα βουνά της Ηπείρου ξεκίνησαν οι ‘Ελληνες και άπλωσαν το όνομά τους σε όλη την Ελλάδα και από την ‘Ηπειρο πέρασε στη Δύση το όνομα Γραικός που έδωσαν και δίνουν ακόμη οι ξένοι στους ‘Ελληνες. Ο ιστορικός βίος της Ηπείρου αρχίζει τον όγδοο αιώνα π.Χ. και μέχρι τους χρόνους που η χώρα συνεργάζεται ή υποκύπτει στο Μακεδονικό κράτος βασίλεψαν δεκαπέντε βασιλιάδες που διαδέχονταν ο ένας ταν άλλο και σύμφωνα με νόμους που ήταν σεβαστοί σε όλους. Κατά την αρχαιότητα η ‘Ηπειρος ήκμασε μόνον κατά την εποχή του μεγάλου βασιλιά Πύρρου Β. που ήταν και η ενδοξότερη (319-272 π.Χ.). Την ανεξαρτησία, ακμή και οντότητα της Ηπείρου ως κράτους, ήλθαν να διαταράξουν και να καταστρέψουν οι Ρωμαίοι, οι οποίοι υπό τον Αιμίλιο Παύλο εισέβαλαν το 167 π.Χ. στη χώρα αυτή και με εκδικητική μανία για την εναντίον της Ρώμης εκστρατεία του Πύρρου ισοπέδωσαν και εξαφάνισαν εβδομήντα ακμάζουσες Ηπειρωτικές πόλεις και εξανδραπόδισαν 150.000 Ηπειρώτες και ο υπόλοιπος πληθυσμός κατέψυγε στα βουνά για να συνεχίσει από εκεί την αντίσταση κατά του εισβολέως. Η Ρωμαϊκή κατοχή κράτησε 497 χρόνια, από το 167 π.Χ. μέχρι το 330 μ.Χ., και από τότε η ‘Ηπειρος έπεσε σε παρακμή και δεν μπόρεσε να ορθοποδήσει παρά, πολύ αργότερα. Από το 330 μ.Χ. η ‘Ηπειρος αποτέλεσε τη δωδέκατη επαρχία του Βυζαντικού κράτους, αλλά κατά χρονικά διαστήματα με τις επιδρομές διαφόρων βαρβαρικών φύλων αρχίζουν για τη χώρα νέοι ζοφεροί χρόνοι και κατά τον Στράβωνα «πάσαν ‘Ηπειρον Σκύθοι, Σλαύοι...». Οι Ηπειρώτες βρίσκονται διαρκώς σε αγώνες και κατορθώνουν να διώξουν τους εισβολείς. Μετά τις επιδρομές των διαφόρων βαρβάρων, νέος εχθρός εμφανίζεται από τη Δύση και αυτός είναι οι Νορμανδοί, οι οποίοι το 1082 κατέλαβαν το Δυρράχιο της ενιαίας Ηπείρου και αργότερα επεκτάθηκαν μέχρι την ‘Αρτα, αλλά τελικά διώχτηκαν και οι εχθροί αυτοί. Όλο αυτό το διάστημα τα παράλια της Ηπείρου μαστίζονταν από Σαρακηνούς πειρατές. Μετά την κατάληψη της Κωνσταντινούπολεως από τους Φράγκους και Λατίνους Σταυροφόρους στις 13 Απριλίου 1202 και την διάλυση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, δημιουργήθηκαν τρεις εστίες αντιστάσεως, η μία στη Τραπεζούντα του Πόντου, η δεύτερη στη Νίκαια της Μ. Ασίας και η τρίτη στην ‘Ηπειρο, γνωστή ως Δεσποτάτο της Ηπείρου, το οποίο περιέλαβε περιοχές με αμιγή σχεδόν ελληνικό πληθυσμό.

Η ατμόσφαιρα μέσα στην οποία δημιουργήθηκε το Δεσποτάτο της Ηπείρου, ήταν αναμφισβήτητα η υγιέστερη από όλα τα άλλα διαμερίσματα της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και χωρίς τις παρηκμασμένες βυζαντινές αντιλήψεις, ο δε πληθυσμός δεν βαρύνονται με τα αμαρτήματα του Βυζαντίου, αλλά εκοσμείτο με αρετές. Το νεοϊδρυθέν αυτό κράτος εξασθένισε τους Φράγκους και Σλαύους, συνεκράτησε τους ‘Ελληνες και με την καλλιέργεια των γραμμάτων και τεχνών έθεσε τα θεμέλια της Νεοελληνικής Αναγεννήσεως. Οι Ηπειρώτες κυριεύονται από τις ευγενέστερες και τιμιότερες φιλοδοξίες και θέλουν να ιδούν τα Ιωάννινα, το

άλλοτε «πολίδιον», εκπαιδευτήριον, όπως και πράγματι θα γίνουν αργότερα και θα είναι η πνευματική πρωτεύουσα του Γένους και με σπουδαία πολιτιστική και εμπορική ανάπτυξη. Στους πρώτους πυρήνες σαν παράγοντες της ανάπτυξης αυτής συγκατελέγονται Βυζαντινές οικογένειες. Στην επιτυχία του Δεσποτάτου της Ηπείρου συνέβαλαν αποφασιστικά οι αγρότες της Ηπείρου, διότι στη χώρα αυτή δεν δημιουργήθηκαν φέουδα και δουλοπάροικοι και οι αγρότες παρέμειναν ελεύθεροι και μικροϊδιοκτήτες και γι' αυτό στρατεύονταν πρόθυμα και ήταν αφοσιωμένοι στους Δεσπότες. Και έτσι δημιουργήθηκε ένα ομοιογενές, ισχυρό, προοδευτικό και φιλελεύθερο για την εποχή του κράτος που έγινε το λίκνο του Ελληνισμού και βοήθησε αφάνταστα την εθνική πορεία και τη συνέχεια του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού, η δε Ήπειρος κατέλαβε εξέχουσα θέση στην Ελληνική Ιστορία στους έσχατους χρόνους της Βυζαντικής Αυτοκρατορίας.

Η Ήπειρος με διάφορες εναλλαγές υπέστη την επιδρομή των Αλβανών και την κατάκτηση των Σέρβων για τριάντα χρόνια. Η ζωτικότητα των παλαιών κατοίκων της Ηπείρου αντιστάθηκε νικηφόρα στην ορμητική εξάπλωση των Σλαύων, Αλβανών και άλλων εισβολέων και κατόρθωσε να αφομοιώσει τα ξένα αυτά στοιχεία σε σημείο ολοκληρωτικού σχεδόν εξαφανισμού. Το έμφυτο αυτό σφρίγος των Ηπειρωτών καλλιεργήθηκε και δυνάμωσε υπό την ένδοξη δράση των Δεσποτών, οι δε ρίζες που φυτεύθηκαν στην Ηπειρωτική γη ήταν τόσο βαθιές, ώστε μπόρεσε να ξαναπάλλει αργότερα η Ελληνική ψυχή και να δώσει νέους βλαστούς για να κρατήσει την εθνότητα στα μετέπειτα χρόνια της μακραίωνης τουρκικής σκλαβιάς και να ξεφαντώσουν οι αρματολοί και κλέφτες, οι αρχηγοί του Γένους και οι πολέμαρχοι του Ιερού αγώνα του 1821.

Τα γεγονότα ήλθαν ραγδαία με την εμφάνιση των Τούρκων στην Ήπειρο το 1380 και την άλωση των Ιωαννίνων το 1430 ή 1431 ύστερα από μακρά πολιορκία και σθεναρή άμυνα των Ηπειρωτών που ήσαν στρατιωτικά οργανωμένοι. Το 1449 ολοκληρώνεται η κατάληψη της Ηπείρου από τους Τούρκους και ο Ελληνισμός συνθλίβεται από την οθωμανική κατάληψη της Ηπείρου και η καταπίεση παίρνει άγρια μορφή με το παιδομάζωμα, τον εξισλαμισμό και με την σε μεγαλύτερο μέρος αρπαγή της γης από τους κατακτητές. Μέσα στο βαθύ σκοτάδι της σκλαβιάς ένα όραμα συγκρατούσε τους Ηπειρώτες, όπως και όλους τους υπόδουλους Έλληνες, και μία ελπίδα στη ζωή, το όραμα της ελευθερίας και η ελπίδα της αναστάσεως. Με τις αρετές τους οι Ηπειρώτες συσπειρώθηκαν γύρω από τη δυναμογόνο και ψυχοτονώτρια ορθόδοξη εκκλησία, και οργάνωναν σιγά-σιγά μία υποτυπώδη αρχικά και αργότερα μία λαμπρά παιδεία που έγινε ο πνευματικός φάρος του υπόδουλου Γένους και καλλιεργούσε το εθνικό αίσθημα, τη βιωμένη στη καθημερινή ζωή βυζαντινή παράδοση και γενικά συγκρατούσε ζωντανή την παράδοση και υπέθαλπε τη νοσταλγία του παρελθόντος και του προγονικού κλέους, αλλά παράλληλα δοκίμαζαν και τις δυνάμεις τους για την αποτίναξη του ζυγού, οι οποίες διατηρούσαν και τη μαχητικότητα του

λαού. Κατά τη διάρκεια της μακραίωνης σκλαβιάς οι επαναστατικές εξεγέρσεις διαδέχονταν ασυντόνιστα η μία την άλλη σε διάφορες περιοχές της Ηπείρου είτε από εσωτερική παρόρμηση, είτε από τη Μεγάλη Ιδέα, είτε από υποκίνηση ξένων δυνάμεων για λογαριασμό τους, για να εγκαταλειφτούν τελικά στο έλεος του δυνάστη, διότι συχνά συμμαχούσε ο σταυρός με την ημισέληνο. Στον Ηπειρωτικό χώρο διατηρήθηκαν τρεις σπουδαίες ακροπόλεις ανυπότακτων πολεμιστών, η Χιμάρα, το Σουύλι και η Πάργα. Η εποποΐα του Σουλίου που διετήρησε άσβεστη τη φλόγα της ελευθερίας και παραδειγμάτισε τους υπόδουλους, πρόσφερε το μεγάλο δίδαγμα, ότι όταν στηρίζεται κανείς στις δικές του δυνάμεις έχει ελπίδα να ελευθερωθεί, αλήθεια που δεν άργησαν να αντιληφτούν ότι η ελευθερία δεν χαρίζεται, αλλά κερδίζεται με αγώνες και αίμα. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι αγώνες των Σουλιωτών είναι χαρακτηριστική έκφραση της ιδιομορφίας της Ηπειρωτικής ψυχής.

Η ελευθερία και η ευδαιμονία ήταν και είναι για τους Ηπειρώτες, όπως γενικά για όλους τους 'Ελληνες, τα υψηλότερα ιδανικά και το υπέρτατο αγαθό, ιδανικά που κληροδοτήθηκαν από τους αρχαίους προγόνους. Ο Βίας, ένας από τους επτά σοφούς της αρχαίας Ελλάδος, θεωρεί την ελευθερία προϋπόθεση της ευδαιμονίας, όπως μας πληροφορεί ο Ηρόδοτος, συνιστώντας στους 'Ιωνες να συνασπιστούν για να αποφύγουν τον περσικό ζυγό, διότι έτσι μόνον θα μπορέσουν να ευδαιμονήσουν «**καὶ οὕτω ἀπαλλαγέντας σφέας δουλωσύνης ευδαιμονήσειν**». 'Ένα ψήφισμα της Πριήνης, πατρίδας του Βία, αναφέρει: «**οὐδέν μείζον εστιν ανθρώποις Ἐλλησιν τῆς ελευθερίας**».

Η διατήρηση και καλλιέργεια της παρακαταθήκης του παρελθόντος (γλώσσα, θρησκεία, ήθη και έθιμα του λαού, παραμύθια, τραγούδια) και η προστασία τους έναντι ποικίλων βλαβερών επιδράσεων, είναι αγών επιβιώσεως ενός λαού ως έθνους, στους παράγοντες δε αυτούς οφείλεται και η ακμαία διέλευση των Ηπειρωτών και όλων των Ελλήνων μέσα από τη μακραίωνη δουλεία και τις ιστορικές θύελλες και η επιβίωσή τους. Αντίθετα, στην ιστορία του κόσμου εξαφανίστηκαν λαοί από το πρόσωπο της γης και έγιναν μακρά ιστορική ανάμνηση, χωρίς να σφαγούν ή να εκτοπιστούν, διότι λησμόνησαν τις εθνικές τους παραδόσεις (γλώσσα, θρησκεία, ήθη και έθιμα) και δέχτηκαν πρόθυμα την κατάκτηση από τους επιδρομείς, όπως συνέβη με διάφορους αρχαίους λαούς της Μέσης Ανατολής που ανέπτυξαν και κάποιο πολιτισμό (π.χ. Ασσύριοι, Βαβυλώνιοι, Φοίνικες). 'Άλλοι λαοί όμως που διατήρησαν τις παραδόσεις, τα ήθη και έθιμά τους και τη γλώσσα τους, παρά την ξένη κατάκτηση ή τη διασπορά τους επέζησαν και παράδειγμα είναι οι Ισραηλίτες της Διασποράς και οι Βαλκανικοί λαοί υπό μακράς διάρκειας τουρκική κατοχή. Για τον λόγο ακριβώς αυτό και ο εορτασμός των μεγάλων επετείων της Εθνικής μας ιστορίας, μεταξύ των οποίων και της απελευθερώσεως των Ιωαννίνων, ξαναζωντανεύει κάποια απομακρυσμένα και φωτεινά ιδανικά, αναζωογονεί μία δημιουργική εποχή του 'Έθνους, ενισχύει

τον αγώνα επιβιώσεως. Οι επέτειοι των εθνικών γεγονότων, είναι ιερές μνήμες εθνικής πίστεως του λαού μας, είναι μία αναβάφτιση μέσα στη γόνιμη και δημιουργική παράδοση, μία τόνωση εθνικής εξάρσεως και αφοσίωση και πίστη στους εθνικούς αγωνιστές της ελευθερίας της χώρας. Με τον εορτασμό των εθνικών επετείων δίδεται εντολή στις νέες γενεές να πάρουν τη σκυτάλη και να συνεχίσουν τον αγώνα για τη διαφύλαξη της ελευθερίας.

Μετά τον πρώτο χρόνο του Αυγουστίνου, ερχόμεθα στο δεύτερο χρόνο, στο ηαρόν του παρόντος, δηλαδή στην άμεση αντίληψη, για να δούμε πως διαγράφεται η πορεία στο θέμα του πατριωτισμού στον τρίτο χρόνο, στο παρόν του μέλλοντος, δηλαδή στη προσδοκία. Ας μου επιτραπεί να διατυπώσω στο σημείο αυτό μερικές μελαγχολικές σκέψεις. Η σύγχρονη ατμόσφαιρα έγινε, αλλοίμονο, αλλεργική στην έξαρση πατριωτισμού, ενώ έγινε άκρως ευεπίφορη στην ευτελή εκμετάλλευση της πατριδοκαπηλείας, στη διαστρέβλωση της ιστορικής αλήθειας, στην αμφισβήτηση των πνευματικών αξιών, στον εμπαιγμό των ηθών και εθίμων του λαού. Η εθνική έξαρση έχει εκπέσει σε άθυρμα εκμεταλλεύσεως πολιτικών συνθημάτων, τα οποία δεν δονούν τις πατριωτικές χορδές όσο μία αγελαία ποδοσφαιρική ψυχολογία, η δε μέριμνα για τη ιστορία και την προκοπή του τόπου έχει εκφυλιστεί σε όργανο εθνικής δημαγωγίας. Συνέβησαν δυστυχώς και μερικά περιστατικά όπου λοιδωρείται ο εορτασμός μεγάλων επετείων, όπως συνέβη στο πρόσφατο παρελθόν κατά τον εορτασμό της επετείου της απευθερώσεως των Ιωαννίνων από μερίδα φοιτητών του εκεί πανεπιστημίου.

Οι ιδέες που συνθέτουν την εθνική μας ταυτότητα κλονίζονται και ο Ελληνικός λαός κινδυνεύει να αποκοπεί από την ιστορική του μνήμη και την εθνική του παράδοση και να ξεχάσει τον άξονα του παρελθόντος, ώστε να μη ξεύρει πως ήταν στο παρελθόν, οι πρόγονοί του και πως επέζησαν, πως είναι σήμερα αυτός ο ίδιος ο λαός μας, και τι πρέπει να κάνει για να επιβιώσει. Η λήθη του παρελθόντος είναι αφανής και μόνιμη εσωτερική απειλή και η πέμπτη φάλαγγα της στρατηγικής ιστορίας, μπορεί να πει κανείς, και αυτή τη λήθη την αφήνουμε απερίσκεπτα εμείς οι ίδιοι να λειτουργεί διαβρωτικά, ενώ το μεγάλο αμυντήριο που διαθέτουμε είναι η μνήμη, αυτή που μας κράτησε στους αιώνες.

Η παντελής έλλειψη στοχασμού πάνω στην εθνική μας ιστορία αποτελεί ένα από τα σπουδαιότερα στοιχεία που συνθέτουν τη σημερινή πνευματική μας ένδεια. Όταν ένας λαός χάνει την ψυχική του δυνατότητα να πιστεύει στην ιστορία του παρελθόντος, να ονειρεύεται, να στοχάζεται, να προσδοκά, τότε είναι χαμένος, διότι δεν υπάρχει καλύτερος τρόπος να διαλυθεί ψυχικά, εθνικά, πολιτιστικά από το να χειραγωγηθεί κατάλληλα στη δυσπιστία προς κάθε αξία, προς κάθε όραμα, προς κάθε ιδέα. Οι εναβρυνόμενοι ως προοδευτικοί έχουν πάθει σύγχυση φρενών, διότι προοδευτικότητα δεν σημαίνει το ξεθεμελίωμα κάθε παραδοσιακής αξίας, κάθε κληρονομιάς, κάθε ηθικής καταβολής, παράγοντες που εξασφάλισαν την επιβίωσή μας δια μέσου μακραίωνης δουλείας. Η ιστορία έγινε δυστυχώς η πηγή για την

άντληση μονομερών επιχειρημάτων για την ενίσχυση, των θέσεων των αντιμαχόμενων στην πολιτική κονίστρα παρατάξεων με αποτέλεσμα, το κατάλληλα επεξεργασμένο άφθονο υλικό να υπονομεύει την τόσο εύθραστη, αλλά και τόσο αναγκαία εθνική ομοψυχία. Ο Ηρόδοτος, ο πατέρας της ιστορίας, είπε στην τότε εποχή μία αλήθεια αδιάσειστη και επικυρωμένη από τις διάφορες εποχές της Ελλάδος, ότι όταν οι Έλληνες ομογνωμούν, κανένα έθνος δεν τους παραβγαίνει, δεν τους καταβάλλει. Τι μένει ως έρμα για την αικμαία διέλευση αυτού του λαού μέσα από τις σύγχρονες ιστορικές θύελλες για να μπορέσει να επιζήσει; Μένει η μεταφυσική θεοποίηση της λαϊκής συμμετοχής, η θρησκευτική λατρεία κίβδηλων ειδώλων που στερούν αυτό το λαό από τα κρίσιμα και θεμελιώδη ερείσματα της ιστορικής του παρουσίας. Η άγνοια και παραχάραξη της ιστορίας μας επισώρευσε στον τόπο μας πολλά δεινοπαθήματα, από τα οποία θα έπρεπε να αντλήσουμε διδάγματα. Χρειάζεται στροφή στο παρελθόν δια της εθνικής μας ιστορίας δια να ζωντανέψει το παρόν και να προεξοφλήσει ένα καλύτερο μέλλον, και, για να επαναλάβουμε τους τρεις χρόνους του ιερού Αυγουστίνου, πρέπει να έχουμε προ οφθαλμών τη μνήμη, που είναι το παρόν του παρελθόντος, την άμεση αντίληψη, που είναι το παρόν του παρόντος, και την προσδοκία, που είναι το παρόν του μέλλοντος.

Μονή Προφήτη Ηλία.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ

της κ. Χρυσάνθης Ζιτσαίας.

*Η Rίνα πρώτη το χορό σηκώνονταν να σύρει
και απ' άκρη σ' άκρη φούντωνε φωτιά στο πανηγύρι
Δεν είχε ασημοκούμπωτα κι ούτε κωσταντινάτα.*

Περήφανα τα φόραγε τα ρούχα τα φωχάτα.

Στ' αλέτρι πρώτη, στο χορό, ψηλή καμαροφρύδα.

*Ηλιοψημένη η γι' όψη της, τραχιά σαν την Πατρίδα.
Λεβέντισσα, Ηπειρώτισσα, και κάστρα ν' αρματώσει
να βρεί τραγούδι να το πει, να βρει σπαθί να ζώσει.*

Η Rίνα άνοιγε το χορό, στριφτά τα τσαλιμάκια.

Κι αχ τρικύμιζαν οι καρδιές κι ανάβαν τα μεράκια.

*Αηδόνια Rήνα μ' στη φωνή κι αηδόνια στην καρδιά σου
-Τ' έχεις καῦμένε πλάτανε και πέσαν τα κλαριά σου-*

Κι απ' τη λαλιά σου όλες μαζί το παίρναν οι νυφάδες.

-Αλή πασάς ν' επέρασε με δεκατρείς χιλιάδες-.

Κρούσταλλα χύνονται νερά κι ανθίζουν τα λουλούδια.

Του πόνου και της ξενιτιάς και της σκλαβιάς τραγούδια.

Τ' αρματωλίκια σύναζε, την παλλικαροσύνη

Περνούσε από τα Ζάλογγα κι απ' την Κυρά Φροσύνη

Με το Μενούση τάρχιζε, στο Ρόβα ξεφαντώνει.

-Νύχτα σελλώνει ο Ρόβας τ' άλογα νύχτα τα καλλιγώνει-

Κι από κορφή σ' άλλη κορφή τα μύρα τους μαζεύει.

Ψηλά κρατάει τον ίσιο τους ψηλά τα διαφεντεύει.

Παίρνει από τον ήλιο μια χρυσή κλωστή τ' αλαφροδένει.

Τα γυροφέρνει στο χορό μεσούρανα ανεβαίνει.

Γύρω τριγύρω γέροι, νιοί, κι εμείς ξεπεταρούδια.

Χαρά σου Rίνα μ' στη φωνή χαρά, και στα τραγούδια.

Κι από καρδιά σ' άλλη καρδιά γυρίζεις το σκοπό σου.

Κι από γενιά σ' άλλη γενιά τας πάς με τον αχό σου.

Η ΚΑΡΥΔΙΑ ΕΝΑ ΠΛΟΥΤΟΦΟΡΟ ΔΕΝΔΡΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΕΙΝΗ ΗΠΕΙΡΟ.

Του κ. Επαμεινώνδα Βαδίλη
Επιτ. Επιθεωρητή Γεωργίας.

Δεν υπάρχει καρποφόρο δένδρο τόσο πολύ προσαρμοσμένο στις εδαφικές, κλιματολογικές, υδρολογικές αλλά και στις δημογραφικές συνθήκες των ημιορεινών και ορεινών περιοχών της Ηπείρου όσο η καρυδιά.

Είναι το δένδρο που με τις λιγώτερες δαπάνες και με τις μικρότερες καλλιεργητικές φροντίδες και περιποίησεις μπορεί να δώσει το μεγαλύτερο εισόδημα στον παραγωγό των περιοχών αυτών.

Η καρυδιά κουβαλάει μαζί της μια ολόκληρη παράδοση αφού είναι το δένδρο που έχει τη μεγαλύτερη μακροβιότητα, γιατί η διάρκεια της ζωής του κρατάει 200 έως 300 χρόνια, δηλαδή σε μακροβιότητα ανταγωνίζεται τον πλάτανο που δίκαια συμβολίζει την Ελληνική παράδοση και λεβεντιά. Έτσι υπάρχει περίπτωση μερικά από τα σημερινά δένδρα παλιών καρυδιών να έχουν θρέψει με τους καρπούς τους 4 έως 5 γενεές.

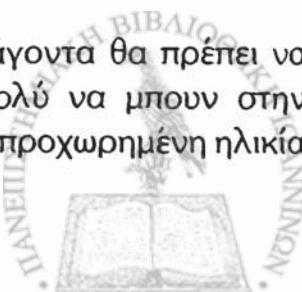
Εξ άλλου η καρυδιά είναι το δένδρο για το οποίο μαλώνουν οι Γεωπόνοι με τους Δασολόγους, και πολύ σωστά γιατί οι μεν Γεωπόνοι τη θεωρούν καρποφόρο δένδρο γιατί οι καρποί του αφήνουν ένα πολύ σοβαρό εισόδημα στον παραγωγό, οι δε Δασολόγοι το θεωρούν δικό τους δένδρο αφού το ξύλο του έχει τη μεγαλύτερη αξία από την ξυλεία όλων των άλλων δασικών δένδρων, με το οποίο κάτασκευάζονται τα καλύτερα σε ποιότητα έπιπλα. Τα παλιά χρόνια είχε διαδοθεί πολύ η καλ/γεια της γιατί εκτός των άλλων τη θεωρούσαν σαν δένδρο που συμβόλιζε τη συζυγική αγάπη και πίστη.

Αργότερα κατά τους διάφορους πολέμους άρχισαν να καταστρέφουνται οι καρυδιές από εμπρησμούς και διάφορες άλλες αιτίες.

Εκείνο όμως που αποτέλεσε τη μεγαλύτερη αιτία της καταστροφής ήταν η ληστρική υλοτομία που τους έγινε για το ξύλο τους. Έτσι κατά δεκάδες άρχισαν να κόβονται οι παλιές μεγάλες καρυδιές, χωρίς εν τω μεταξύ να φυτεύεται και ανάλογος αριθμός από άλλες για την αντικατάστασή τους.

Οι λόγοι που δεν φυτεύονταν άλλες με το ρυθμό που θα έπρεπε ήταν ότι αργότερα επεκράτησε στους χωρικούς μας μια περίεργη πρόληψη ότι όποιος φυτεύει καρυδιά πεθαίνει γρήγορα, αλλά και το ότι η καρυδιά αργεί να μπει στην καρποφορία πράγμα που δεν συμβιβάζεται με το σύγχρονο πνεύμα του ταχυπλούτισμού.

Άλλωστε και αυτή η πρόληψη σ' αυτό τον παράγοντα θα πρέπει να οφείλεται στο ότι δηλαδή, οι καρυδιές αργούσαν πολύ να μπουν στην καρποφορία, και όταν ένας φύτευε καρυδιές σε σχετικά προχωρημένη ηλικία

ήταν φυσικό να μή προλάβαινε να χαρεί τους καρπούς των κόπων του.

Πάντως η πρόληψη αυτή πουθενά αλλού δεν υπάρχει, αφού στις άλλες χώρες της Ευρώπης και ιδίως στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής η καρυδιά καλ/ται σε μεγάλη έκταση σε συστηματικούς οπωρώνες. Άλλα και στη χώρα μας παλαιότερα δεν υπήρχε η πρόληψη αυτή και η καρυδιά καλλιεργόνταν σε πολύ μεγαλύτερη έκταση, γεγονός που αποδεικνύεται και από το ότι πολλές τοποθεσίες στις διάφορες αγροτικές περιοχές ακόμα και χωριά φέρουν το όνομα Καρυές ή Καρυά.

Η καρυδιά είναι το δένδρο που έχει μεγάλη προσαρμοστικότητα στις διάφορες εδαφοκλιματολογικές συνθήκες, γι' αυτό και μπορεί να ευδοκιμήσει σχεδόν παντού με εξαίρεση τις πολύ θερμές περιοχές και τις περιοχές με μεγάλη ατμοσφαιρική υγρασία, γιατί σ' αυτές τις περιοχές παθαίνει ζημιές στην περίοδο της ανθοφορίας και έχει μηδαμινή καρποφορία. Εξ άλλου είναι το δένδρο που για να καρποφορήσει κανονικά έχει ανάγκη από ορισμένες ώρες χαμηλών θερμοκρασιών κατά τη χειμερινή περίοδο, γι' αυτό και είναι προσαρμοσμένο καλύτερα στις ημιορεινές και ορεινές περιοχές.

Καρυδιά υπόπιας ποικιλίας διαμορφωμένη σε κανονικό σχήμα με μικρό κορμό σε περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας 12 ετών, που έχει μπει σε κανονική καρποφορία.

Από πλευράς υψομέτρου φθάνει μέχρι τα 1.200 μέτρα, απ' εκεί και πάνω δίνει καλή βλάστηση αλλά δεν καρποφορεί παρά ελάχιστα.

Εξ άλλου έχει τη δυνατότητα να εκμεταλλεύεται κατά τον καλύτερο τρόπο την εδαφική υγρασία γιατί έχει τη μεγαλύτερη πασσαλώδη ρίζα που διεισδύει σε βαθύτερα εδαφικά στρώματα. Σε ευνοϊκές συνθήκες φθάνει σε ύψος τα 20-25 μέτρα.

Η καρυδιά πολλαπλασιάζεται με σπορά καρυδιών και με εμβολιασμό. Επειδή ο εμβολιασμός της παρουσιάζει πολλές δυσκολίες και δύσκολα επιτυγχάνει γι' αυτό και όλες σχεδόν οι καρυδιές στη Πατρίδα μας έγιναν με σπορά καρυδιών.

Σ' αυτό συνετέλεσε πολύ και το γεγονός ότι ενώ σε όλα σχεδόν τα άλλα καρποφόρα δένδρα οι σπόροι δίνουν πάντοτε φυτά με άλλες ιδιότητες από το μητρικό φυτό που πλησιάζουν προς το άγριο, στην καρυδιά κατ' εξαίρεση οι σπόροι της που είναι τα καρύδια δίνουν φυτά με ιδιότητες που μοιάζουν πολύ με το μητρικό φυτό από το οποίο προέρχονται.

'Έτσι ο καλλιεργητής δεν έχει παρά να διαλέξει για σπορά καρύδια από μια εκλεκτή ποικιλία και θα έχει δένδρα που θα μοιάζουν πολύ με τη μητρική ποικιλία.

Βέβαια και στην περίπτωση της καρυδιάς σπέρνοντας καρύδια οπωσδήποτε δημιουργούμε κάποια καινούργια ποικιλία, γι' αυτό και έχομε μια πανσπερμία ποικιλιών, από όπου βγήκε και η γνωστή παροιμία «Κάθε καρυδιάς καρύδι», αλλά σχεδόν σε καμιά περίπτωση δεν δίνουν δένδρα άγρια όπως συμβαίνει με τα περισσότερα από τα άλλα οπωροφόρα δένδρα.

Για ν' αποχτήσουμε δένδρα από καρύδια μιας εκλεκτής ποικιλίας χρησιμοποιούμε την παρακάτω μέθοδο.

Κατά τις αρχές του Δεκεμβρίου σ' ένα δάπεδο τσιμεντένιο ή ακόμα και σε μια φαρδειά κάσα στρώνομε ένα στρώμα από χαλύκια πάχους μέχρι 5 πόντους. Στο στρώμα αυτό τοποθετούμε τα καρύδια σε μία στρώση το ένα πλάι στο άλλο χωρίς να εφάπτουνται μεταξύ τους. Στη συνέχεια σκεπάζουμε τα καρύδια με ένα στρώμα λεπτής άμμου πάχους 6-7 πόντους και κάνουμε ένα ελαφρό πότισμα.

Αυτά τα ποτίσματα τα επαναλαμβάνουμε κάθε 10/ήμερο περίπου σε τρόπο ώστε να μη ξηραίνεται η άμμος.

'Υστερα από ένα 2/μήνο δηλαδή κατά τις αρχές Φεβρουαρίου περίπου ή και λίγο αργότερα ανάλογα με τις συνθήκες της θερμοκρασίας, τα καρύδια αρχίζουν να σχάζουν στη μύτη και να βγάζουν το φύτρο του ριζιδίου τους πράγμα που το διαπιστώνουμε βγάζοντας μερικά καρύδια από την άμμο.

Αυτή ακριβώς την εποχή όταν θα σχάσει η μύτη των καρυδιών και θα φαίνεται το φύτρο του ριζιδίου τους χωρίς όμως να έχει βγει έξω από τα καρύδια γιατί τότε υπάρχει φόβος να σπάσουν τα φύτρα και να καταστραφούν, κάνουμε τη μεταφύτευση των προβλαστημένων καρυδιών

στην οριστική τους θέση ή στο φυτώριο αν πρόκειται να κάνουμε φυτώριο.

Τον τελευταίο καιρό αντί να μεταφυτεύουν τα προβλαστημένα καρύδια στις οριστικές τους θέσεις στο χωράφι ή στο φυτώριο, τα μεταφυτέουν σε σακκούλες νάϋλον μέσου μεγέθους που τις γεμίζουν με χώμα ανακαταμένο ε λίγη άμμο.

Σε κάθε σακκούλα μεταφυτεύουν ένα καρύδι σε βάθος 6-7 πόντους και με τη μύτη που έχει το φύτρο του ριζίδιου προς τα κάτω.

Αυτές τις σακκούλες με τα φυτά τις τοποθετούμε με τη σειρά σ' ένα προφυλαγμένο μέρος στο ύπαιθρο και κάνουμε τις αναγκαίες περιποιήσεις των φυτών που είναι τα κανονικά ποτίσματα, και το βοτάνισμα των αγριόχορτων που φυτρώνουν γύρω τους.

Έτσι είναι βέβαιο ότι τα φυτά θα πιάσουν όλα και θα μεγαλώσουν, ενώ αν φυτευθούν στις οριστικές θέσεις υπάρχει το ενδεχόμενο πολλά απ' αυτά ή και μερικά για διαφόρους λόγους να καταστραφούν. Τα φυτά θα παραμείνουν στις σακκούλες μέχρι τον άλλο χειμώνα οπότε από το Νοέμβριο και πέρα σχίζοντας με ένα μαχαίρι τις σακκούλες τις βγάζουμε και μεταφυτεύουμε τα φυτά μαζί με τη μπάλα του χώματος στην οριστική τους θέση.

Και μάλιστα για να διατηρηθεί η μπάλα του χώματος κολλημένη στη ρίζα του φυτού πρότού να σχίσουμε τις σακκούλες κάνουμε ένα πότισμα.

Στην οριστική τους θέση τα φυτά φυτώνονται κατά τετράγωνα ή ρόμβους, προτιμώτερη είναι η φύτευση κατά ρόμβους, σε αποστάσεις 10-15 μέτρα το ένα από το άλλο σε λάκκους με 40 πόντους μήκος πλάτος και βάθος και έτσι ώστε όλος ο κορμός των φυτών να βρίσκεται πάνω από την επιφάνεια του εδάφους.

Οι μεγάλες αποστάσεις είναι για τα γόνιμα εδάφη όπου α φυτά παίρνουν μεγαλύτερη ανάπτυξη και οι μικρότερες για τα μη γόνιμα όπου τα φυτά παίρνουν μικρότερη ανάπτυξη.

Μετά το φύτεμα η μεγαλύτερη φροντίδα μας θα είναι πως να δώσουμε στα δένδρα το κατάλληλο σχήμα, ένα σχήμα που αφ' ενός μεν θα τα κάνει να μπουν όσο το δυνατόν πιο γρήγορα στην καρποφορία, και αφ' ετέρου να μη πάρουν μεγάλο ύψος για να μπορούμε να τα περιποιούμαστε καλύτερα και να μαζεύουμε ευκολώτερα τους καρπούς τους.

Τα παλιά χρόνια δυστυχώς άφηναν μεγάλο κορμό στις καρυδιές γιατί συνεχώς κόβανε τα πλάγια κλωνάρια που βγαίνανε κατά μήκος του κορμού φτιάχνοντας ένα κορμό 3-4 μέτρα και μετά βγαίνανε τα μπράτσα, οι βραχίωνες όπως τους λένες στη γλώσσα της επιστήμης. Τούτο είχε σαν αποτέλεσμα να απομακρύνονται συνεχώς τα δένδρα από την καρποφορία, γιατί με το κόψιμο των πλαγίων βλαστών τα εξωθούσαν σε βλάστηση συνεχώς και τελικά ύστερα από πολά χρόνια τα δένδρα γινόταν μεγάλα σαν πλατάνια με τη μεγάλη ανάπτυξη που παίρνανε. Και αυτός φυσικά ήταν

ένας απότους λόγους που η καρυδιά αργούσε τόσο πολύ να μπει στην καρποφορία. Σήμερα οι αντιλήψεις έχουν αλλάξει γύρω από το θέμα αυτό, εκτός εάν θέλουμε καρυδιές με προοπτική την εκμετάλλευση του ξύλου οπότε δημιουργούμε αυτούς τους μεγάλους κορμούς.

Εάν όμως θέλουμε να κάνουμε δένδρα με προοπτική την παραγωγή καρπών, τότε μετά την φύτευση στις οριστικές θέσεις, οι πλάγιοι βλαστοί που βγαίνουν κατά μήκος των κορμών δεν θα πρέπει να κόβουνται έστω και αν θα βγουν πολύ χαμηλά κοντά στην επιφάνεια του εδάφους. Αν είναι παρά πολλοί πράγμα όχι τόσο συνηθισμένο τότε θα αραιώσουμε μερικούς από αυτούς, χωρίς να τους κόψουμε, αλλά θα τους κάμψουμε προς τα κάτω δένοντας τους στον κορμό με μια ράφια. Αυτοί οι βλαστοί που θα τους κάμψουμε ύστερα από 1-2 χρόνια θα ξηραθούν και τότε μπορούμε να τους κόψουμε.

Αυτή η διαδικασία θα γίνεται κάθε χρόνο στα μπράτσα που θα βγαίνουν κατά μήκος του κορμού.

Την κορυφή του κορμού για 4-5 χρόνια δεν θα την κόψουμε καθόλου. Έτσι θα έχουμε έναν κύριο άξονα που θα είναι ο κορμός και κατά μήκος του τα μπράτσα, ώστε τα δένδρα να πάρουν τελικά το σχήμα της πυραμίδας που μοιάζει πολύ με το σχήμα του ελατιού.

Όταν τα δένδρα θα φθάσουν στο ύψος των 3-4 μέτρων περίπου, τότε θα πρέπει να σταματήσουμε την επέκταση του κορμού κόβοντας τον επάνω από ένα πλάγιο εξωτερικό βλαστό.

Το ίδιο θα πρέπει να κάνουμε και στα μπράτσα όταν θα πάρουν μεγάλη ανάπτυξη και θα πλησιάζουν να φθάσουν τα μπράτσα του πλαϊνού δένδρου, θα τους σταματήσουμε την επέκταση κόβοντας και αυτά επάνω από ένα πλάγιο εξωτερικό βλαστό.

Όλη αυτή η διαδικασία τηρείται όταν από την αρχή έχουμε πλάγιους βλαστούς κατά μήκος του κορμού. Εάν όμως δεν έχουμε πλάγιους βλαστούς πράγμα που μερικές φορές μπορεί να συμβεί, τότε μετα το φύτεμα των δένδρων στην οριστική θέση θα κόψουμε τον κορμό σε ύψος 50 εκατοστών από το έδαφος για να τον αναγκάσουμε έτσι να βγάζει πλάγιους βλαστούς, αλλά τότε το βλαστό που θα βγει κοντά στην κορυφή του κορμού θα πρέπει να τον δέσουμε σ' ένα πάσσαλο που θα τον τοποθετήσουμε δίπλα στο δένδρο για να συνεχίσει να σχηματίζει τον κορμό, και στη συνέχεια θ' ακολουθήσουμε την ίδια διαδικασία που αναφέραμε παραπάνω, φροντίζοντας να έχουμε κάθε χρόνο πλάγιους βλαστούς για να γίνουν τα μπράτσα της πυραμίδας, και λυγίζοντας τους παραπανίσιους βλαστούς και μετά κόβοντας τους ώστε να μη περιπλέκονται μεταξύ τους. Αυτοί οι πλάγιοι βλαστοί που θα παίρνουμε κάθε χρόνο κατά μήκος του κορμού δεν θα πρέπει να είναι περισσότεροι από 4-5 και να βλέπουν συμμετρικά προς όλες τις κατευθύνσεις του ορίζοντα.

Αυτά όλα προκειμένου να φτιάσουμε ένα καρυδεώνα με τις ντόπιες ποικιλίες που έχουμε στη χώρα μας.

Η σημερινή όμως τεχνολογία γύρω από την καλ/γεια της καρυδιάς έχει αλλάξει ριζικά.

Η επιστήμη έχει βρει υποκείμενα και ποικιλίες που μπάζουν τα δένδρα γρήγορα στην καρποφορία στον 4ο χρόνο απότη φύτευση τους, αντιμετωπίζοντας έτσι το μεγάλο μειονέκτημα που είχε η καρυδιά να αρχίζει την καρποφορία από το 10ο χρόνο και πολλές φορές και αργότερα.

Τέτοια υποκείμενα και ποικιλίες είναι αρκετές, αλλά στη χώρα μας εισήχθηκαν και δοκιμάστηκαν μόλις τα τελευταία χρόνια με μεγάλη επιτυχία η Γαλλική ποικιλία Φρανγκέτ και η Αμερικάνικη Χάρτλεϋ εμβολιασμένες στο νάνο υποκείμενο Γιούγκλανς Νίγκρα. Επίσης εισήχθηκαν οι ποικιλίες Σερ και Πέντρο που είναι και αυτές εξαιρετικές ποικιλίες εμβολιασμένες επίσης στο υποκείμενο Γιούγκλανς Νίγκρα. Το υποκείμενο Γιούγκλανς Νίγκρα δεν αντέχει στα πολύ ασβεστούχα εδάφη, οπότε τα δένδρα ξηραίνονται.

Η ποικιλία Φρανγκέτ είναι κατάλληλη περισσότερο για τις ημιορεινές και ορεινές περιοχές γιατί είναι πολύ απαιτητική σε ψύχος του χειμώνα για να καρποφορήσει και αντέχει πολύ στους παγετούς της. Άνοιξης επειδή ανθίζει τελευταία από όλες τις άλλες ποικιλίες ακόμα και από τις περισσότερες ντόπιες. Σε περιοχές με ζεστό σχετικά χειμώνα δεν καρπίζει παρά ελάχιστα ή καθόλου. Και από πλευράς ποιότητας καρυδιών είναι εκλεκτή ποικιλία γιατί οι καρποί της είναι γεμάτοι με ψύχα ωραίου λευκού χρωματισμού με θαυμάσια γεύση. Είναι η ποικιλία που φυτεύτηκε περισσότερο από κάθε άλλη στην περιοχή της Ουάσιγκτον της Αμερικής.

Στην ίδια περίπου κατηγορία είναι η ποικιλία Χάρτλεϋ. Αντέχει και αυτή στους παγετούς της Άνοιξης γιατί ανθίζει μια εβδομάδα περίπου νωρίτερα από τη Φρανγκέτ, αλλά πολύ αργότερα από τις άλλες ποικιλίες και είναι απαιτητική σε ψύχος το χειμώνα, γι' αυτό και αυτή είναι κατάλληλη περισσότερο για ημιορεινές και ορεινές περιοχές, η δε ποιότητα του καρπού της είναι επίσης εξαιρετική.

Η ποικιλία Σερ είναι επίσης εξαιρετική ποικιλία και είναι περισσότερο κατάλληλη για πεδινές περιοχές χωρίς όμως να αποκλείεται η φύτευση της και στις ημιορεινές περιοχές.

Είναι πολύ παραγωγική ποικιλία γιατί καρποφορεί και στα πλάγια των βλαστών και όχι μόνον στα άκρα που καρποφορούν οι περισσότερες ποικιλίες, μπαίνει πολύ γρήγορα στην καρποφορία από τον 4ο χρόνο και κάνει καρύδια αρίστης ποιότητας με τη μεγαλύτερη περιεκτικότητα σε ψύχα 60-65% ενώ οι άλλες ποικιλίες έχουν περιεκτικότητα σε ψύχα 45-50%.

Εξίσου καλή είναι και η ποικιλία Πέντρο κατάλληλη και για πεδινές περιοχές. Από αυτές η ποικιλία Χάρτλεϋ είναι εκείνη που διαδόθηκε περισσότερο στην Καλιφόρνια της Αμερικής.

Όλες αυτές οι νάνες ποικιλίες θα πρέπει να φυτεύονται σε αποστάσεις μεταξύ τους 7 έως 8 μέτρα.

Μερικές άλλες λεπτομέρειες που θα πρέπει να έχουμε υπ' όψη για την καλ/γεια της καρυδιάς είναι οι παρακάτω:

Η καρυδιά είναι δένδρο αυτογόνιμο που σημαίνει ότι σο ίδιο δένδρο υπάρχουν και τα αρσενικά και τα θηλυκά λουλούδια και επομένως μπορεί να γίνει η γονιμοποίηση χωρίς να χρειασθούν αρσενικά λουλούδια από άλλη ποικιλία όπως τούτο συμβαίνει με πολλά άλλα καρποφόρα δένδρα μηλιά, αχλαδιά, κερασιά κλπ. Πολλές φορές όμως σε ορισμένες ποικιλίες δεν συμπίπτει η ανθοφορία των αρσενικών λουλουδιών με την ανθοφορία των θηλυκών λουλουδιών στο ίδιο δένδρο, και συνήθως αναπτύσσονται πρώτα τα αρσενικά λουλούδια που βγαίνουν σε παλιό ξύλο και μοιάζουν σαν στάχυα σταριού κρεμασμένα προς τα κάτω που λέγονται ίουλοι, και μετά αναπτύσσονται τα θηλυκά λουλούδια που βγαίνουν στην άκρη των ετησίων βλαστών.

Έτσι όταν τα θηλυκά λουλούδια θα είναι έτοιμα για τη γονιμοποίηση δεν θα υπάρχουν στο δένδρο αρσενικά λουλούδια γιατί θα έχουν ξηραθεί. Αυτό το φαινόμενο λέγεται διχογαμία και βασικά είναι θέμα ποικιλιών δηλαδή μια ποικιλία μπορεί να έχει την ιδιορυθμία αυτή και άλλη να μη την έχει και να καρπίζει κανονικά, άλλα καμιά φορά είναι και θέμα θερμοκρασιών κατά την Άνοιξη, δηλαδή αν την Άνοιξη έχουμε ασυνήθως υψηλές θερμοκρασίες για την εποχή αυτή τότε τα αρσενικά λουλούδια αναπτύσσονται γρηγορότερα και ξηραίνονται ενώ τα θηλυκά αναπτύσσονται αργότερα και μένουν αγονιμοπόιητα.

Πάντως από τη χρονική διάφορά της εμφάνισης των αρσενικών και των θηλυκών λουλουδιών δηλαδή αν θα είναι μικρή ή μεγάλη εξαρτάται και η καρποφορία αν θα είναι μεγάλη ή μικρή. Όσο μικρότερη είναι η χρονική αυτή διαφορά τόσο μεγαλύτερη θα είναι η καρποφορία, και όσο μεγαλύτερη είναι τόσο μικρότερη ή και μηδαμινή θα είναι η καρποφορία. Γι' αυτό στις γνωστές ποικιλίες όπως είναι αυτές που αναφέραμε παραπάνω για να είμαστε σίγουροι ότι θα έχουμε μια πλήρη γονιμοποίηση και επομένως και μια πλήρη καρποφορία κάθε χρόνο, θα πρέπει εκτός από τα δένδρα της κυρίας ποικιλίας να φυτεύουμε στον οπωρώνα μας διάσπαρτα και μερικά δένδρα μέχρι 15% μιας άλλης ποικιλίας που τα αρσενικά της λουλούδια να βγαίνουν ταυτόχρονα με τα θηλυκά της κυρίας ποικιλίας.

Έτσι στην ποικιλία Φραγκέτ για τη γονιμοποίηση χρησιμοποιούμε την ποικιλία Μεϊλανέζ ή την ποικιλία Παριζέν.

Για την ποικιλία Χάρτλεϋ την ποικιλία Πέντρο.

Για την ποικιλία Σερ την ποικιλία Χίκο ή την ποικιλία Πέντρο.

Και για την ποικιλία Πέντρο την ποικιλία Αμίγκο.

Σύγχρονος οπωρώνας καρυδιάς με τη Γαλλική ποικιλία Φραγκέτ σε περιοχή της Κεντρικής Μακεδονίας 5 ετών που έχει μπει στην καρποφορία.

Για τις ντόπιες ποικιλίες δεν υπάρχει τέτοιο πρόβλημα γιατί κάθε καρύδι που φυτεύεται αποτελεί και μια ξεχωριστή ποικιλία και επομένως μεταξύ τους θα πρέπει να αλληλογονιμοποιούνται, εκτός εάν μία καρυδιά είναι κάπου απομονωμένη μόνη της μακριά από άλλες καρυδιές οπότε αν παρουσιάζει το φαινόμενο της διχογαμίας δεν πρόκειται ποτέ να κάνει καρπούς ή θα κάνει πολύ λίγους ανάλογα με το ποια χρονική διαφορά υπάρχει μεταξύ της εμφάνισης των αρσενικών και των θηλυκών λουλουδιών. Σ' αυτές τις περιπτώσεις που σε ένα και περισσότερα δένδρα καρυδιάς μεγάλα παρατηρείται το φαινόμενο της διχογαμίας και επομένως έχουμε μειωμένη ή και μηδαμινή καρποφορία για να τα κάνουν να καρποφορήσουν εφαρμόζουν την παρακάτω τεχνική.

Όταν ανθίζουν τα θηλυκά λουλούδια κόβουν από άλλες καρυδιές αρσενικά λουλούδια που ανθίζουν ταυτόχρονα, τα τοποθετούν σε σακούλες από λινάτσα που τις κρεμούν στα δένδρα που θέλουν να

γονιμοποιήσουν και από καιρό σε καιρό χτυπούν τις σακκούλες με ένα ραβδί ώστε να σκορπίζεται η γύρη των αρσενικών λουλουδιών που με τον αγέρα πηγαίνουν στα θηλυκά λουλούδια και τα γονιμοποιούν.

Μια άλλη λεπτομέρεια είναι ότι οι καρυδιές δεν πρέπει να ραβδίζονται για να μαζευτούν οι καρποί, αλλά ή να τινάζονται τα κλωνάρια, ή να τα αφήνουμε να πέφτουν μόνα τους τα καρύδια με τους πρώτους ανέμους του Φθινοπώρου.

Το ράβδισμα δεν πρέπει να γίνεται γιατί με αυτό καταστρέφονται τα άκρα των ετησίων βλαστών πάνω στα οποία αναπτύσσονται τα θηλυκά λουλούδια την Άνοιξη, και έτσι θα έχουμε μειωμένη καρποφορία τον άλλο χρόνο.

Τέλος θα πρέπει να πούμε ότι η καρυδιά είναι το δένδρο που προσβάλλεται λιγώτερο από κάθε άλλο καρποφόρο δένδρο από τις διάφορες αρρώστιες, και ειδικά στις ορεινές περιοχές όπου οι συνθήκες δεν είναι κατάλληλες για την ανάπτυξη τους θα μπορούσαμε να πούμε ότι σχεδόν είναι ανύπαρκτες. Και ως προς τις άλλες περιποιήσεις, στα πρώτα χρόνια από τη φύτευση τους χρειάζονται μερικά ποτίσματα το καλοκαίρι εφ' όσον υπάρχει δυνατότητα, οργάνωσαν, σκαλίσματα, και λίπανση με κοπριά ή με χημικά λιπάσματα ή και σε συνδιασμό και τα δύο.

Φροντίσαμε να κάνουμε μια πλήρη ανάλυση της καλ/γείας ενός πλουτοφόρου δένδρου που πράγματι μπορεί να αξιοποιήσει πολλές ορεινές και ημιορεινές εκτάσεις της Ηπείρου, ωστόσο όμως και πεδινές όπου υπάρχουν, γιατί είναι το δένδρο που εκτός του ότι ταιριάζει με τις εδαφολογικές και κλιματικές συνθήκες των περιοχών αυτών μπορεί να ευδοκιμήσει και χωρίς νερό, χωρίς τούτο να σημαίνει ότι όπου υπάρχει και το νερό δεν θα είναι καλύτερα, και που θέλει τις λιγώτερες περιποιήσεις που μπορούν να του προσφέρουν οι κάπως ηλικιωμένοι κάτοικοι των περιοχών αυτών, αφού και το μάζεμα των καρπών μπορεί να γίνει αφού πέσουν κάτω με τον αέρα.

Εξ άλλου με τις νάνες ποικιλίες που αποτελούν επανάσταση στην καλ/γεία της καρυδιάς αφού μπαίνουν στην καρποφορία στον 4ο χρόνο από τη φύτευση τους οι νέοι κάτοικοι των περιοχών αυτών που πολύ σωστά διέπονται από το σύγχρονο πνεύμα του ταχυπλούτισμού μπορούν να βρουν μια πολλή καλή και επικερδή απασχόληση δεδομένου ότι τα καρύδια είναι ένα προϊόν που ακόμα παρουσιάζει σημαντική ζήτηση και οι τιμές του είναι μεγάλες.

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

ΔΕΛΦΟΙ

Του Σπύρου Μουσελίμη

Δεν είναι παιγνιδίσματα, τ' ανθρώπου απλά φτιασίδια
αλλά του πνεύματος, του νου, ανώτερα στολίδια
Που τάφτιασαν και δώσανε τη Θεϊκή εικόνα,
Αφ' είδαν ίδιες το Θεό, οι Μούσες τ' Ελικώνα.

Χαρά στηνε την Εύα του Σικελιανού γυναίκα
Που δώρισε στον άντρα της, τα πλούτη της, τα πάντα
Κι' έδωσε στη ζωή πνοή και σάρκα στην ιδέα
Κι' έφερ' εδώ κι ανάστησε όλους μας τους προγόνους
Με τις χαρές, τις λύπες τους και με τα πανηγύρια.

Ευλαβικός προσκυνητής στα δάχτυλα πατώντας
Πατώ απλά κι ανάλαφρα της άγιας γης το χώμα
Μη και με την πατούσα μου χαλάσω την ομπλή του,
Μη και με την ανάσα μου μολύνω τον αγέρα
Τον χώρο τούτον τον ιερό ο ήσκιος μου πειράζει.

Και με την παρουσία μου αλλάξω την ειδή του.
'Οποιος δεν είδε τους Δελφούς δεν ξέρει τ' είν', Ελλάδα,
Ελλάδα της παλληκαριάς, της δόξας, της αντρείας
Η Πύλη του πολιτισμού και πνεύμονας του κόσμου,
Της γνώσης και του πνεύματος υπέρχειλης σοφίας.

Δώσε μου Μούσα Ελληνική λόγια που ν' αποδίδουν
Κεραυνοβολά, αστραφτερά, το πνεύμα, την ιδέα,
Λόγια ν' αγγίζουν την καρδιά, λόγια ψηλά, μεγάλα,
Ψηλότερα απ' τον Παρνασσό να φτάνουν τ' επουράνια
Και πνεύμα σαν των προφητών και των αγιαποστόλων,
Πνεύμα άγιο σημαδιακό τη γη ν' ανασηκώνει,
Πνεύμα σαν κείνο πόλεγε με την πνοή τ' ανέμου
Του Δία τα Βουλεύματα, τις Θεϊκές ορμήνειες.

Ω συ τ' ανθρώπου απαντοχή εδώ τι περιμένεις
Και ψάχνεις και παιδεύεσαι με πίστη και με μπέσα
Να πιάσεις τ' άπιαστο πουλί που φώλιασ' εδώ μέσα;
Ανάμεσα ουρανού και γης γιατί να μην υπάρχει
Ν' ανεβοκατηβαίνουμε γεφύρι, σκάλα, αμπάρα;

Φοβερός γίνεται ο ουρανός όταν βροντάει κι' αστράφτει
Κι' ακόμα φοβερότερος όταν φωτιές ανάφτει.

Ω Δία, ώρε Γιαχωβά, αν είστε, για δεν είστε,
Εγώ σας κάνω για θεούς, σας έχω εντός μου, μέσα.
Πάλι αν δεν είστε τίποτε κι' εγώ σας έχω πλάσει,
Και σας τιμώ, σας προσκυνώ, καμμιά ζημιά δεν κάνω,
Ο απατημένος θα είμαι εγώ και εσείς θάειστε το ψέμα.
Κι εγώ αν δεν είμαι τίποτε, ευχαριστώ τον πλάστη
'Οπ' εγεννήθηκ' άνθρωπος και νιώθω κι απεικάζω
Και στέκομαι ψηλότερα από τα άλλα όντα.
Γιατί εδώ δεν έπεσα μπαλόνι απ' τα ουράνια.
Ούτε κι η γη με γέννησε χωρίς τράγου προυτσιάλο.

Πόσο ποθούσα κι έβανα κάποτε με το νου μου
Νάμεν' εδώ καλόγερος, ξωμάχος ερημίτης.
Να βλέπω τους σταυραητούς κατάκορφα στα βράχια
'Οπου τροχάν τα νύχια τους και σιάζουν τα φτερά τους
Γεράκια ανεμογάμηδες μεσουρανίς να στέκουν
Παιζοντας με τον άνεμο' ακουμπώντας στον αγέρα
Να βρέχομαι με το νερό που τρέχει στάλα στάλα
Από στεφάνια από γκρεμούς και από ραϊδιά μεγάλα.
Στου φοίβου το κονάκι να κάθομαι σταυροπόδι,
Ν' ακούω τον άνεμο ν' αχάει και την Πυθία βοούσα
Χρησμούς να δίνει και οι πιστοί παπάδες να αντιγράφουν,
Να σειέται η γης ολόβολη και τα βουνά να τρέμουν
«Δεν έχει πια καλύβα εδώ ο Φοίβος να καθίσει
Κι' η μάντισσα δαφνόφυλλα για να τα μασαλήσει
Και στείρεψεν η δροσερή και κρυσταλλένια βρύση».

'Ερχεται η νύχτα μαλακή, μ' ανάλαφρες φτερούδες
Πετάει αλαφροήσκιωτη και κλείει το κάθε μάτι.
Κλαράκι δεν ταράζεται, φύλλο δεν ανασαίνει
Κι' όλα τα ζούζουλα της γης λαρώνουν στη φωλιά τόυς.
Νέκρα κυριαρχεί παντού κι οι ταξιδιώτες πούρθαν
Από τα πέρατα της γης, μακρόθε απ'άκρη τόπου
Κακοξειμασμένα αρνιά και ξενηστικωμένα
Να μάθουν για τη μοίρα τους και για το ριζικό τους
Κοιμούνται, κι ο Θεός απ' το ταξίδι της ημέρας
Κι αυτός στην αγκαλιά της γης κοιμάται αποσταμένος,
Μόνη η Πυθία ξαγρυπνά και σα λωλή χουγιάζει
«Δεν έχει πια καλύβα εδώ ο Φοίβος να καθίσει
Κι η μάντισσα δαφνόφυλλα για να τα μασαλήσει
Και στείρεψεν η δροσερή και κρυσταλλένια βρύση».

ΤΟ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Του κ. Κώστα Ιωαννίδη
Σχολικού Συμβούλου Δ.Ε.

Β' (τελευταίο)

Ο ΓΑΜΟΣ.

Ο γάμος στην 'Ηπειρο αποτελεί το ευτυχέστερο οικογενειακό γεγονός και γι' αυτό γίνεται με επιβλητική λαμπρότητα. Ο γάμος ξεπηδάει μέσα από τις καρδιές των ανθρώπων και αναφλογίζει επίμονα όλα τα πάθη της χαράς.

Τα τραγούδια του γάμου «Τα Νυφιάτικα», καθώς συνηθίζονται να λέγονται, μοιάζουν τόσο στη μορφή, όσο και στο περιεχόμενο με τα τραγούδια της αγάπης.

Είναι όλα τραγούδια της χαράς. Χαρά που γεμίζει την ανθρώπινη ψυχή και που έρχεται από το γεγονός της ένωσης δύο νέων, που ξεκινούν μια καινούργια δική τους ζωή για να δώσουν συνέχεια στην ίδια την ζωή.

Η χαρά αυτή κορυφώνεται κατά τη διάρκεια του τελετουργικού του γάμου. Και αποτελεί ο γάμος, ο κάθε γάμος, για τους Ηπειρώτες σημαντικό γεγονός· της ζωής του χωριού και έπαιρνε ομαδικό χαρακτήρα για ολάκαιρη τη βδομάδα.

Ο γάμος και η Πασχαλιά έδιναν μοναδικές ευκαιρίες εκείνα τα χρόνια να εμφανιστούν στο Μεσοχώρι οι ανύπαντρες. Τέτοιες στιγμές περίμεναν να χαρούν, να γελάσουν, να ξεφαντώσουν στο χορό και στο τραγούδι.

Ο άλλος χρόνος περνούσε στην δουλειά του χωραφιού, της στάνης, του σπιτιού με τους περιορισμούς που επέβαλαν τα αυστηρά έθιμα. Γι' αυτό και ο γάμος έπαιρνε την όψη χαρούμενου πανηγυριού.

Ξεχωριστή θέση ο γάμος. 'Ενα λαϊκό ξέσπασμα χαράς. 'Ενα ξέδωμα, μια εκτόνωση από τα φαρμάκια της ζωής. Μια χαρούμενη όψη της ζωής ο γάμος. Μια «χαρά» όπως ονομάζεται.

«Και στις χαρές σου γιε μου, και στις χαρές σου κόρη μου». Είναι μια συνηθισμένη ευχή στους νέους.

'Ενα πλήθος από γραφικότατα έθιμα και τα τραγούδια του γάμου πρώτα και καλύτερα. Το καθένα τραγουδισμένο στην κατάλληλη ώρα.

Στα τραγούδια του γάμου επαινούνται οι χάρες και η ομορφιά της νύφης. Η λεβεντιά και αξιοσύνη του γαμπρού. Πολλά αναφέρονται στο ξύρισμα του γαμπρού και ειδικότερα στο στόλισμα της νύφης.

—Ντύσου στολίσου, λυγερή,
ντύσου, στολίσου, κόρη
για να φανείς για το γαμπρό
κήπος και περιβόλι.

-Στολίζεται μια λυγερή
απ' το πρωί ως το βράδυ
και περιμένει τον αϊτό¹
για νάρθει να την πάρει.
Βάζει τον ήλιο πρόσωπο
και το φεγγάρι φρύδια
τον πρώτο τον Αυγερινό
βάζει καγκελοφρύδια.

Συγκινητικότατα είναι τα τραγούδια που αναφέρονται στη νύφη που αποχαιρετάει το σπίτι της, τη γειτονιά, τους δικούς της.

Απαράμιλλος σε γραφικότητα ο ηπειρώτικος γάμος. Απαράμιλλα και τα τραγούδια του. Τραγούδια χαράς και ξεφαντώματος.

ΝΑΝΟΥΡΙΣΜΑΤΑ— ΤΑΧΤΑΡΙΣΜΑΤΑ.

Τα τραγούδια αυτά της τρυφερότητας είναι τα πιο συμπαθητικά της δημοτικής μας ποίησης. Τραγούδια ασφαλώς γυναικείας έμπνευσης.

Κρύβουν συναισθήματα στοργής προς το νέο άνθρωπο, το παιδί. Είναι καμωμένα από μάνες, κυρίως που καλομελετούν με μια δικαιολογημένη υπερβολή και ελπίδα τις μελλοντικές επιτυχίες του παιδιού της. Το τραγουδάει η μάνα, προκειμένου ν' αποκοιμήσει το μωρό της. Είναι απλό, ρυθμικό, απαλό, ήρεμο, κατευναστικό.

Η μακρόσυρτη μουσική τους και ο ιαμβικός ρυθμός του είναι βέβαια το μόνο πράγμα που αγγίζει το μωρό και αφήνεται να κοιμηθεί ευχάριστα ζαλισμένο.

'Ομως στο κοίμισμα του μωρού αποφασιστικό ρόλο παίζει και η ρυθμική κίνηση του «πέρα - δώθε» μέσα στα μητρικά χέρια. Και τις περισσότερες φορές η κίνηση του με την κούνια, τη «σαρμανίτσα», όπως λέγεται στην 'Ηπειρο.

Η βρεφική αυτή κούνια είναι κατασκεύασμα ξύλινο, όμοιο με σκαφίδι, και κάτω με δύο πόδια ξύλινα κομμένα και ημικυκλικά, για να κινούνται εύκολα, χωρίς το κίνδυνο της ανατροπής, λόγω της ειδικής κατασκευής.

Το κούνημα της σαρμανίτσας γινόταν με τα χέρια ή το πόδι, όταν τα χέρια ήταν απασχολημένα- για εξοικονόμηση χρόνου- σε άλλη δουλειά (πλέξιμο, γνέσιμο).

«Και με τα πόδια κούνα με και με τα χέρια γνέσε»

Συγγενικό με το νανούρισμα το ταχτάρισμα (από το επαναλαμβανόμενο και χωρίς νόημα «ταχτίρντι»).

Πρόκειται για δημιούργημα κι αυτό της μητρικής έμπνευσης, ίδιο σε περιεχόμενο με το νανούρισμα, τραγουδιόταν την ώρα που το μωρό βρισκόταν στην αγκαλιά της μάνας.

Σε τροχαϊκό μέτρο το ταχτάρισμα προκαλεί διανερτικότητα του μωρού. Σε ιαμβικό μέτρο το νανούρισμα αποβλέπει στην απραξία και στον ύπνο.

Μέσα στα τραγούδια αυτά η μάννα-ο λαϊκός ποιητής-αφήνει να ξεχυθούν οι πόθοι και οι λαχτάρες για το σπλάχνό της κι οι ελπίδες της για ένα λαμπρό μέλλον. Μέσα στη ζωή του μωρού της βυθίζει το νου και την καρδιά της και πασχίζει να ξεδιαλύνει τις άκλωστες ακόμη τολύπες του πεπρωμένου. Η φυσική της ανησυχία την κάνει ισχυρά μαντική. Τα τρυφερά της τραγούδια είναι οι γλυκύτερες προφητείες που έχει ακούσει ανθρώπινο αυτί.

Τα τραγούδια αυτά είναι γεμάτα ευχές. Με τις ευχές αυτές η ταλαιπωρημένη μάνα δεν εκδηλώνει μόνο την λατρεία της για το μωρό της αλλά πετυχαίνει για μια στιγμή την αυταπάτη της φυγής από την φτώχεια και την δυστυχία. 'Ονειρα της μάνας, πολλές φορές απραγματοποίητα.

*Κοιμήσου, χαϊδεμένο μου
κάτι να σου χαρίσω.
Να σου χαρίσω χάρισμα
την 'Αρτα και τα Γιάννενα.*

*Τάρνα-τάρνα, ταρναρίστε
το παιδί μου τραγουδείστε.
Το παιδί μου θέλει χορό
θέλει τη μάνα στο πλευρό.*

Το ηπειρώτικο νανούρισμα και ταχτάρισμα είναι δημιούργημα της μάνας της Ήπειρου. Μερικές φορές παρουσιάζονται με παραλλαγές, ανάλογα με τις επιδράσεις που δέχτηκε από άλλες περιοχές της Ελλάδας.

ΤΑ ΚΑΛΑΝΤΑ.

Τα κάλαντα είναι ευχητήρια και επαινετικά τραγούδια που ψάλλονται από την παραμονή μεγάλων εορτών της Χριστιανοσύνης, όπως είναι τα Χριστούγεννα.

'Οσα ψάλλονται «Το Σαββατολάζαρο» και τη Μ. Παρασκευή διαφέρουν από τα προηγούμενα και στη μορφή και στο περιεχόμενο. Είναι δημοτικά τραγούδια πένθιμα και θρηνητικά.

Τα κάλαντα είναι δημοτικά τραγούδια που οι ρίζες του φτάνουν ως την εποχή των αρχαίων. Είναι συνυφασμένα με πανάρχαια έθιμα. Στα σημερινά αυτά τραγούδια ξεχωρίζουν ιδιαίτερα, ο θρησκευτικός τους χαρακτήρας, που είναι σύμφωνος με την κάθε θρησκευτική γιορτή για την οποία λέγονται.

Απλά, πολύ εκφραστικά και ευχάριστα αναγγέλουν πρώτα το θρησκευτικό γεγονός. 'Υστερα, εντελώς ανθρώπινα, σαν να πρόκειται για γενονός της καθημερινής ζωής, τελειώνουν θαυματουργικά.

Μικρές ομάδες από παιδιά γυρίζουν τα σπίτια των χωριών τους και τα «λένε». Τα κάλαντα και γενικά τα θρησκευτικά τραγούδια ολοκληρώνονται με παινέματα και ευχές για τον οικοδεσπότη, την κυρά κλπ. και τελειώνουν με την έμμετρη προβολή του αιτήματος για το συνηθισμένο φιλοδώρημα (γλυκά, σύκα, αυγά κλπ.).

Στη σπάνια περίπτωση που αρνιόταν κάποιος να φιλοδωρήσει, τότε οι ευχές μετατρεπότανε σε βαριές κατηγορίες.

*Μεσ' την πόλη Βηθανία, Μάρθα κλαίει και Μαρία
Λάζαρο τον αδελφό τους, το γλυκό και γκαρδιακό τους
Τρεις ημέρες τον θρηνούσαν και τον μοιρολογούσαν.*

ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ.

Στον Ηπειρώτη, τον πάντοτε ταξιδιάρη, δεν ξεχωρίζεις πολλές φορές το τραγούδι της χαράς απ' εκείνο της λύπης. Στην Ήπειρο μας δεν υπάρχει μόνο ο βόγγος του θανάτου, η οδύνη και ο θρήνος της ταφής, ήταν και είναι το κλάμα του ζωντανού ξεχωρισμού, ο σπαραγμός της ξενιτιάς.

Η μοίρα του Ηπειρώτη είναι ανάμεσα στη αναχώρηση και το γυρισμό. Στο μισεμό και στο νόστο.

Θλιβερά είναι τα τραγούδια της ξενιτιάς. Είναι πολλά και αποτελούν ένα ιδιαίτερο κλάδο μέσα στη δημοτική ποίηση.

Από τότε που κατοικήθηκε αυτός ο τόπος η μοίρα του αναγκαστικού εκπατρισμού σημαδεύει τους κατοίκους της. Πρώτη στον εκπατρισμό η πατρίδα μας, η Ήπειρος. Ο Ηπειρώτης από τα παλιά ίσαμε σήμερα δεν μπόρεσε να συμβιβάσει τις απαιτήσεις του με την άγονη γη της πατρίδας του. Έτσι ο μισεμός για τις ξένες χώρες, τις απλόχερες σε αγαθά στάθηκε η λύση του.

Αυτή η ξενιτιά έχει ριζώσει στο υποσυνείδητό του και τη νοιώθει σα κατάρα και σαν το μεγαλύτερο κοινωνικό του πρόβλημα. Η μοίρα του τούδωσε πληθωρικά και δυνατά βιώματα αποδημίας. Γεννιέται με τις καταβολές της ξενιτιάς και μεγαλώνει με τέτοια βιώματα. Όλες αυτές οι καταστάσεις και οι συνέπειες του ξενιτεμού, η ηπειρωτική μούσα τις έκανε τραγούδια, που στους στίχους και στην εκτέλεσή τους διακρίνει κανείς το μεγάλο καημό που καίει την καρδιά του Ηπειρώτη εδώ και χρόνια.

Στα χρόνια αυτά έχει δημιουργηθεί ένας θαυμάσιος κύκλος ηπειρωτικών τραγουδιών γύρω από την ξενιτιά.

*'Ανοιξε θλιβερή καρδιά και πικραμένο αχείλι,
άνοιξε, πες μας τίποτε και παρηγόρησέ μας
-Παρηγοριά έχει ο θάνατος και λησμοσύνη ο χάρος
κι ο ζωντανός ξεχωρισμός, παρηγοριά δεν έχει.
Χωρίζει η μάνα το παιδί και το παιδί τη μάνα*

*Χωρίζονται τ' αντρόγυνα τα πολυαγαπημένα.
Τώρα όντας χωρίζονται, τα δένδρα ξεχωρίζουν
κι όταν ανταμώνονται τα δένδρα φύλλα βγάζουν.*

Μέσα στα τραγούδια της ξενιτιάς διάχυτος είναι ο πόνος, η λαχτάρα και η νοσταλγία του ταξιδεμένου για την πατρίδα.

Αποκαλύπτεται η βαθιά προσήλωση του Ηπειρώτη προς τη γενέτειρα γη.*

Στα τραγούδια της ξενιτιάς κρατάει ο Ηπειρώτης την αποδημητική του ιστορία.

ΤΑ ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ.

Τα μοιρολόγια είναι θρήνοι για νεκρούς ή θρήνοι για την ανθρώπινη ματαιότητα. Είναι έμμετρα στιχουργήματα που αναφέρονται σε θλιβερές καταστάσεις.

Γέννημα, ιδιαίτερα, της γυναικείας ευαισθησίας, το μοιρολόγι, με γεννεσιουργικό αίτιο το βαθύ πόνο και το σπαραγμό για του αγαπημένου προσώπου, αποτέλεσε κυρίαρχο στοιχείο της ζωής του λαού μας.

Στην 'Ηπειρο μας, όπου οι γυναίκες έμεναν στο χωριό χωρίς τον προστάτη άντρα τους, που ήταν ξενίτης, αντίκρυζαν μεγάλες δυσκολίες στη ζωή, πάνω στο άγονο έδαφος που ζούσαν, θρηνολογούσαν αδιάκοπα μέσα σ' ένα παροξυσμό λυπομανίας.

Τα μοιρολόγια της Ηπείρου, έρχονται πρώτα μαζί με τα μοιρολόγια της Μάνης και διακρίνονται ως δημοτικά τραγούδια για το συγκλονιστικό τους περιεχόμενο και τα υπέροχα θρηνητικά μοτίβα.

Πολλά από τα μοιρολόγια μας αναφέρονται σε θέματα εκτός θανάτου, όπως, όσα διατραγουδούν τον αγιάτρευτο πόνο της μάνας και των ορφανών παιδιών. 'Οσα μιλούν για τη σκληρή ξενιτιά. 'Οσα λέγονται σε διασκεδάσεις ή σε άλλες γιορταστικές εκδηλώσεις. Εκεί με την βοήθεια του ποτού δημιουργείται μια έντονη συναισθηματικότητα, τόσο έντονη, που πολλοί από τους συνδαιτημόνες ξεσπούν σε κλάμα. Το μόνο τραγούδι που φέρνει την εκτόνωση, είναι το μοιρολόγι τραγούδι.

Αυτού του είδους τα μοιρολόγια πρέπει να τα ξεχωρίζουμε από τα νεκρικά:

- Σήκω, Μαργιώ μου, από τη γη
κι από το μαύρο χώμα.
- Σήκω να δεις τον άντρα σου,
πούρθε από τα ξένα.
- Με τι ποδάρια να σταθώ
και χέρια ν' ακουμπίσω

-Κάνε τα χέρια σου τσαπιά
και τις παλάμες φτυάρια
ρίξε το χώμα από μεριά
τις πλάκες από τις μπάντες.

ΤΟ ΔΙΔΑΚΤΙΚΟ.

Με το διδακτικό τραγούδι ο λαϊκός ποιητής διατυπώνει γνώμες και δίνει συμβουλές με τρόπο επιγραμματικό. Έχει αποθησαυριστεί σ' αυτά η πείρα της ζωής, η σωστή κρίση, η σοφία και η ηθική.

Είναι τραγούδια καμωμένα από έμπειρο λαϊκό ποιητή και απευθύνονται ιδιαίτερα στους νέους, τους οποίους θέλει να διδάξει και να φρονηματίσει.

Γενικά τα τραγούδια αυτά, λιγοστά στο είδος τους, υμνούν τις αξίες της ζωής. Τ' αγαθά που δίνει η φύση κλπ.

Χαρείτε νιοί τις όμορφες
και νιες τα παλικάρια
Κι εσείς οι μαυρογέροντες
Χαρείτε τα παιδιά σας.

Σ' αυτόν τον κόσμο πούμαστε
άλλοι τον είχαν πρώτα
σ' εμάς τον παραδώσανε.
και άλλοι τον καρτερούνε.

ΣΑΤΙΡΙΚΑ.

Όταν οι πίκρες και οι καημοί πέφτουν βαριά στον άνθρωπο και τον καταπίέζουν, τότε, σα γιατρικό για τη ψυχή, σαν ξαλάφρωμα έρχεται το γέλιο, που φέρνει στον άνθρωπο ζωτικότητα και διάθεση για ενέργεια.

Μέσα στις αιτίες που προκαλούν το γέλιο είναι και η σάτιρα. Ο λαός μας με την στιχουργική του επιδειξιότητα που έχει, κατεβαίνει πολλές φορές στη σάτιρα, όταν θέλει με πνεύμα άδολης ειρωνείας να δημιουργήσει εύθυμη ατμόσφαιρα.

Στην Ήπειρό μας η σάτιρα αποτελεί ένα ψυχαγωγικό θέμα πρώτης τάξης.

Τα σατιρικά τραγούδια είναι εύθυμα που τραγουδιούνται στους γάμους, στα πανηγύρια και ιδιαίτερα στο αποκριάτικο ξεφάντωμα.

Τραγουδιούνται, όταν ανάψει το γλέντι, από ζωηρούς εύθυμους και ανοιχτόκαρδους τραγουδιστάδες.

Κατά προτίμηση τα τραγούδια αυτά λέγονται στο τέλος του γλεντιού, για να αποχωρήσουν οι γλεντζέδες με ευχάριστες τις τελευταίες εντυπώσεις.

Τα τραγούδια αυτά αναφέρονται σε γριές, σε ανυπρόκοπες γυναίκες, σε φοβιτσιάριδες άντρες.

Άντρα ψηλό μου δώκανε, ίσια με ένα ρεβίθι,
Στη φτέρη που εκόλλησε, ζυγό θέλει να κόψει,
η φτέρη ετακίστηκε και σπάζει το κεφάλι.

Στα πρόβατα που πάεισαι σκιάχτηκε από τα λάγια.

Στη τσέργα που τον έβαλα σκιάζεται από τα κλώσια.

Πολλά από τα τραγούδια είναι σκωπτικά. Η σκωπτική διάθεση που τα διακρίνει, δεν γίνεται με στόχο να πληγώσει κάποιον προσωπικά. Στόχος της σάτιρας είναι να διορθώσει τα στραβά.

Έτσι θα μπορούσε να πει κανείς ότι το σατιρικό τραγούδι αποτελεί συνέχεια της αρχαίας σάτιρας με στόχο, όπως κι εκείνο, να διδάξει, να ηθικοποιήσει.

ΤΑ ΛΙΑΝΟΤΡΑΓΟΥΔΑ.

Μέσα στη δημοτική ποίηση ιδιαίτερο κλάδο αποτελούν τα λιανοτράγουδα και τα δίστιχα. Ανάλογα με τους τόπους όπου τραγουδιούνται παίρνουν διάφορη ονομασία. Έτσι έχουμε τις κρητικές μαντινάδες, τα ηπειρωτικά γυρίσματα κλπ.

Τα δίστιχα αυτοσχεδιάζονται κυρίως σε χορούς, σε πολλές εύθυμμες συγκεντρώσεις από ανθρώπους του λαού και ιδιαίτερα από λαϊκούς οργανοπαίχτες.

Στον αυτοσχεδιασμό αυτό των λαϊκών τραγουδιών θα συναντήσουμε στο είδος αυτής της ποίησης και δίστιχα για την ξενιτιά.

«*Η ξενιτιά, η ορφανιά, η πίκρα και η αγάπη,
τα τέσσερα τα ζύγισαν, βαρύτερα είν’ τα ξένα.*

Ακόμη δίστιχα ερωτικά:

«*Το φεγγάρι κάνει βόλτα στης αγάπης μου τον κήπο.
Το φεγγάρι κάνει βόλτα στης αγάπης μου την πόρτα.*

Μερικά από τα δίστιχα αυτά τυχαίνουν να έχουν μεγάλη ποιητική αξία, συμπυκνωμένη εκφραστικότητα, λυρική δύναμη, πρωτότυπα, λαμπρά ευρύματα, χάρη και λεπτά αισθήματα.

Θαυμάσιο χαρακτηριστικό γνώρισμά τους αποτελεί η επιγραμματικότητα και η συντομία τους.

Αυτά είναι τα ηπειρωτικά δημοτικά τραγούδια σε αδρές γραμμές. Ένα ζωντανό μνημείο του αστείρευτου λαογραφικού θησαυρού της Ήπειρου.

Στολή Μετσόβου.

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ.

ΕΥΤΥΧΙΑ.

του κ. Κων/νου Νικολάρα.

Ευτυχία... Τι φευγαλέο όνειρο και απατηλό. Ευτυχία σήμερα δεν υπάρχει. Ευτυχία είναι κατά τη γνώμη μου το να χαίρεται κανείς ήρεμα και φρόνιμα τη κάθε στιγμή που περνά, να καλλιεργεί τη ψυχή του, και ν' αποκομίζει απ' τη ζωή ωραίες και σταθερές εντυπώσεις. Η ευτυχία, βρίσκεται στη γαλήνη και όχι στον ανεμοστρόβιλο. Νομίζουμε όλοι ότι κάτι απ' αυτή κλείνουμε μέσα μας και άλλος λίγο, άλλος πιο πολύ κυνηγούμε αδιάκοπα τα ίχνη της, να την αγκαλιάσουμε, να την νοιώσουμε ζωντανή κοντά μας, σαν νάταν κάτι που να πιάνεται στα δίχτυα μας. Μα του κάκου εκείνη δεν γελιέται. Και τότε εμείς πότε με το γέλιο προσπαθούμε να την ξεγελάσουμε να την πλανέψουμε. Πότε με το κλάμα να την συγκινήσουμε και τρέχοντας όλο πίσω από το δρόμο της, τείνουμε το χέρι ζητιάνικο, να μας χαρίσει ένα κομμάτι της άκρης του φτερού της. Και κείνη τρέχει κι όλο τρέχει αδιάκοπα ακούραστα και άφθαστα. Μονάχα κάπου κάπου γυρίζει προς το μέρος μας το πρόσωπο και μας χαρίζει ένα γοργό χαμόγελο, σαν αστραπή, που με τη γρηγοράδα του μας κάνει να πονούμε, κι είναι σαν να μας λέει «Μάταια βασανίζετε το άτυχο κορμί σας. Αυτό που προσπαθείτε είναι άφθαστο σε τούτη τη στείρα και πεζή ζωή. Μονάχα προσπαθείστε στο διάβα μου επάνω να βρείτε τ' αχνάρια μου, που άφησα, περνώντας και τότε, δώστε λίγα φτερά στη φαντασία σας και ίσως πια με φθάσει σ' άλλες ουράνιες σφαίρες, μα σεις οι ίδιοι, όμως ποτέ, ποτέ, σε τούτη τη πρόσκαιρη ζωή».

ΣΚΕΨΕΙΣ ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ

του κ. Ευθυμίου Κίτση.

Σε παλιότερο τεύχος (έτος Α' - 1978 - τεύχος 2) η «ΗΠΕΙΡΟΣ» ασχολήθηκε με την παρουσίαση του Μουσείου Κέρινων Ομοιωμάτων του Ηπειρώτη γλύπτη Παύλου Βρέλλη, το εξαίρετο αυτό δημιούργημα του καλλιτέχνη που είναι προσφορά στη μεγάλη ιστορία της ιδιαίτερης πατρίδας του.

'Όλοι οι Ηπειρώτες, αναγνωρίζοντας το σπουδαίο έργο του, τον τιμούμε με την αγάπη μας και περηφανευόμαστε που ο «κακοτράχαλος» αυτός τόπος δεν έπαψε να προσφέρει στην Πατρίδα μας πνευματικούς ανθρώπους που ξεχωρίζουν για την ομορφιά της ψυχής τους.

Το Μουσείο «Βρέλλη» είναι το μοναδικό του είδους του στη χώρα μας και το πρώτο μουσείο στην Ελλάδα με ελεύθερη είσοδο (χωρίς εισητήριο). Είναι, μπορούμε να πούμε, ένας πανελλαδικός τόπος προσκυνήματος.

Στην παρουσίαση αυτή δεν θα σταθούμε στο κύριο έργο του κ. Βρέλλη, δηλαδή στο μουσείο και στα «ζωντανά» κέρινα ομοιώματά του, αλλά θα ασχοληθούμε με ένα βιβλίο του ίδιου του καλλιτέχνη που είναι ο «Οδηγός» του Μουσείου.

Όπως φανερώνει και ο τίτλος του, το βιβλίο αυτό σκοπό έχει να μας ξεναγήσει στην επίσκεψη των κέρινων ομοιωμάτων.

Κατ' αρχήν πρέπει να παραδεχθούμε ότι ο συγγραφέας είναι ο μόνος άνθρωπος που, καλύτερα από κάθε άλλον, μπορεί να μας παρουσιάσει τα δημιουργήματά του και να μας «μυήσει» στα μυστικά της δουλειάς του. Κι' αυτό το κάνει με λόγια απλά, χωρίς να δείχνει σημάδια αυτοπροβολής (ποια άλλη προβολή χρειάζεται, άλλωστε, το έργο του;).

Μόνο η συναίσθηση του χρέους του απέναντι στην ιερή μνήμη των μορφών και των ηρωϊκών γεγονότων που άφησαν τα σημάδια τους στην ιστορία της προεπαναστατικής Ήπείρου, τον καθοδήγησε στη συγγραφή τού «Οδηγού» αυτού, όπως και στην όλη καλλιτεχνική του δημιουργία. Αυτό ακριβώς αναφέρει και στον πρόλογό του: «Αυτοί χάρισαν τη ζωή τους, τα πάντα για τη λευτεριά κι εγώ προσφέρω το ελάχιστο».

Μετά τον εξομολογητικό (ας μας επιτραπεί η έκφραση) πρόλογο, πολύ κατατοπιστικές είναι οι γενικές πληροφορίες για τον επισκέπτη. Τον βιοθούν αφ' ενός μεν να καταλάβει τον τρόπο εργασίας και το εφευρετικό μυαλό του καλλιτέχνη ο οποίος με λίγα κατασκευαστικά υλικά και πολύ μεράκι στη δουλειά μπορεί να παρουσιάσει αξιόλογες δημιουργίες παγκόσμιου ενδιαφέροντος, αφ' ετέρου δε φανερώνουν τη σιωπηρή και ανεπιήδευτη λατρεία του στον γενέθλιο χώρο που τον έθρεψε και τον ολοκλήρωσε σαν καλλιτέχνη και σαν άνθρωπο.

Ακολουθεί η ανάλυση των εκθεμάτων κάθε αίθουσας με πάρα πολλές ιστορικές και τεχνικές πληροφορίες.

Δεν παραλείπει, παρουσιάζοντας το εργαστήρι του, να μας δώσει ένα σπουδαίο αυτοβιογραφικό σημείωμα που είναι πολύτιμο βιόθημα για όποιον θα ήθελε να ασχοληθεί πληρέστερα με το πρόσωπο και το έργο του καλλιτέχνη.

Το φωτογραφικό υλικό που παραθέτει, για να αναλύσει κάθε φάση της εργασίας του, είναι πλούσιο και απαραίτητο για να μπορέσει ο επισκέπτης να «ζήσει» αυτά που είδε και να νοιώσει το μέγεθος ολόκληρης της προσφοράς και της αγάπης του σ' αυτό που ανάλαβε να φέρει σε πέρας. Αυτό θέλει να τονίσει και ο συγγραφέας του «Οδηγού» και νομίζουμε ότι το πετυχαίνει απόλυτα.

Ελπίζουμε πως η μεταφορά του Μουσείου της προεπαναστατικής Ελλάδας στις νέες μόνιμες εγκαταστάσεις του, κοντά στο χωριό Μπιζάνι, θα γίνει αφορμή για να επεκταθεί (σύμφωνα και με επιθυμία του κ. Βρέλλη) και να παρουσιάσει πολλές άλλες ηρωϊκές μορφές και ιστορικά γεγονότα της πλούσιας - ιστορικά- αυτής γωνιάς της Πατρίδας μας.

ΤΟ ΜΟΛΥΒΔΟΣΚΕΠΑΣΤΟ ΤΟΥ ΧΘΕΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΗΜΕΡΑ.

του κ. Κώστα Κίτσου και της δ. Λίτσας Καρρά.

Σε μια απότομη πλαγιά της επιβλητικής σε όγκο και μεγαλοπρέπεια Νεμέρτζικας στέκει ριζωμένο σε πείσμα των καιρών το Μολυβδοσκέπαστο, η παλιά Διπαλίτσα.

Πριν φθάσουμε εκεί δεν φανταζόμασταν ότι η απόσταση από τα Αλβανικά σύνορα θα ήταν μόλις λίγα μέτρα. Η πραγματικότητα όμως μας διέψευσε. Το χωριό βρίσκεται σχεδόν πάνω στα σύνορα και δεν είναι δύσκολο να διακρίνει κανείς στο βάθος του ορίζοντα, σκαρφαλωμένο πάνω στα βορειοηπειρώτικα βουνά το όμορφο Λεσκοβίκι.

Στα πόδια του χωριού απλώνεται η καταπράσινη κοιλάδα όπου σμίγουν τα νερά τους ο Αώος με τον Σαραντάπορο για να χυθούν στην Αδριατική θάλασσα.

Γνωρίζοντας τους λιγοστούς και ηλικιωμένους κατοίκους του χωριού που έχουν απομείνει (οι νέοι πήραν το δρόμο της ξενιτιάς, όπως όλοι οι Ήπειρώτες), διαπιστώνει κανείς, το πείσμα τους να ζουν και να παλεύουν με τις σκληρές και δύσκολες συνθήκες ζωής, γαντζωμένοι σ' αυτόν τού τόπο που τους γέννησε και τον πονούν.

Σύμφωνα με παράδοση, που μας είπαν οι γεροντότεροι κάτοικοι, στην τοποθεσία που σήμερα βρίσκεται το χωριό, παλιότερα ήταν κτισμένες δύο πόλεις, οπότε από το Δί·πολ, Δι·πολίτσα καθιερώθηκε σαν όνομα του χωριού το Διπαλίτσα. Για το διπλανό χωριό, το Αηδονοχώρι που παλιά λεγόταν Οστανίτσα μας είπαν ότι είχε αυτή την ονομασία επειδή οι κάτοικοι της Διπαλίτσας είχαν εκεί τις στάνες τους.

Δεν ξέρουμε αν η άποψη αυτή είναι σωστή, γιατί δεν αναφέρεται στα βιβλία των διαφόρων ιστορικών που ασχολήθηκαν με την περιοχή. Σύμφωνα με τον Ι.Λαμπρίδη το Διπαλίτσα είναι σλαβική μετάφραση της λέξης Νεροτρουβιά, άποψη που μπορούμε να την δεχτούμε από τα άφθονα νερά που υπάρχουν στην περιοχή. Επίσης ο Κορυτσάς Ευλόγιος Κουρίλας ετυμολογεί την λέξη σαν Δίπυλον·Δίπυλίτσα, επειδή βρίσκεται γεωγραφικά μεταξύ δύο πυλών εισόδου προς την παλιά και νέα Ήπειρο.

Πάντως το χωριό ήταν γνωστό σε όλη την περιοχή με το παλιό του όνομα. Από τα χρόνια της μεγάλης του δόξας και μεγαλείου, μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του αιώνα μας οπότε πλέον είχε χάσει την παλιά του αίγλη και μεγαλοπρέπεια. Τότε έγινε η μετονομασία του όπως άλλωστε και στα περισσότερα χωριά της επικράτειας.

Το σημερινό όνομα του χωριού προήλθε από την μονή Μολυβδοσκεπάστου που βρίσκεται σε απόσταση μισής ώρας ανατολικά του χωριού, σε μία θαυμάσια και κατάφυτη τοποθεσία κοντά στη συμβολή του Αώου με τον Σαραντάπορο. Το μοναστήρι τούτο που κτίστηκε σύμφωνα με επιγραφή κατά τον έβδομο (7ο)μ.Χ. αιώνα από τον αυτοκράτορα Κωνσταντίνο

Πωγωνάτο, είχε την στέγη του από μολύβι, όπως συνήθιζαν να κτίζουν μολυβδοσκέπαστους Ναούς, οι μετά τον Ιουστινιανό Αυτοκράτορες μέχρι την δυναστεία των Κομνηνών. Βέβαια σήμερα η στέγη είναι από πλάκες σχιστόλιθου, όμως παλιότερα, όταν αντικαταστάθηκε βρέθηκαν από κάτω μολύβδινες πλάκες διαστάσεων 0,40X0,30 που τμήματά τους φυλάσσονται μέχρι σήμερα και επιβεβαιώνουν την αρχική μορφή της στέγης.

Πολλές και διάφορες εκδοχές υπάρχουν γύρω από το παρελθόν της Διπαλίτσας. Αυτή η ασάφεια και η ανακρίβεια που επικρατεί, οφείλεται στην έλλειψη αρκετών στοιχείων, λόγων των δύσκολων χρόνων και των πολλών επιδρομέων που πέρασαν από την περιοχή.

Ο Ζώτος Μολοσσός τοποθετείται στα ερείπια που βρίσκονται στο χωριό και στη γειτονική Μεσσαριά, την αρχαία Πελασγική πόλη Πασσαρώνα. Στα δε ερείπια της διπλανής Οστανίτσας την πόλη Στύμβαρα. Ο Σταγειρίτης γράφει ότι στα βόρεια της Οστανίτσας υπάρχει η Πωγωνιανή ή Παλαιοπωγωνιανή, όπου παλιά βρισκόταν η αρχαία Εκατομπεδώνα. Ο δε Χαρ. Ρεμπέλης αναφέρει ότι ο Κωνσταντίνος Πωγωνάτος περνώντας από την περιοχή στο γυρισμό από τη Σικελία, έκτισε δίπλα στο σημερινό χωριό Διπαλίτσα την πόλη Σεισάριθα.

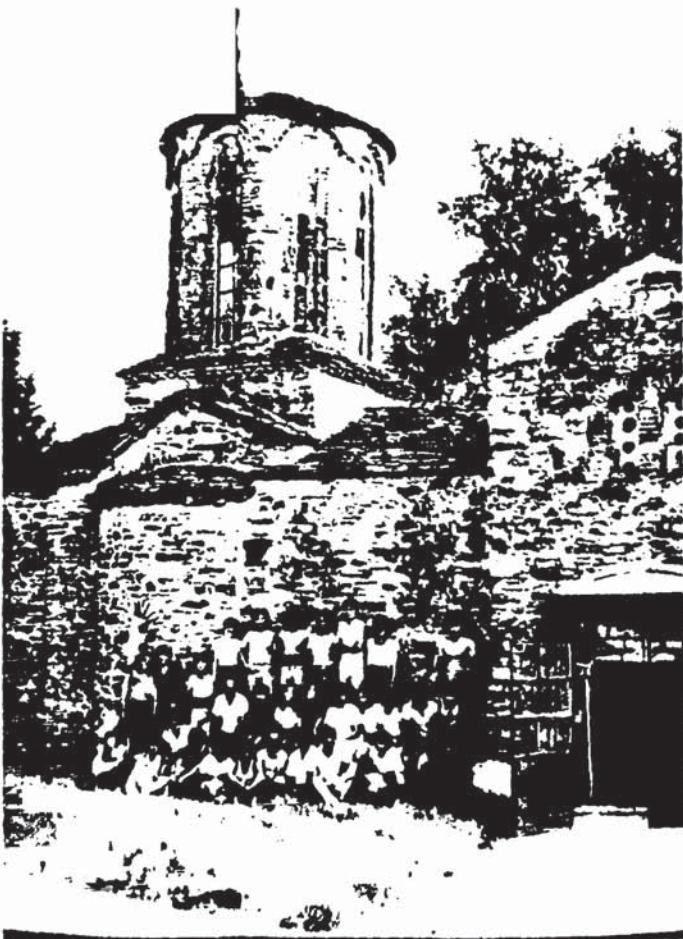
Λέγεται ότι στην τοποθεσία της Διπαλίτσας ήταν χτισμένη μεσαιωνική πόλη με το όνομα Πωγωνιανή που ήταν έδρα του τμήματος Πωγωνίου και έδρα της Αρχιεπισκοπής Πωγωνιανής. Όταν συστήθηκε η Αρχιεπισκοπή Πωγωνιανής ή έδρα της ήταν στην Μονή Μολυβδοσκεπάστου και στα τέλη του ΙΓ' (13ου) αιώνα, έδρα έγινε η Διπαλίτσα. Σαν μητροπολιτικός Ναός χρησίμευσε ο ναός των Αγίων Αποστόλων που εξακολουθεί να λειτουργείται σήμερα σαν ενοριακός ναός. Ο περικαλής και μεγαλοπρεπής αυτός Βυζαντινός ναός, βρίσκεται στα βόρεια και προς την έξοδο του χωριού. Πάνω από το υπέρθυρο που χωρίζει τον κυρίως ναό από τον Πρόναο, βρίσκεται η επιγραφή που αναγράφονται δύο Αρχιεπίσκοποι της Πωγωνιανής, ο Παχώμιος κατά την ανέγερση του ναού και ο Παρθένιος κατά την Αγιογράφηση. Άλλο ένα στοιχείο που μας δείχνει την παλιά αίγλη του ναού και το αξίωμα που κατείχε είναι το Σύνθρονο του Αρχιεπισκόπου που διατηρείται σε πολύ καλή κατάσταση στο ιερό του ναού, ακόμη και σήμερα.

Όπως αναφέρουν οι ιστορικοί, η Διπαλίτσα γνώρισε μεγάλη ακμή κατά τον ΙΣΤ' αιώνα. Σύμφωνα με τον Ι. Λαμπρίδη, η πόλη αριθμούσε 12.000 οικογένειες μαζί με τα περίχωρά της, είχε δε 72 ναούς και 44 κρήνες. Απόδειξη της οικονομικής και καλλιτεχνικής ακμής που γνώρισε η πόλη είναι το παρακάτω δίστιχο που διασώθηκε από την παράδοση:

Η Διπαλίτσα η όμορφη
στον κόσμο ξακουσμένη
με τα εβδομήντα δύο εκκλησιές
σαράντα πέντε βρύσες.

Η μεγάλη ακμή και πρόοδος οφειλόταν στην εγκατάσταση στην Διπαλίτσα ανώτερων πολιτικών αρχών και στην προαγωγή του επισκοπικού

Η Μονή Μολυβδοσκεπάστου.

θρόνου σε Αρχιεπισκοπικό, καθώς και στην καθιέρωση της εμπορικής και θρησκευτικής πανήγυρης στο μοναστήρι, από τον Ανδρόνικο τον Νεώτερο. Η πανήγυρη διαρκούσε ένα μήνα το χρόνο και άρχιζε το Δεκαπενταύγουστο ανήμερα της Παναγίας. Ένας ακόμη λόγος που συντέλεσε στην ανάπτυξη της Διπαλίτσας, ήταν η ασφάλεια που προφανώς της παρείχαν οι τρομεροί της γείτονες οι Καραμουρατάτες και Λιαλιάτες που στάθηκαν όμως και η αιτία της δύσης της.

Οι Καραμουρατάτες και οι Λιαλιάτες ήταν απόγονοι του Ισαήμ που είχε εξισλαμιστεί με την θέλησή του. Από το 1645 οι Λιαλιάτες ανέλαβαν την προστασία της Διπαλίτσας με αντάλλαγμα την καταβολή φόρου. Οι δε Καραμουρατάτες επιδιώκοντας να περιέλθουν σ' αυτούς τα οφέλη, επιτέθηκαν στους Λιαλιάτες στη διάρκεια της εμποροπανήγυρης. Η μάχη διάρκεσε τρεις ολόκληρους μήνες με αποτέλεσμα την νίκη των Καραμουρατατών και την λεηλασία και καταστροφή της Διπαλίτσας.

Σύμφωνα με παράδοση που μας είπαν στο χωριό, αιτία της ομαδικής μετανάστευσης των κατοίκων και επομένως της παρακμής της Διπαλίτσας

ήταν οι συνεχείς προσβολές που γίνονταν στους Χριστιανούς από τους Τούρκους της γειτονικής Μεσσαριάς. Μία από αυτές, έγινε από τον Τούρκο αγροφύλακα τον Καραμουράτη, που άρπαξε το μαντήλι της κόρης ενός προεστού ενώ πήγαινε στη βρύση για νερό. Η προσβολή για τα δεδομένα της εποχής ήταν πολύ βαριά και στάθηκε αφορμή να συγκεντρωθούν όλοι οι πρόκριτοι της περιοχής για να αποφασίσουν τι θα κάνουν. Επειδή υπήρχε διαφωνία για το αν έπρεπε να φύγουν ή να μείνουν στη Διπαλίτσα, ο επικεφαλής προεστός έδειξε στους υπόλοιπους τρεις χήνες. Η μία είχε όλα τα φτερά της, η άλλη ήταν μισομαδημένη και η τρίτη μαδημένη.

—«Αν φύγουμε τώρα, τους είπε, θα πάρουμε όλα τα υπάρχοντά μας όπως έχει η χήνα όλα της τα φτερά. Αν φύγουμε αργότερα λίγα θα μπορέσουμε να διασώσουμε, όπως η μισομαδημένη χήνα. Και αν μείνουμε εδώ θα καταστραφούμε τελειωτικά».

Αρκετοί από τους Διπαλίτσιώτες επηρεάστηκαν από την παραβολή του προεστού και ξενητεύτηκαν τότε στη Βλαχιά, άλλοι δε πήγαν σε άλλα μέρη.

Η αίγλη και το μεγαλείο της πολυάνθρωπης Διπαλίτσας έσβησε για πάντα· εκείνο που έμεινε για να μας την θυμίζει είναι τα ερείπια. Στη θέση της βρίσκεται σήμερα το Μολυβδοσκέπαστο με τους λιγοστούς κατοίκους.

Τα ήθη και έθιμα του χωριού, (όπως μας τα διηγήθηκαν οι κάτοικοι) δεν απέχουν πολύ από αυτά που συναντούμε στις γειτονικές του περιοχές. Εκείνο που μας έκανε εντύπωση ήταν ότι, αν και το Μολυβδοσκέπαστο υπήρξε παλιά η διοικητική και θρησκευτική έδρα της περιοχής Πωγωνίου και επομένως θα έπρεπε να διατηρεί τα ίδια με το Πωγώνι χαρακτηριστικά στις φορεσιές και στα τραγούδια, αυτό δεν συμβαίνει. Οι παραδοσιακές φορεσιές των γυναικών ήταν Κονιτσιώτικες τα δε τραγούδια που τραγουδούσαν πλησιάζουν πολύ στο ρυθμό της Κόνιτσας. Αυτό κατά την γνώμη μας, οφείλεται στο ότι η επικοινωνία με το Πωγώνι, είναι δύσκολη εξαιτίας της γεωγραφικής ιδιομορφίας της περιοχής, ενώ με την Κόνιτσα είναι ευκολότερη.

Η ζωή στο ακριτικό Μολυβδοσκέπαστο που χρόνο με το χρόνο ερημώνει είναι δύσκολη για τους λιγοστούς κατοίκους. Είναι όμως στ' αλήθεια αξιοθαύμαστοι, γιατί η πίκρα της μοναξιάς δεν έσβησε την ζωντάνια και την αγάπη για τον τόπο και τα τραγούδια του. Ένα από αυτά όπως μας το τραγούδησε η θεια· Σάνη στην τοπική παραλλιή, ή είναι το παρακάτω:

Τι σόκανα, τι σόφταιξα -Μπέη Πασιόμπεη,
και μ' άφησες στο Δέλβινο,
στα έρημα σοκάκια - Μπέη Πασιόμπεη.
Για να δουλέψω δεν μπορώ,
ούτε και να κλαδέψω - Μπέη, Πασιόμπεη.
Κλαίνε τ' αχούρια γι' άλογα,
κλαίνε γι... τ' εσένα - Μπέη Πασιόμπεη,
Παίρνω τ' αλεύρι δανεικό,
πικρό και ζυγιασμένο - Μπέη Πασιόμπεη.

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ ΑΠΟ ΕΝΑ ΤΑΞΙΔΙ ΠΡΟΣΚΥΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ.

της δ. Νανάς Τοτοκώτση.

Όσο περισσότερο διαβάζεις για έναν τόπο, όσα περισσότερα ακούς να διηγούνται γι' αυτόν, τόσο εντονότερη γίνεται η επιθυμία σου να τον επισκεφθείς, να τον γνωρίσεις και να σχηματίσεις την δική σου άποψη.

Εδώ και έξι χρόνια, στους χώρους της Ηπειρωτικής Εστίας με προσοχή παρακολουθούσα τις συζητήσεις των συμπατριωτών για την ιδιαίτερη πατρίδα τους, την Ήπειρο. Ο καθένας είχε κάτι να διηγηθεί από την ζωή του στο χωριό ή την πόλη, που τον γέννησε και τον ανέθρεψε. Θύμισες από το παρελθόν, άλλοτε από χαρούμενες εκδηλώσεις, άλλοτε από τον πόλεμο, την Κατοχή, ακούγονταν στα αυτιά μου σαν τις ιστορίες των παππούδων προς τα εγγόνια τους. Η μοίρα το θέλησε να μη μπορώ και γω να έχω ζήσει τέτοιες εμπειρίες από την ζωή του χωριού ή της ιδιαίτερης πατρίδας γιατί γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Θεσσαλονίκη, έχοντας μοναδική επαφή με την πατρίδα μου τον τίτλο «ομογενής εκ Βορείου Ηπείρου». Ζώντας λοιπόν και συνεργαζόμενη με ανθρώπους που έχουν τόσο μεγάλη αγάπη για την Ήπειρο, ένοιωσα και γω την ομορφιά που κρύβει η ζωή με τους συγγενείς και συγχωριανούς στον τόπο · ήννησης του καθενός.

Η εκδρομή-προσκύνημα στην μάνα · Ήπειρο, ήταν ένα όνειρο που έγινε πραγματικότητα με την απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Ηπειρωτικής Εστίας Θεσσαλονίκης, τμήμα Νεολαίας να κάνει μια περιοδεία στα ακριτικά χωριά της Ηπείρου.

Ήταν μια ευκαιρία να γνωρίσω έστω και ως εκδρομέας, τις ομορφιές και τις χάρες του Ηπειρώτη στην πατρίδα του.

Η διαδρομή μέχρι το χωριό Μολυβδοσκέπαστο Κονίτσης ήταν αρκετά κουραστική, γιατί η ζέστη του Ιουλίου δεν βοηθούσε καθόλου στο να ταξιδέψω άνετα. Μοναδική πηγή δροσιάς στο μακρινό μου ταξίδι τα δροσερά νερά των πηγών που συναντούσα στον δρόμο μου.

Η πρώτη εντύπωση από το Μολυβδοσκέπαστο ήταν η ησυχία και η ερημιά που επικρατούσε εκείνη την ώρα στο χωριό, μέχρι τη στιγμή που οι φωνές των 35 παιδιών της Νεολαίας γέμισαν την πλατεία με ζωή.

Η συνάντηση με τον Πρόεδρο της Κοινότητας κ. Θωμά Δάφνη ήταν κάτι παραπάνω από φιλική. Μας αγκάλιασε από την πρώτη στιγμή σαν πατέρας και σε όλη τη διάρκεια της παραμονής μας στο Οικοτροφείο του χωριού μαζί με την διευθύντριά του κ. Ηλέκτρα Αποστόλου, μας περιποιήθηκαν και μας φιλοξένησαν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Παρόλη την κούραση του ταξιδιού, ήταν αδύνατον το βράδυ να κοιμηθώ. Τα φώτα του Λεσκοβικιού τρεμόπαιζαν απέναντι μου, ίσως γιατί τα δικά μου μάτια ήταν υγρά από τα δάκρυα και δεν μπορούσα να διακρίνω | καθαρά αυτό που έβλεπα. Κοίταζα μέσα στη νύχτα αυτές τις μικρές φωτεινές

τελείες μέσα στον ορίζοντα και άκουγα με την καρδιά σφιγμένη το νερό του ποταμιού που μας χωρίζει. Μέχρι τις 3.00 την νύχτα η ησυχία και η γαλήνη ήταν απέραντη, ώσπου η χαρακτηριστική φωνή ενός γαϊδαράκου έδωσε μια άλλη όψη στην βραδιά.

Οι πρώτες ηλιαχτίδες μπήκαν από το ανοιχτό παράθυρο και τα κοκκόρια του Λεσκοβικίου με το δυνατό τους λάλημα σήμαναν την αρχή της πρώτης μέρας μου στην Ήπειρο.

Η φροντίδα όλων των κατοίκων να μας εξυπηρετήσουν φάνηκε από το πρώτο πρωινό μας στο Μολύβι, όπως χαρακτηριστικά το αποκαλούν.

Σε διάστημα 20 λεπτών είμασταν στην Κόνιτσα. Στην Μητρόπολη της πόλης συναντήθηκαμε με τον Μητροπολίτη Δρυϊνουπόλεως-Πιωγωνιανής και Κονίτσης κ.κ. Σεβαστιανό. Απλός και ανοιχτόκαρδος άνθρωπος, πνευματικός ηγέτης της παραμεθορίου περιοχής, αγωνιστής και στυλοβάτης του Αγώνα για μια καλύτερη ζωή των συγγενών μας στην Βόρειο Ήπειρο, ο φωτισμένος Ιεράρχης συζήτησε μαζί μας σαν ίσος προς ίσο και μπόρεσε με την άνεση του λόγου του να μας αναβαπτίσει στις Χριστιανικές και Ηπειρωτικές ιδέες, να μας δώσει δύναμη και κουράγιο να συνεχίσουμε και μεις το έργο που αρχίσαμε ως Νεολαία.

Μετά την περιπλάνησή μας στην Κόνιτσα κατευθυνθήκαμε προς τον Βοϊδομάτη. Το γραφικό κεντράκι δίπλα στα νερά του, αποτέλεσε δροσερό καταφύγιο, μέσα στο λιοπύρι εκείνου του μεσημεριού. Η χαρά μου ήταν μεγάλη την ώρα που προσπαθούσα να πιάσω στο δίχτυ μου μια πέστροφα, η οποία παρόλες τις προσπάθειες της να γλυτώσει, τελικά δεν το κατάφερε και έτσι βρέθηκε μετά από λίγο στο πιάτο μου ροδοκόκκινη από το φρέσκο βούτυρο.

Τα νερά του Βοϊδομάτη κυλούσαν τόσο προκλητικά δίπλα μας. Σωστός πειρασμός πρώτα για τα παιδιά που είχαν κολυμπήσει και άλλη φορά σε ποτάμι, τα οποία χωρίς δισταγμό «ρίχτηκαν» στην αγκαλιά του και έπειτα για μας τους υπόλοιπους που γνωρίζουμε μόνο το θαλασσινό μπάνιο. Η πρώτη μου επαφή με το ποταμήσιο νερό έγινε με πολύ δισταγμό και φόβο, φόβο του οποίο η σιγουριά του αρχηγού κατόρθωσε να εξαφανίσει σε λίγα λεπτά.

Το μπάνιο στον Βοϊδομάτη ήταν εκτός προγράμματος γι' αυτό και δεν υπήρχε δυνατότητα να αλλάξουμε τα ρούχα, με τα οποία βουτήξαμε. Ο χορός στον ήλιο, μας ζέστανε και μας στέγνωσε και έτσι καθαροί και ανανεωμένοι ξεκινήσαμε για το Μολύβι. Κάνοντας μια στάση πάνω στην καινούργια γέφυρα της Κόνιτσας, θαυμάσαμε το παλιό γεφύρι με το καμπανάκι, ανεκτίμητο βοηθό στους διαβάτες τα παλιά χρόνια τότε που ο χαρακτηριστικός ήχός του όταν φυσούσε δυνατά εμπόδιζε τους Κονιτσιώτες να περάσουν πάνω από αυτό το γεφύρι, για να μη τους «σηκώσει» ο αέρας.

Την Κυριακή 15 Ιουλίου, όλα τα μέλη της αποστολής ντυμένα με τις εθνικές ηπειρωτικές στολές ξεκινήσαμε για το Βασιλικό, με σκοπό να εκπληρώσουμε το χρέος τιμής, προς τον αείμνηστο Οικουμενικό Πατριάρχη Αθηναγόρα, της πολυσύνθετης, τολλές φορές απροσέλαστης και πολύ

πτυχης μορφής. Κάθε πτυχή του ήταν και μια περίπτυξη. Περίπτυξη αγάπης προς το Θεό και τον άνθρωπο. Πάντα άνθρωπο τον οποίο έβλεπε ως στόχο και σκοπό της αποστολής του.

Τα Ηπειροτόπουλα της Θεσσαλονίκης στο Βασιλικό Πωγωνίου μαζί με τον Αρχιεπίσκοπο Βορείου και Νοτίου Αμερικής κ.κ. Ιάκωβο και τον Μητροπολίτη Δρυϊνουπόλεως-Πωγωνιανής και Κονίτσης κ.κ. Σεβαστιανό.

Στον Πατριάρχη Αθηναγόρα, τον άνθρωπο με το πλούσιο πνεύμα της προσαρμογής και το ισχυρό αίσθημα της εμμονής, το οποίο τον οδήγησε στην πρωτοβουλία του για 'Ένωση της Ορθοδόξου και Καθολικής Εκκλησίας, εμείς ως παιδιά με ηπειρωτική συνείδηση, αποτίσαμε έναν ελάχιστο φόρο τιμής στο μνημόσυνό του, το οποίο τελέστηκε στην γενέτειρά του από το πνευματικό του τέκνο, Αρχιεπίσκοπο Βορείου και Νοτίου Αμερικής κ.κ. Ιάκωβο.

Είμασταν σίγουροι ότι η ψυχή του αοίδημου αγαλλίασε εκείνη τη στιγμή που όλοι μας προσευχόμασταν για την ανάπτυση της αγνής ψυχής του, η οποία φωτίζει ως φάρος τηλαυγής την πορεία της Χριστιανοσύνης.

Μετά την λήξη του μνημοσύνου, γευματίζοντας στην πλατεία του Βασιλικού, συζητήσαμε με την Νεολαία του χωριού για τα προβλήματα που αντιμετωπίζει και τις ανάγκες που έχει. Το γεύμα ήταν προσφορά του συμπατριώτη και μέλους της Εστίας κ. Σταύρου Παπαχρήστου.

Τις απογευματινές ώρες παρακολουθώντας την τελετή ενός Βλάχικου Γάμου, πήραμε μια ιδέα από τα ήθη και τα έθιμα των Βλάχων.

Φύγαμε από το Βασιλικό με την εντύπωση ότι είναι ένα από τα ακριτικά χωριά του Πωγωνίου, τα οποία θα επιζήσουν, γιατί υπάρχει φροντίδα και μέριμνα για τον τόπο τόσο από τους κατοίκους όσο και από τους ξενητεμένους.

Μέλη της αποστολής στην είσοδο του Οικοτροφείου στο οποίο στεγάζεται και το Κοινοτικό Γραφείο του Μολυβδοσκεπάστου.

Η περιοδεία μας στα χωριά του Πωγωνίου: Κεφαλόβρυσο - Βασιλικό - Κάτω Μερόπη - Παλιόπυργο - Κακόλακκο - Άνω Μερόπη - Πωγωνιανή - Δολό - Δελβινάκι - Βήσσανη - Αγιο Κοσμά - Λαχανόκαστρο απέδειξε ότι οι κάτοικοι της Ηπείρου σε αντίθεση με την άγρια φύση που τους περιβάλλει και την ερημιά που επικρατεί εκεί τις κρύες νύχτες του χειμώνα, αποτελούν μια κοινωνική ομάδα φιλόξενη, ανοιχτόκαρδη, δραστήρια.

Ζωντανό παράδειγμα γι' αυτό, η υποδοχή που μας επιφύλαξαν στην άλλοτε αρχόντισσα του Πωγωνίου, στο σταυροδρόμι της δύναμης και του πλούτου, την Βήσσανη, ο πρόεδρος τη Κοινότητας κ. Λάζαρος Αναστασιάδης ο καλός μου ο ψωμάς από την Θεσσαλονίκη και ο κ. Νίκος Κοτρότσος ένας από τους ιδρυτές της Ηπειρωτικής Εστίας. Η προθυμία τους να μας εξυπηρετήσουν, η αγάπη και η στοργή με την οποία μας περιέβαλαν, η διάθεση που είχαν για να συζητήσουν μαζί μας και να μας προσφέρουν ότι καλύτερο μπορούσαν, αληθινά συγκίνησαν και μένα αλλά και όλα τα άλλα μέλη της αποστολής. Μπόρεσαν με την ανοιχτή τους καρδιά να μας κάνουν να νοιώσουμε πως όλη η Βήσσανη ήταν στην διάθεσή μας όχι μόνον για εκείνη την ημέρα αλλά για πάντα.

Κοντά στο Χάνι Δελβινακίου και αφού περάσαμε έναν χωματόδρομο με πολλές απότομες στροφές, βρεθήκαμε σε μια νέα φύση, στο Ρογκόζη. Ξεχωριστό τοπίο με φυσικές καλλονές παρουσιάζει ιδιαίτερο ευδιαφέρον λόγω της επιβλητικής και άγριας μεγαλοπρέπειάς του. Διατηρεί την ταυτότητά του τόσα χρόνια ίσως γιατί δεν είναι γνωστό στους πολλούς. Ένα ατέλειωτο ποτάμι με παγωμένο νερό διασχίζει υπογείως απόσταση 200 χιλιομέτρων από την Χειμάρρα, για να ξεπροβάλλει ατίθασο και ορμητικό μέσα σε ένα δάσος που τα πανύψηλα πυκνόφυλλα δένδρα του καλύπτουν το γαλάζιο του ουρανού, αφήνοντας μονάχα λίγες ηλιαχτίδες να φωτίσουν το τοπίο. Μεγάλες πέτρες στην σειρά σαν μονοπάτι μέσα στο νερό σε οδηγούν στους νεροφαγωμένους βράχους. Βράχοι και δένδρα συντροφιά τόσα χρόνια με τα στοιχεία της φύσης έχουν πάρει ανθρώπινη μορφή.

Αντικρύζοντας αυτή την ομορφιά της φύσης ένοιωσα τη ανάγκη να ζωγραφίσω, να αποτυπώσω πάνω στο χαρτί όλα όσα έβλεπαν τα μάτια μου και δεν χόρταιναν.

Η υποδοχή της Νεολαίας από τους Ηπειρώτες διέφερε από χωριό σε χωριό.

Στο Παλιόπυργο, η προσφορά λουλουδιών από ένα μέλος του παιδικού χορευτικού, το οποίο περνούσε τις καλοκαιρινές διακοπές του στο χωριό του, ήταν μια χειρονομία που αποτυπώθηκε στην μνήμη μου, ως η πιο όμορφη πράξη που μπορεί να κάνει ένα παιδί 10 χρόνων. Η σκέψη και μόνο να υποδεχτεί τα Ηπειρωτόπουλα της Θεσσαλονίκης, με τέτοιο ευγενικό τρόπο είναι άξια θαυμασμού και μίμησης.

Το πρόγραμμά μας όμως ήταν πολύ φορτωμένο ειδικά εκείνη την ημέρα και έτσι δεν μπορέσαμε να εκπληρώσουμε την επιθυμία των συμπατριωτών μας, να χορέψουμε για τους κατοίκους που μας υποδέχτηκαν. Υπήρχε όλη η καλή διάθεση από όλους μας, αλλά τα χρονικά περιθώρια ήταν περιορισμένα και δεν θα είχαμε την δυνατότητα να φανούμε συνεπείς στους κατοίκους του Δελβινακίου, οι οποίοι μας περίμεναν το απόγευμα και τελικά καταλήξαμε να φτάσουμε εκεί στις 9.00 το βράδυ. Η αναμονή αυτή όμως δεν χάλασε καθόλου το κέφι των Δελβινακιωτών. Στην είσοδο της πόλης μάς περίμεναν ο Δήμαρχος κ. Γιώργος Μπέλλος και ο παλιός μας γνώριμος κ. Κώστας Χαρισιάδης επικεφαλής ηπειρωτικής κομπανίας, για να μας συνοδεύσουν μέχρι την πλατεία του Δελβινακίου.

Οι εκδηλώσεις του κόσμου ήταν πολύ θερμές και η οργάνωση της εμφάνισης του χορευτικού άψογη.

Πρώτη φορά στην ζωή μου, άκουσα το κλαρίνο κάτω από τον πλάτανο. Ο χώρος εκείνη την ώρα πήρε άλλη διάσταση. Τον Κωτσολούκα τον είχα ακούσει και άλλες φορές στην Θεσσαλονίκη, αλλά άλλον ήχο μετέδειδαν τα ηχεία στις αίθουσες όπου γίνονταν ο χορός της Εστίας και άλλον ήχο άκουγα τώρα χορεύοντας στην λιθόστρωτη πλατεία.

Το άκουσμα του κλαρίνου στην 'Ηπειρο αληθινά σου κλέβει το νου. Εκείνη τη στιγμή νοιώθεις τέτοια ανάταση ψυχής που λίγα πράγματα σ'

αυτόν τον κόσμο μπορούν να σου προσφέρουν. Τα δικά μου συναισθήματα τα ένοιωσαν και τα υπόλοιπα παιδιά, που εκείνη την ώρα δεν παρουσίαζαν απλά τους χορούς που ξέρουν, αλλά έδωσαν τον καλύτερο εαυτό τους. Ίσως εγώ ένοιωσα κάτι περισσότερο από αυτά τα παιδιά, που έχουν τη δυνατότητα έστω και μια φορά το χρόνο να χορέψουν στο πανηγύρι του χωριού τους. Γιατί το δικό μου το χωριό βρίσκεται λίγα χιλιόμετρα πιο πέρα από το Δελβινάκι. Και εκεί τα κλαρίνα ηχούν πιο γλυκά, πιο παραπονιάρικα ίσως γιατί κλαίνε και αυτά μαζί με εκείνους που βρίσκονται στην άλλη όχθη του ποταμού. Οι περισσότεροι Βορειοηπειρώτες που κατάγονται από χωριά γειτονικά με την Ελλάδα, νοιώθουν το ίδιο σκίρτημα στην καρδιά στο άκουσμα ενός μοιρολογιού.

Εκεί, στην πρωτεύουσα του Πωγωνίου, στην πατρίδα του Χατζημιχάλη Νταλιάννη - πρώτου αρχηγού του ατάκτου ιππικού της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 και αρχηγού Σώματος Ελλήνων που αγωνίστηκε στην Επαναστατημένη Κρήτη όπου και έπεσε ηρωικά - στο ακριτικό Δελβινάκι, έδωσα υπόσχεση στον εαυτό μου να γυρίσω και πάλι στα μέρη που μου χαρίζουν τέτοια ψυχική ευφορία.

Τρίτη 17 Ιουλίου: Ημέρα γνωριμίας με το Μολύβι, το χωριό που μας φιλοξένησε τις 8 ημέρες της εκδρομής μας.

Οι κάτοικοι 120 άτομα ηλικίας 40-102 χρόνων συζήτησαν μαζί μας, μας άνοιξαν την καρδιά τους και μας ενημέρωσαν για τις ελλείψεις του χωριού τους. Το πιο φλέγον πρόβλημά τους είναι ο δρόμος. Ο επαρχιακός δρόμος άξονας Κόνιτσα -Μολυβδοσκέπαστο είναι ασφαλτοστρωμένος μόνο σε μήκος 14 χιλιομέτρων από τα 23 συνολικά που είναι. Τα 9 δηλαδή χιλιόμετρα που απομένουν είναι χωματόδρομος, στον οποίο μόνο κατσίκια μπορούν να περπατήσουν. Αν ήταν όλος ο δρόμος πέρα για πέρα ασφαλτοστρωμένος, σίγουρα θα υπήρχαν περισσότεροι νέοι στο χωριό, θα γίνονταν ένα πρώτο βήμα για την τουριστική ανάπτυξη του μοναδικού αυτού ακριτικού χωριού, το οποίο με τις ανεκτίμητης αξίας εγκαταλελημένες βυζαντινές εκκλησίες, αποτελεί το Μυστρά της Ήπειρου. Οι προσπάθειες του προέδρου της Κοινότητας για την αξιοποίηση του κάμπου 1.000 περίπου στρεμμάτων, με άφθονα πηγιακά νερά, εναυάγησαν, γιατί οι αρμόδιοι φορείς προβάλλουν ως επιχείρημα την έλλειψη χρημάτων. Ο κάμπος αυτός θα αποτελούσε πόλο έλξης πολλών νέων, αν υπήρχαν οι ανάλογες γεωργοκτηνοτροφικές μονάδες.

Μόνο όποιος ζήσει λίγες μέρες εκεί στα ψηλά θα μπορέσει να δει και να συγκρίνει την φυσική κατάσταση του εδάφους της γειτονικής χώρας με την εδώ εγκατάλειψη και ερημιά που γνωρίζουν οι παραμεθόριες περιοχές και ιδιαίτερα το Μολυβδοσκέπαστο.

Τόσες μέρες στο Μολύβι παρακαλούσα να μην αρρωστήσει κανένα από τα 35 παιδιά, γιατί ούτε γιατρός υπάρχει, ούτε φάρμακα. Εκεί όποιος χρειαστεί γιατρό πρέπει να «τρέξει» στην Κόνιτσα.

Στο εστιατόριο του χωριού, το οποίο είχαμε κλείσει κατ' αποκλει-

στικότητα, η κ. Μαργαρίτα Λώλη μας περίμενε με 10 ζεστές ηπειρώτικες πίτες, που έφτιαξε με τον παραδοσιακό τρόπο μόνη της. Τα αγνά υλικά και η τέχνη της κ. Μαργαρίτας έφεραν το καλύτερο αποτέλεσμα.

Το απόγευμα μας δέχτηκε με πολλή χαρά στην Μονή Μολυβδοσκέπαστου, οι παπάς του χωριού, ο οποίος και μας διηγήθηκε την ιστορία του μοναδικού αυτού μοναστηριού.

Η σύνθεση του ήχου της καμπάνας στο πέτρινο καμπαναριό, του βόμβου των μελισσών, του θροΐσματος των φύλλων και του κελαρίσματος των νερών ακούγονταν ως η καλύτερη μελωδία, μια μελωδία που σε ξεκουράζει και σε αναζωογονεί, σε φέρνει τόσο κοντά με τον Δημιουργό των θαυμάτων της φύσης.

Στο μικρό άλσος που υπάρχει δίπλα στην Μονή, τα αγόρια αναμετρήθηκαν μεταξύ τους σε ένα φιλικό αγώνα ποδοσφαίρου. Και ενώ η μισή αποστολή ασχολούνταν με τον αθλητισμό, οι υπόλοιποι με μένα επικεφαλής, αφήσαμε πίσω μας την πινακίδα με τα κόκκινα έντονα γράμματα «ΑΠΑΓΟΡΕΥΜΕΝΗ ΖΩΝΗ» και προχωρήσαμε πατώντας το χώμα της πατρίδας.

Ακολούθησα ένα μικρό μονοπάτι και περπατούσα με το κεφάλι ψηλά γεμάτη χαρά, χαρά που δεν κράτησε πολύ, γιατί μια δενδρογαλιά πετάχτηκε μπροστά μου τόσο απρόσμενα που με ανάγκασε να κάνω στροφή 180° μοιρών και να εξαφανιστώ ως δια μαγείας. Αυτή ήταν η υποδοχή που μου επιφύλαξε η μοίρα στην πρώτη ανεπίσημη επίσκεψή μου στην γειτονική χώρα.

Πρώτο μας μέλημα πηγαίνοντας για τα Γιάννενα ήταν να επισκεφθούμε την Εταιρεία Ηπειρωτικών Μελετών και να συναντήσουμε τον ηπειρολάτρη κ. Κωνσταντίνο Φρόντζο.

Συζητώντας με τον κ. Φρόντζο διέκρινα την ψυχική δύναμη και το ηπειρωτικό σθένος που τον οδήγησαν να δημιουργήσει το τόσο τεράστιο έργο του, το οποίο αποτελεί κόσμημα για την πόλη των Ιωαννίνων και τον Ηπειρωτισμό γενικότερα. Αναρωτήθηκα όμως μήπως ο σεβαστός αυτός άνθρωπος που μιλάει με τόση αγάπη για την Ήπειρο, είναι ο τελευταίος των Ηπειρωτών ευεργετών, που με την εθελοντική προσφορά τους δεν άφησαν να σβήσει η Ηπειρωτική ιδέα. Θα υπάρξουν άραγε πατριώτες με ηπειρωτική συνείδηση, για να μπορέσει να μείνει αθάνατο το έργο που αδιάκοπα τόσα χρόνια ο κ. Φρόντζος επιτελεί;

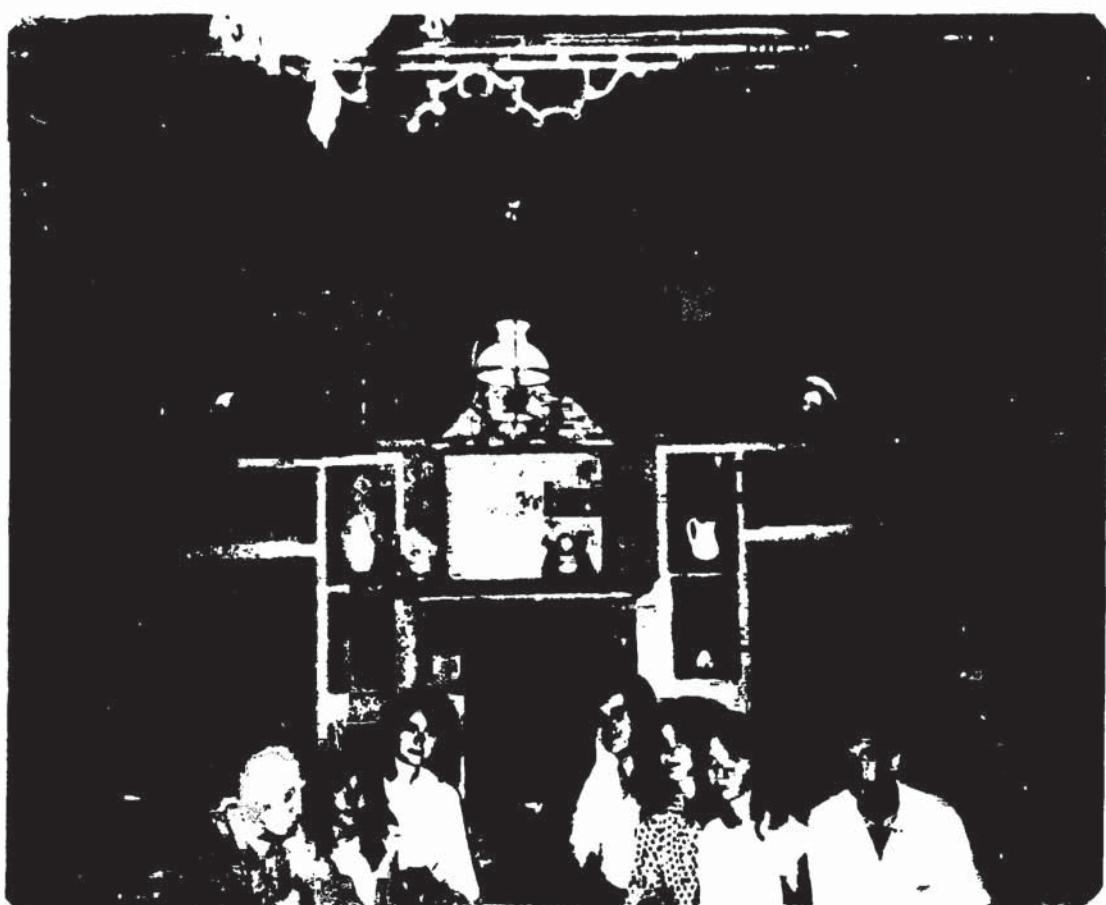
Η χαρά του κ. Φρόντζου να υποδεχτεί την Ηπειρωτική Νεολαία της Θεσσαλονίκης, εκφράστηκε με την διάθεσή του να μας ξεναγήσει, ο ίδιος, παρόλη την ηλικία των 80 χρόνων του, στις αίθουσες διαλέξεων, προβολών, συνεδρίων, στις βιβλιοθήκες, την πινακοθήκη που ετοιμάζονταν με εντατικό ρυθμό και να μας παρουσιάσει με τον δικό του τρόπο, όλο το μεγαλείο της Εταιρείας.

Στην διάρκεια της επίσκεψής μας είχαμε την ευκαιρία να συζητήσουμε με τον δημοσιογράφο κ. Πέτρο Πασχάλη ο οποίος μας υποσχέθηκε ότι θα

δημοσιεύσει ρεπορτάζ της εκδρομής μας στην εφημερίδα των Ιωαννίνων «Πρωϊός Λόγος». Θερμά τον ευχαριστώ για την εκπλήρωση της υπόσχεσής του.

Η φροντίδα και η διάθεση του κ. Φρόντζου να μας προσφέρει όσο το δυνατόν ομορφότερες εντυπώσεις από τα Γιάννινα, εκδηλώθηκε με την ευκαιρία που μας έδωσε, μέσω της συνεργάτιδος της Ε.Η.Μ. κ. Ελένης Κίγκα, να επισκεφθούμε το απέραντο και πλούσιο σε υλικό Λαογραφικό Μουσείο, το Θέατρο της Ε.Η.Μ. και το Τουριστικό Περίπτερο (Λιθαρίτσια) όπου και μας πρόσφερε πλούσιο γεύμα.

Ο κ. Φρόντζος με αντιπροσωπεία της Νεολαίας σε έναν από τους χώρους της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών.

Στον Μώλο, τα πλοιάρια βαμμένα έντονα πορτοκαλί μας περίμεναν για να μας μεταφέρουν στο Νησάκι.

Στο μικρό αυτό ταξίδι ζωντάνεψε στην μνήμη μου, η Κυρα-Φροσύνη που με άλλες δεκαεφτά γυναίκες σκεπάστηκαν για πάντα κάποια σκοτεινή υύχτα του 1801, κάτω από τα νερά της Παμβώτιδας.

Το Νησάκι, μια συμφωνία μικρής θαλασσινής και βουκολικής ζωής μας υποδέχτηκε με αγάπη. Ένα κομμάτι γης 800 μέτρων κατάφυτο από πλατάνια, λεύκες, πεύκα και κυπαρίσσια, με οχτώ μοναστηράκια διεσπαρμένα στον χώρο του: του Αγίου Νικολάου (Ντίλλιου), του Αγίου Ιωάννη, της

Ελεούσης, του Σωτήρος και του Αγίου Παντελεήμονα. Περπατώντας στα λιθόστρωτα σοκάκια με τα ασβεστωμένα σπίτια και τα γραφικά μαγαζάκια λαϊκής τέχνης, φτάσαμε στο Μοναστήρι του Αγίου Παντελεήμονα, το οποίο αποτέλεσε το καταφύγιο και τον τόπο εκτέλεσης του Αλή-πασά.

Παρόλο που ο χρόνος μας ήταν περιορισμένος, κατορθώσαμε να πάμε στο χωριό Μουζακαίοι, για να θαυμάσουμε το μοναδικό στην Ελλάδα Μουσείο με τα κέρινα ομοιώματα του κ. Παύλου Βρέλλη.

Οι εξαίρετες εντυπώσεις που αποκομίσαμε από την περιπλάνησή μας στον τόσο επιμελημένο χώρο με τα εκθέματα, αποτυπώθηκαν από όλα τα παιδιά στο βιβλίο εντυπώσεων του Μουσείου.

Κάνοντας μια στάση στο Μπουραζάνι, για καφέ και μπάνιο, ξανανοιωμένοι φτάσαμε στο Μολύβι, όπου μας περίμεναν όλοι οι κάτοικοι του χωριού με επικεφαλής τον Πρόεδρο της Κοινότητας κ. Θωμά Δάφνη και ηπειρωτική μουσική ομάδα.

Το στοιχείο που έκανε την εμφάνιση του χορευτικού αλησμόνητη, μοναδική ήταν η χειρονομία των μαυροντυμένων λεβεντογιαγιάδων του Μολυβιού, οι οποίες με την λάμψη της ζωής σιβησμένη στα μάτια, έβγαλαν από τον σεμνό κόρφο τους το κομπόδεμά τους και το έδωσαν στα κλαρίνα. Μια χειρονομία που στην κυριολεξία μας συντάραξε. Εκείνο το βράδυ φανερώθηκε όλο το μεγαλείο της ψυχής της Ηπειρώτισσας γυναικάς. Της αγνής αυτής παρουσίας, η οποία ξέρει με τον δικό της τρόπο να εκδηλώνει την αγάπη και τον θαυμασμό προς τα παιδιά της. Γιατί στα μάτια της Ηπειρώτισσας μάνας, γιαγιάς φαντάζαμε εκείνη την ώρα σαν τα δικά της παιδιά, τα παλικάρια και τις κοπέλες που βρίσκονται εγκαταστημένοι πολλά χιλιόμετρα μακριά από το λησμονημένο Μολυβδοσκέπαστο.

Η διάθεσή μας να δώσουμε λίγη χαρά στα περήφανα γηρατεία του Μολυβιού εκδηλώθηκε με το μεγάλο γλέντι που ακολούθησε την εμφάνιση του χορευτικού. Παρόλο το χειμωνιάτικο, για μας, αέρα που φυσούσε, εκείνο το βράδυ, όλοι πιασμένοι σε ένα κύκλο με τα κλαρίνα στο κέντρο - χωρίς μικρόφωνα, όπως τον παλιό καλό καιρό- χορέψαμε και τραγουδήσαμε μέχρι το πρωΐ, ενώ το κρασί και οι μεζέδες προσφέρονταν αδιάκοπα από τους κατοίκους του Μολυβιού.

Μια πρώτη γνωριμία της αποστολής με το Ζαγόρι έγινε με την επίσκεψή μας στο Μονοδένδρι.

Όλα τα παιδιά ξεκινήσαμε με τα πόδια, για να επισκεφθούμε την ιστορική Μονή της Αγίας Παρασκευής, η οποία είναι ένα «κρεμαστό μοναστήρι» χτισμένο από τον Μιχαήλ Βοεβόδα τον Θεριανό γύρω στο 1421, ακριβώς στο χείλος ενός γκρεμού 850 μέτρων.

Σαν μια χρωματιστή κηλίδα μέσα στο γκρίζο χρώμα των σπιτιών και το σκούρο πράσινο των δένδρων, φάνταζε από ψηλά η ομάδα μας.

Στο αντίκρυσμα της μοναδικής σε ομορφιά και δύναμη, χαράδρας του Βίκου, ένοιωσα σκίρτημα στην ψυχή και στο σώμα από το άγριο, ατίθασο και πάντα ζωντανό τοπίο. Οι λαξεμένοι, από τον αγέρα και το νερό, βράχοι με

τις σπηλιές που θύμιζαν αετοφωλιές έφεραν στην μνήμη μου τους καλόγερους, τους κλέφτες και τους αρματολούς, όλα τα παλικάρια που αγωνίστηκαν για μια ελεύθερη Ήπειρο.

Στην ζεστή καλοκαιριάτικη μέρα με τον καυτό ήλιο στον απέραντο ορίζοντα, η ρυθμική βοή των καθάριων νερών του Βοϊδομάτη που έμοιαζε με μια λεπτή κλωστίτσα, αποτελούσε μοναδική πηγή δροσιάς και ηρεμίας. Η φωνή μου χτυπούσε πάνω στα βράχια και γύριζε πίσω δυνατότερη, βαθύτερη χαρίζοντας μου μια εμπειρία μοναδική.

Επιστρέφοντας στο Μονοδένδρι, μας περίμεναν ζεστές κασόπιτες και δροσερά αναψυκτικά, μια και η περιοχή αυτή υποφέρει από έλλειψη πόσιμου νερού, ιδιαίτερα αυτήν την εποχή.

Πηγαίνοντας για το Μολύβι, σταματήσαμε στο Καλπάκι, όπου επισκεφθήκαμε το Πολεμικό Μουσείο. Παρατηρώντας τα όπλα και τον εξοπλισμό που διέθετε τότε ο στρατός, διαβάζοντας στις εφημερίδες της εποχής τα γεγονότα και αντικρύζοντας τον πελώριο χάρτη, όπου παρουσιάζεται όλη η πορεία της 8ης Μεραρχίας, ένοιωσα όλη την αγωνία και τον αγώνα, την δύναμη που υπήρχε στις ψυχές των αγωνιστών, οι οποίοι μπόρεσαν να νικήσουν τους Ιταλούς παρόλες τις ελλείψεις που είχαν και τις αντιδοτητές που αντιμετώπιζαν.

Όλα τα παιδιά της Νεολαίας στο Πολεμικό Μουσείο στο Καλπάκι.

Η επιβλητικότητα και η μεγαλοπρέπεια του Στρατιώτη πάνω στο Καλπάκι, χαράκτηκε στην μνήμη μου ως σύμβολο ελευθερίας και ανεξαρτησίας και μου μετέδωσε το μήνυμα της φρίκης του πολέμου.

Μετά την ανάπαυλά μας στο Μολύβι, ξεκινήσαμε για το Κεφαλόβρυσο, ανταποκρινόμενοι στην πρόσκληση της Κοινότητας για συμμετοχή του χορευτικού στις πολιτιστικές εκδηλώσεις Κεφαλοβρυσιώτικα 84.

Μετά την εμφάνιση, η οποία έγινε γύρω στις 12 τα μεσάνυχτα, το πλούσιο τραπέζι προσφορά της Κοινότητας και του κ. Μεντή, μέλους της Εστίας, καθώς και το ξεφάντωμα με τους συμπατριώτες μας αποτέλεσαν ευχάριστη λήξη της γεμάτης ημέρας.

Η τελευταία μας νύχτα στο Μολυβδοσκέπαστο. Νύχτα συλλογισμού και απολογισμού. Μια βραδιά που σίγουρα όλα τα παιδιά θα θυμόμαστε για την ομορφιά, την ησυχία και την γαλήνη που επικρατούσε στο χωρίο, για την ζεστασιά και την αδελφική αγάπη που αυτές τις 8 μέρες και νύχτες μας στην ακριτική αυτή περιοχή ρίζωσαν μέσα στις καρδιές αγοριών και κοριτσιών, μικρών και μεγάλων, γυνωστών και αγνώστων.

Η ώρα του αποχωρισμού είναι πάντα δύσκολη και όσο περισσότερο δένεσαι με έναν άνθρωπο, μ' έναν τόπο, τόσο πιο άγρια και ατέλειωτη σου φαίνεται η στιγμή αυτή της ζωής σου. Εκείνο το πρώι του Προφήτη -Λια δεν αποχαιρετούσαμε μόνο τον Πρόεδρο, τους κατοίκους, το Μολύβι, την ανέμελη ζωή, αποχαιρετούσαμε οι περισσότεροι το Λεσκοβίκι, την Επισκοπή που στέκονταν απέναντι μας αμίλητα και απρόσητα για μας.

Παίρνοντας το δρόμο της επιστροφής, περάσαμε από το Μέτσοβο. Με την περιήγησή μας στην πόλη μπορέσαμε να γνωρίσουμε πολλά από τα ιστορικά μνημεία και ιδρύματα του Μετσόβου. Η δροσιά του Μετσοβίτικου νερού και η ομορφιά του καταπράσινου πάρκου της πόλης μας έδωσαν δυνάμεις, για να συνεχίσουμε το ταξίδι της επιστροφής, περνώντας από την πολύμορφη Κατάρα, την Καλαμπάκα με τα επιβλητικά Μετέωρα, την Λάρισα και τα γραφικά Τέμπη.

Αργά το βράδυ αντίκρυσα και πάλι την Θεσσαλονίκη, την οποία για 8 μέρες απέβαλα από την σκέψη μου, για να μπορέσω να νοιώσω όλη την ομορφιά και το μεγαλείο της φύσης, της βλάστησης, του καθαρού αέρα που με αναζωογόνησαν, πάνω στην κορυφογραμμή των συνόρων με την Αλβανία.

ΑΠΟ ΤΗ ΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ.

Πολλές και ποικίλες υπήρξαν οι δραστηριότητες της Ηπειρωτικής Εστίας Θεσσαλονίκης κατά το 6μηνο χρονικό διάστημα για το οποίο εκδίδεται το περιοδικό μας.

Όλως ενδεικτικά θα αναφερθούμε σε μερικές από αυτές. Έτσι στις 17 Σεπτεμβρίου ο Πρόεδρος της Ηπειρωτικής Εστίας κ. Μιχαήλ ύστερα από πρόσκληση και σχετική απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου μετέβη στην Αθήνα όπου έλαβε μέρος σε μεγάλη κοινή σύσκεψη πολλών Ηπειρωτικών και Βορειοηπειρωτικών Σωματείων της πρωτεύουσας κατά την οποία εξετάσθηκαν διάφορα Ηπειρωτικά θέματα καθώς και η πορεία του Βορειοηπειρωτικού ζητήματος.

Άλλη σημαντική δραστηριότητα του Διοικητικού Συμβουλίου ήταν η απόφαση να ιδρυθεί τράπεζα αίματος της Ηπειρωτικής Εστίας εντός του Ι.Κ.Α. για την κάλυψη των αναγκών ασθενών συμπατριωτών μας.

Η πρώτη αιμοδοσία έγινε την Κυριακή 4 Νοεμβρίου στο εντευκτήριο της Ηπειρωτικής Εστίας όπου ορισμένοι συμπατριώτες μας προσφέρθηκαν να δόσουν αίμα.

Η πρώτη αυτή αιμοδοσία έλαβε πανηγυρικό χαρακτήρα και καλύφθηκε τηλεοπτικά από συνεργείο της EPT-1.

Την όλη προσπάθεια τη βοήθησε στην οργάνωση της ο συμπατριώτης Γιατρός κ. Καυκιάς, τον οποίο το Διοικητικό Συμβούλιο και από τη θέση αυτή ευχαριστεί θερμά. Οι πρώτοι αιμοδότες ήταν οι συμπατριώτες Γεώργιος Τσιατσιάς, Σπυρίδων Βλάχος, Βασίλειος Γκέλης, Αχιλλέας Γιωργάρας, Γεώργιος Ζέρβας, Νικόλαος Μουτσούλης, Αθανάσιος Σιούζος, Ανθούλα Τσιλιγιάννη, Ανθή Πρίντζη, Γεώργιος Τσούπης, Ιωάννης Χαρακλιάς, Χρήστος Χρηστίδης και Ιωάννης Στράτης. Όλους τους παραπάνω το Διοικητικό Συμβούλιο τους ευχαριστεί θερμά για τα πατριωτικά και φιλανθρωπικά τους αισθήματα.

Βεβαίως αυτό ήταν το πρώτο ξεκίνημα για τη δημιουργία τράπεζας αίματος των Ηπειρωτών της Θεσ/νίκης και γενικά των Ηπειρωτών της Βόρειας Ελλάδος, γιατί η προσπάθεια θα συνεχιστεί και στο μέλλον, ώστε τελικά ν' αποκτηθεί μια τέτοια τράπεζα αίματος που να καλύπτει απόλυτα τις ανάγκες των συμπατριωτών μας.

Στις 11 Νοεμβρίου με πρωτοβουλία της Ηπειρωτικής Εστίας έλαβε χώρα στα Γραφεία της, ενημερωτική σύσκεψη των Προέδρων των διαφόρων Ηπειρωτικών Συλλόγων και των Αδελφοτήτων της Θεσ/νίκης με τη συμμετοχή και του Διοικητικού Συμβουλίου της Ηπειρωτικής Εστίας, κατά την οποία εξετάστηκαν τα διάφορα τυπικά θέματα, και προβλήματα των περιοχών της Ηπείρου, τις οποίες εκπροσωπεί το κάθε Σωματείο, και ανταλλάχτηκαν απόψεις για την από κοινού αντιμετώπισή τους.

Στη σύσκεψή μετείχαν οι Πρόεδροι: Του Συλλόγου Αρτινών Θεσ/νίκης κ. Τσιλιγιάννης, του Συλλόγου Θεσπρωτών το «Σούλι» κ. Ευαγγέλου, του Συνδέσμου Ρουψιωτών Πωγωνίου κ. Δάσιος, της Αδελφότητας Κάτω Μερωπαίων Πωγωνίου κ. Βλάχος, της Αδελφότητος Ωραιοκαστριτών Πωγωνίου κ. Γιάννος και της Αδελφότητας Παλαιοπυργιτών Πωγωνίου κ. Βαδίλης. Της σύσκεψης προήδρευσε ο Πρόεδρος της Ηπειρωτικής Εστίας, κ. Μιχαήλ.

Στις 25 Νοεμβρίου γιορτάστηκε με κάθε μεγαλοπρέπεια και λαμπρότητα η επέτειος της απελευθερώσεως της Κορυτσάς κατά τον Ελληνοϊταλικό πόλεμο. Το πρωί φάλθηκε δοξολογία στον Ιερό Ναό του Αγίου Δημητρίου στην οποία χοροστάτησε ο Παναγιώτατος Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης κ. Παντελεήμων, παρουσία των Πολιτικών και Στρατιωτικών Αρχών της πόλης, και με συμμετοχή πολλών Ηπειρωτών, Βορειοηπειρωτών και πλήθους κόσμου. Στη συνέχεια στην αίθουσα της Ηπειρωτικής Εστίας ενώπιον των εκπροσώπων των Αρχών, εκπροσώπων διαφόρων εγκρίτων Σωματείων και Συλλόγων της Θεσσαλονίκης και πυκνοτάτου ακροατηρίου, έλαβε χώρα ομιλία με ομιλητή τον Αρχιερατικό Επίτροπο της Ιεράς

Από τη δοξολογία στην Επέτειο για την απελευθέρωση της Κορυτσάς.

Μητρόπολης Θεσ/νίκης συμπατριώτη μας κ. Δημήτριο Βακάρο, ο οποίος με μεγάλη εμβρίθεια και γλαφυρότητα ανέπτυξε το θέμα «Η συμβολή της εκκλησίας στο έπος του 1940». Τέλος έγινε κατάθεση στεφάνου στο Ήρώο του Γου Σώματος Στρατού.

Όλες οι παραπάνω εκδηλώσεις πλαισιώθηκαν από νέες και νέους της Νεολαίας της Ηπειρωτικής Εστίας ντυμένους με τις γραφικές Ηπειρωτικές στολές.

Την 1η Δεκεμβρίου οργανώθηκε με τη φροντίδα της Εφόρου Αλληλεγγύης κ. Τοτοκώτση και του Εφόρου Ψυχαγωγίας κ. Πρίντζη η πρώτη συνεστίαση της χειμερινής περιόδου στο εντευκτήριο της Ηπειρωτικής Εστίας με συμμετοχή πολλών συμπατριωτών και φίλων της Ηπειρωτικής Εστίας, αφού η αίθουσα του εντευκτηρίου της ήταν κατάμεστη από κόσμο.

Μετά τη συνεστίαση μέσα σε μια ζεστή και χαρούμενη πατριωτική ατμόσφαιρα επακολούθησε πλούσιο ψυχαγωγικό πρόγραμμα με Ευρωπαϊκή Ορχήστρα και Ηπειρωτική μουσική που κράτησε μέχρι τα μεσάνυχτα.

Τέλος σε όλο αυτό το διάστημα η Ηπειρωτική Εστία δεν παρέλειψε να βοηθήσει τη Νεολαία της σε όλες τις εκδηλώσεις της όπως αυτές σε άλλη ειδική στήλη αναφέρονται.

Επίσης με την παραχώρηση της μεγάλης αίθουσας της φρόντισε να καλύψει πολλές πολιτιστικές και πνευματικές εκδηλώσεις πολλών άλλων Συλλόγων και Σωματείων της πόλης της Θεσ/νίκης.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΜΑΣ.

Πήραμε συνδρομή και οικονομικές ενισχύσεις από τους παρακάτω συνδρομητές μας τους οποίους θερμά ευχαριστούμε για την ηθική και υλική τους συμπαράσταση.

Ο κ. Κλεάνθης Βότσαρης εις μνήμη του αείμνηστου Δάσκαλου Γεωργίου Βεκίρη που κατάγονταν από τον Κακόλακκο Πωγωνίου Δρχ. 2.000.

Ο κ. Αθανάσιος Τσουμάνης από την Αλεξάνδρεια Βεροίας Δρχ. 1.000.

Ο κ. Αθανάσιος Γκρόζας Δάσκαλος από την Αθήνα Δρχ. 400.

Η Δις 'Ολγα Ζέγκλα ιατρός Δρχ. 1.000.

Ο κ. Κώστας Χαρισιάδης μουσικός από το Δελβινάκι Δρχ. 500.

Ο κ. Χρισόστομος Δάκας από την Αμερική δολλάρια 25.

ΚΙΝΗΣΗ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΩΝ ΣΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ.

Σύνδεσμος Ρουψιωτών Θεσσαλονίκης.

Ο Σύνδεσμος επεδίωξε και επέτυχε από τον Ιούλιο του 1984, την δρομολόγηση λεωφορείου από Ρουψιά για Δελβινάκι για όλους τους θερινούς μήνες και μέχρι τον Νοέμβριο, με το τουριστικό λεωφορείο Κακολάκκου.

Στις 22/10/1984 στο κύκλο των κοινωνικών επαφών του, ο Σύνδεσμος οργάνωσε συνεστίαση των μελών και φίλων του Συνδέσμου στην αίθουσα της Ηπειρωτικής Εστίας μέσα σε μια εγκάρδια και χαρούμενη ατμόσφαιρα.

Με ενέργειες του Συνδέσμου στο Υπουργείο Εσωτερικών, εγκρίθηκε ποσό 200.000 δραχμών για ανάγκες της Κοινότητας Ρουψιάς. Το ποσό αυτό διατίθεται για την κατασκευή δρόμου γύρω από την πλατεία του χωριού.

Μετά από πολύμηνες ενέργειες και προσπάθειες του Συνδέσμου, στο αρμόδιο Υπουργείο Δημοσίων Έργων και κατόπιν προσωπικής παρέμβασης του κ. Υπουργού στη Νομαρχία Ιωαννίνων, η τελευταία εισηγήθηκε στο Νομαρχιακό Συμβούλιο, το θέμα και αυτό ενέκρινε σε τρία στάδια την ασφαλτόστρωση του δρόμου, από στροφή «Βίγλας» Γεροπλατάνου ως τη Ρουψιά.

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΠΑΛΑΙΟΠΥΡΓΙΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Η Αδελφότητα Παλαιοπυργιτών Θεσσαλονίκης πραγματοποίησε στις 16 Δεκεμβρίου στην αίθουσα της Ηπειρωτικής Εστίας την ετήσια γενική συνέλευση των μελών της κατά την οποία μετά τον απολογισμό των πεπραγμένων του Διοικητικού Συμβουλίου και της οικονομικής διαχείρισης, επακολούθησαν αρχαιρεσίες για την ανάδειξη νέου Διοικητικού Συμβουλίου κατά τις οποίες εκλέχτηκαν οι παρακάτω και συγκροτήθηκαν σε σώμα ως εξής:

α) Διοικητικό Συμβούλιο.

- 1) Επαμεινώνδας Βαδίλης Πρόεδρος
- 2) Χρήστος Ζαραβίνας Αντιπρόεδρος.
- 3) Γεώργιος Τσόλης Γενικός Γραμματέας.
- 4) Γεώργιος Δαγκλής Ταμίας.
- 5) Χαράλαμπος Ίτζιος Σύμβουλος.

β) Εξελεγκτική Επιτροπή.

- 1) Νικόλαος Ζιλφίδης.
 - 2) Παναγιώτης Ίτζιος.
- γ) Αντιπροσωπείες της Αδελφότητας.

Στον Παλαιόπυργο.

- 1) Τηλέμαχος Βότσαρης.
- 2) Αθηνά Ίτζιου.

Στην Αμερική.

- 1) Χρισόστομος Δάκας
- 2) Παναγιώτης Γκουγκάκης.

Στα Γιάννενα.

- 1) Δημήτρης Κεραμίδας.
- 2) Παναγιώτης Καλεσιώρης.

Στην συνέχεια εξετάσθηκαν διάφορα τυπικά θέματα του χωριού τους.

ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ ΩΡΑΙΟΚΑΣΤΡΙΤΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Στις 2 Νοεμβρίου, η Αδελφότητα Ωραιοκαστριτών Θεσσαλονίκης της Επαρχίας Πωγωνίου του Νομού Ιωαννίνων, πραγματοποίησε στην αίθουσα της Ηπειρωτικής Εστίας, γενική συνέλευση των μελών της, κατά την οποία έγινε απολογισμός των πεπραγμένων του Διοικητικού Συμβουλίου. Στη συνέχεια έγιναν αρχαιρεσίες για την ανάδειξη νέου Δ.Σ. και εξελεγκτικής επιτροπής. Το Διοικητικό Συμβούλιο που αναδείχτηκε από τις αρχαιρεσίες συγκροτήθηκε σε σώμα ως εξής:

Πρόεδρος	Γρηγόριος Γιάννος
Αντιπρόεδρος	Χρήστος Ράπτης
Γεν. Γραμματέας	Αθανάσιος Σιούζος
Ταμίας	Κων/νος Δέσσης
Έφορος	Ευάγγελος Τίλλης

ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Βασίλειος Γκέλης
Βασίλειος Κοντογιώργος
Δημήτριος Παλάσκας

Από πλευράς άλλων δραστηριοτήτων, το νέο Δ.Σ. εξέδωσε το ημερολόγιο της Αδελφότητας για το 1985.

ΜΙΑ ΘΕΡΜΗ ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ.

Αγαπητέ Συμπάτριώτη,

Αυτό το περιοδικό για να ζήσει έχει ανάγκη και από τη δική σου οικονομική ενίσχυση.

Στείλε την συνδρομή σου, αν δεν την έστειλες, στη διεύθυνση Ηπειρωτική Εστία Θεσ/νίκης Στρατηγού Καλλάρη 2.

Το ποσόν των 200 δραχμών για το εσωτερικό και 12 δολλαρίων για το εξωτερικό, που είναι η ετήσια συνδρομή του, είναι ασήμαντο, και όμως πολύ σημαντικό για το Περιοδικό μας όταν το πληρώνουν όλοι οι συνδρομητές του.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΠΡΟΣΦΟΡΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

του κ. Χρίστου Λαμπρινού.

(από την σήλη «Σκέψεις και κρίσεις» εφ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ 6/12/84)

Το τελευταίο τεύχος του εξαμηνιαίου περιοδικού «'Ηπειρος» της Ηπειρωτικής Εστίας Θεσσαλονίκης, διακρίνεται και πάλι για την επιτυχία του στην παρουσίαση της ταυτότητας της ηπειρωτικής ψυχής και για την συγκίνηση που προκαλεί με τη προσπάθεια αυτή όχι μόνο στους Ηπειρώτες, αλλά και στον κάθε αναγνώστη. Ταυτόχρονα, απευθύνει προς όλους τους ηγέτες που κυβέρνησαν μέχρι σήμερα τη χώρα μια δίκαιη κραυγή διαμαρτυρίας: «Η 'Ηπειρος είναι η μόνη περιοχή της χερσαίας ελληνικής επικράτειας που έχει το θλιβερό προνόμιο να μη συνδέεται με το εθνικό σιδηροδρομικό δίκτυο με όλες τις συνέπειες που έχει τούτο στον οικονομικό μαρασμό. Είναι η μόνη περιοχή στην οποία δεν καπνίζει ούτε μια καμινάδα βιομηχανικού εργοστασίου άξιου λόγου με αποτέλεσμα τον εκπατρισμό των κατοίκων της και την ερήμωση των χωριών της. Είναι η μόνη περιοχή που το οδικό της δίκτυο βρίσκεται σε πρωτογενή κατάσταση. Είναι η περιοχή που πάντοτε δέχεται τις μικρότερες κρατικές οικονομικές ενισχύσεις και πιστώσεις από τα διάφορα υπουργεία και τους οργανισμούς...». Ακολουθεί μια περιγραφή καταστάσεων που φανερώνουν την παραμέληση και την εγκατάλειψη από μέρους όλων των κυβερνήσεων και των πολιτικών και προβάλλεται το αμείλικτο ερώτημα: «Έως πότε θα συνεχίζεται η απαράδεκτη αυτή κατάσταση;».

Και σαν αντιπαράθεση προς την κατάθλιψη που προκαλούν οι γραμμές αυτές ακολουθεί μια συναρπαστική παρουσίαση της ηπειρωτικής ταυτότητας, όπως είναι στην πραγματικότητα, όλο γενναιοφροσύνη, καρτερία, υπομονή στην κακοτυχία και επιμονή στην δημιουργία. 'Ισως γι' αυτό όσο η 'Ηπειρος είναι παραμελημένη επειδή δεν την φροντίζουν οι άλλοι 'Ελληνες, τόσο οι Ηπειρώτες έχουν φροντίσει για αυτούς, όπως φαίνεται από την τεράστια προσφορά των Ηπειρωτών εθνικών ευεργετών. Χαρακτηριστική προς την κατεύθυνση αυτή είναι η εργασία του καθηγητή Κώστα Γκανιάτσα «Η 'Ηπειρος και η προσφορά της στο 'Εθνος».

ΚΙΝΗΣΗ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΣΤΙΑΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1984

Το τμήμα Νέων της Ηπειρωτικής Εστίας Θεσσαλονίκης υλοποιώντας όνειρο χρόνων να επισκεφθεί τις παραμεθόριες περιοχές της Ηπείρου, ξεκίνησε στις 13 Ιουλίου, για την εκδρομή - προσκύνημα στην πατρώα γη.

Την αποστολή, που αποτελούσαν 35 νέοι, μέλη της Νεολαίας, αποχαιρέτησαν στο ξεκίνημά τους για την Ήπειρο και ευχήθηκαν καλό ταξίδι, ο πρόεδρος της Εστίας κ. Γαβριήλ Μιχαήλ, ο έφορος Μελετών κ. Σπυρίδων Βλάχος και η έφορος Αλληλεγγύης κ. Αλεξάνδρα Τοτοκώτση.

Η αποστολή φτάνοντας στον Πεντάλοφο, θαύμασε το άγαλμα της γυναίκας της Πίνδου. Μετά το Επταχώρι αντίκρυσε τα αγαπημένα βουνά της Ηπείρου. Μπαίνοντας στην Κόνιτσα ένοιωσε ότι βρίσκονταν πλέον στην Ήπειρο.

Η ανησυχία των μελών της αποστολής για το πως θα τους υποδεχθούν οι κάτοικοι του Μολυβδοσκέπαστου, μετά από μισή ώρα, όταν συναντήθηκαν με το πρόεδρο κ. Θωμά Δάφνη, εξαφανίστηκε και όλοι ένοιωσαν την ηπειρωτική φιλοξενία.

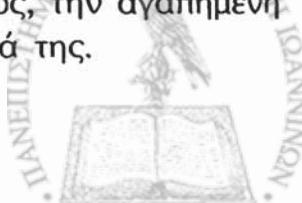
Τα ηπειρωτόπουλα της Θεσσαλονίκης επισκέφθηκαν τον Μητροπολίτη Δρυϊνουπόλεως - Πωγωνιανής και Κονίτσης κ.κ. Σεβαστιανό στον οποίο έδωσαν 30 βιβλία για τα παιδιά του οικοτροφείου.

Ένας από τους σκοπούς της αποστολής εκπληρώθηκε με το προσκύνημα στο σπίτι του Οικουμενικού Πατριάρχη Αθηναγόρα στο Βασιλικό.

Περνώντας από τα χωριά Κεφαλόβρυσο-Μερόπη-Παλιόπυργο- Κακόλακκο-Δολό-Πωγωνιανή-Δελβινάκι-Λίμνη-Βήσσανη-Άγιο Κοσμά- Λαχανόκαστρο τα μέλη της αποστολής είδαν την ερήμωση της παραμεθόριας περιοχής και ένοιωσαν την αγωνία των γερόντων που έχουν μείνει για να κρατήσουν τα χωριά τους. Στα περισσότερα χωριά δόθηκαν βιβλία για να έχουν τα λιγοστά παιδιά που υπάρχουν μια συντροφιά τις κρύες ατέλειωτες νύχτες του χειμώνα.

Τις επόμενες ημέρες η αποστολή προσκύνησε στο Ηρωϊκό Καλπάκι το άγαλμα του Στρατιώτη, περπάτησε τις ομορφιές της φύσης στο ξακουστό Ζαγόρι, άκουσε την αγωνία του προέδρου της Εταιρείας Ηπειρωτικών Μελετών για την συνέχιση του έργου του, επισκέφτηκε το Νησάκι, είδε με δέος την γλυπτική ωραιότητα των έργων του κ. Βρέλλη στους Μουζακαίους, θαύμασε την φυσική ομορφιά του Μετσόβου και μετά 8 ημέρες βρέθηκε πάλι στη Θεσσαλονίκη.

Έτσι εκπληρώθηκε το όνειρο των παιδιών που γεννήθηκαν στην Θεσσαλονίκη να επισκεφτούν την γη των πατέρων τους, την αγαπημένη Ήπειρο που τους δέχτηκε τόσο φιλόξενα στην αγκαλιά της.

Την αποστολή αποτελούσαν οι: Ανθή Πρίντζη, Λίτσα Καρρά, Μάχη Γεωργίου, Μαίρη Τζίμα, Λίτσα Ριστάνη, Μαρία Ριστάνη, Μαριέτα Ντάτση, Πόπη Φιλιππίδου, Φωτεινή Λυκισά, Δόμνα Τσακιρίδου, Ντίνα Αβραμίδου, Νούλα Ζώη, Σούλα Στράτου, Αγγέλα Παυλίδου, Ντόρα Παυλίδου, Μαρία Γκέλη, Μελίνα Γκέλη, Γρηγόρης Μόκας, Σταύρος Τσιμπραλίδης, Δημήτρης Τσακαγιάννης, Κώστας Χαντζάρας, Βασίλης Ευαγγέλου, Κώστας Κίτσος, Σπύρος Βάσσης, Νίκος Ζέρβας, Κώστας Βασιλικάρης, Γιώργος Μπότσαρης, Σάββας Γκοτζογιαννίδης, Δημήτρης Μιχαήλ.

Αρχηγοί της εκδρομής ήταν ο έφορος Ψυχαγωγίας κ. Γιάννης Πρίντζης, ο έφορος Νεολαίας κ. Βασίλης Γκέλης και η Νανά Τοκοκώτση.

Την επομένη της επιστροφής από την εκδρομή στην Ήπειρο, χορευτική ομάδα της Νεολαίας ανταποκρινόμενη στην πρόσκληση του Δήμου Αρναίας Χαλκιδικής εμφανίστηκε στις Πολιτιστικές Εκδηλώσεις που οργάνωσε ο Δήμος σε συνεργασία με τους Τοπικούς Συλλόγους. Η παρουσίαση των χορών ήταν άψογη παρόλη την κούραση των χορευτών από την 8ήμερη εκδρομή της Ήπειρου.

Τον μήνα Σεπτέμβριο η Διεθνής Έκθεση Θεσσαλονίκης και ο Πιερικός Σύνδεσμος Θεσσαλονίκης διοργάνωσαν στο Αλεξάνδρειο Μέλαθρο της πόλης μας διήμερο χορευτικών εμφανίσεων, συγκροτημάτων από όλη την Βόρειο Ελλάδα. Το χορευτικό της Ηπειρωτικής Εστίας εμφανίστηκε στο πανηγυρικό φινάλε των εκδηλώσεων αυτών. 'Όλα τα παιδιά που χόρεψαν, τιμήθηκαν με έπαινο και η Ηπειρωτική Εστία με αναμνηστικό μετάλλιο, για την συμμετοχή της στην Α' Αλεξάνδρεια Λαογραφική εκδήλωση.

Στις 18 Οκτωβρίου αντιπροσωπεία του τμήματος της Νεολαίας μαζί με τον Δήμαρχο Θεσσαλονίκης κ. Θεοχάρη Μαναβή και μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου της πόλης μας, υποδέχτηκε τον Δήμαρχο Λειψίας, στο αεροδρόμιο της Μίκρας.

Το ίδιο βράδυ χορευτική ομάδα εμφανίστηκε στο δείπνο που παρέθεσε ο Δήμος Θεσσαλονίκης στην «PEMBH», επ' ευκαιρία της υπογραφής Πρωτοκόλλου Αδελφοποίησης των δύο πόλεων.

Την επομένη, στη δεξιάση, που οργάνωσε η Πανελλήνια Ομοσπονδία Επαγγελματιών και Επιχειρηματιών Γυναικών, για το Πανευρωπαϊκό Συνέδριο τους, στα Αστέρια του Πανοράματος, η παρουσίαση των Ηπειρωτικών χορών από το χορευτικό συγκρότημα, έδωσε την ευκαιρία στις Ευρωπαίες γυναίκες να γνωρίσουν την παράδοση και τα έθιμα της Ήπειρου.

Οι εκδηλώσεις για τον μήνα Οκτώβριο έληξαν με την άψογη εμφάνιση του τμήματος παρελάσεως της Νεολαίας, στην μεγάλη παρέλαση της 28ης Οκτωβρίου.

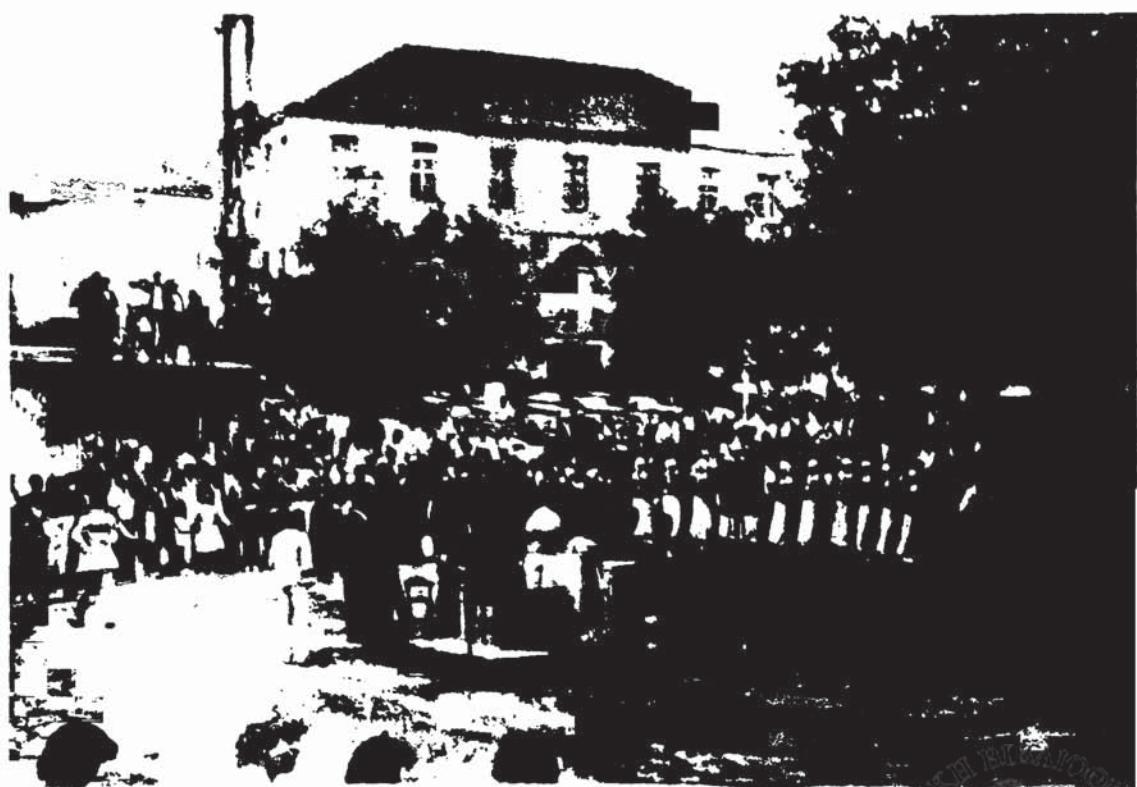
Τον Νοέμβριο τα καινούρια μέλη της Νεολαίας είχαν την ευκαιρία να γνωριστούν με τα παλιά και να ανταλλάξουν σκέψεις και απόψεις για τη σωστότερη λειτουργία του τμήματος, σε μια φιλική βραδιά, η οποία

διοργανώθηκε για το καλοσώρισμά τους στην Ηπειρωτική Εστία.

Όπως κάθε χρόνο έτσι και φέτος, όμιλος από αγόρια και κορίτσια, ντυμένα με τις ηπειρωτικές στολές, καθώς και άλλα μέλη της Νεολαίας, πλαισίωσαν τις εκδηλώσεις της Ηπειρωτικής Εστίας, για τον γιορτασμό της Απελευθέρωσης της Κορυτσάς.

Ο μήνας Δεκέμβριος ξεκίνησε με την εμφάνιση του εφηβικού συγκροτήματος της Εστίας στην πρώτη συνεστίαση του χρόνου για τα μέλη της Ηπειρωτικής Εστίας. Λίγες μέρες πριν από τις Χριστουγεννιάτικες διακοπές των μαθητών, τα μέλη του παιδικού χορευτικού συμμετείχαν στην Χριστουγεννιάτικη γιορτή που ετοίμασαν τα μέλη των άλλων συγκροτημάτων. Στην μεγάλη αίθουσα της Η.Ε., η οποία είχε πάρει γιορτινή όψη, οι μικροί μας χορευτές απήγγειλαν ποιήματα, έφαλιν τα κάλαιντα με την συνοδεία μικρής ορχήστρας, την οποία δημιούργησαν μόνοι τους, τραγούδησαν και χόρεψαν με πολύ κέφι. Στο τέλος της βραδιάς μοιράστηκαν τα δώρα, προσφορά της Νεολαίας για τους μικρούς χορευτές.

Χορός κάτω από τον πλάτανο, στο πανηγύρι της Βίσσανης.

ΜΑΡΙΑ Κ. ΓΚΑΝΙΑΤΣΑ.

Γεννήθηκε στο Γύθειο Λακωνίας, εφοίτησε στο Αρσάκειο Αθηνών και μετά πήγε στο εξωτερικό, Γαλλία και Γερμανία, όπου έζησε μερικά χρόνια στους εκεί εγκατεστημένους θείους της, αδελφούς του πατρός της. Παντρεύτηκε τον Κων. Γκανιάτσα, υφηγητή τότε και έπειτα καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και απέκτησε μια κόρη, τη Γραβριέλλα, που παντρεύτηκε τον Σωτ. Μιχαήλ καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Διετέλεσε πολλά χρόνια μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου και μετά του Συμβουλίου Νεότητος του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού. Διορίστηκε από το κεντρικό συμβούλιο Αθηνών των οδηγών-προσκόπων έφορος Οδηγών Θεσσαλονίκης και έπειτα Περιφερειακή Έφορος Βορείου Ελλάδος και οργάνωσε τον Οδηγισμό σε όλες τις πόλεις και κωμοπόλεις. Ήταν από τα βασικά στελέχη της Φανέλλας του Στρατιώτου και περιηγήθηκε όλες τις περιοχές της Β. Ελλάδος μέχρι τις υψηλές κορυφές του Βίτσι, Γράμμου για τη διανομή δεμάτων στο μαχόμενο στρατό.

Μεγάλη είναι η δράση της Μαρίας Γκανιάτσα κατά τη διάρκεια της εχθρικής κατοχής και με κίνδυνο της ζωής της για την παντοειδή περίθαλψη εκατοντάδων κρατουμένων Ηπειρωτών στα γερμανικά στρατόπεδα Θεσσαλονίκης. Στην αρχή σχεδόν της εχθρικής κατοχής, με την άφιξη στη Θεσσαλονίκη της πρώτης ομάδας συλληφθέντων Ηπειρωτών που κατήγοντο από χωριά της Θεσπρωτίας και θύματα των Αλβανοτσάμηδων, πήγε αμέσως στο στρατόπεδο Παύλου Μελά με το σύζυγό της και με τον από το Γηρομέρι Θεσπρωτίας καταγόμενο αείμνηστο καθηγητή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης Μάνθο Κωτσιόπουλο, όπου τόσο πολύ συγκλονίστηκε από το θέαμα των ρακένδυτων, ξυπόλητων και πρησμένων από την πείνα, τις κακουχίες, τα βασανιστήρια των δυστυχών αυτών ανθρώπων, ώστε δεν μπορούσε να ησυχάσει και βασανίζόταν από τη σκέψη, ότι έπρεπε κάτι να γίνει για την ανακούφισή τους.

Η πρώτη αυθόρμητη σκέψη της ήταν να γυρίζει τα σπίτια των Ηπειρωτών για τον ρουχισμό, παπούτσια, τρόφιμα και προς τούτο την βοήθησε ο αείμνηστος καθηγητής του Πανεπιστημίου, από το Κουκούλι Ζαγορίου καταγόμενος Πέτρος Κόκκορος και μερικοί Ηπειρώτες φοιτητές. Τα συγκεντρωθέντα είδη τα πήγαν με καροτσάκι που το έσπρωχνε και η ίδια και τα διένειμε στους κρατουμένους Ηπειρώτες, στο στρατόπεδο Παύλου Μελά. Η δύσκολη, αλλά και σχεδόν αδύνατη, είσοδος στο στρατόπεδο διευκολύνονταν από την ιδιότητά της ως μέλος του Συμβουλίου του Ελληνικού Ερυθρού Σταυρού, αργότερα δε και από τον Διεθνή Ερυθρό Σταυρό, του οποίου ο Διευθυντής, φιλέλλην και φιλάνθρωπος Ελβετός Βέγγερ, διέθετε μάλιστα συχνά και το αυτοκίνητο.

Επειδή άρχισαν να φθάνουν και άλλοι, συλληφθέντες από τους Γερμανούς, Ηπειρώτες, σκέφτηκε ότι θα έπρεπε να οργανωθεί το θέμα καλύτερα με την ίδρυση ολιγομελούς Επιτροπής, όπως και έγινε και με πρώτα, βασικά στελέχη τους αείμνηστους γιατρό Κώστα Λαμπρίδη, ο οποίος και λόγω της ιδιότητός του βοήθησε πολύ, και τον μεγάλο πατριώτη αρτοποιό Γιώργη Ζέγγλα, που ξεσήκωσε τους Ηπειρώτες αρτοποιούς και εξασφάλισε για τους κρατουμένους ένα ψωμί την εβδομάδα από τον καθένα και από ένα φαγητό τις γιορτές από καιρό σε καιρό.

Μετά, η Μαρία Γκανιάτσα κτύπησε τις πόρτες διαφόρων καταστημάτων στη Θεσσαλονίκη και οι μαγαζάτορες ανταποκρίθηκαν πρόθυμα στην έκληση, δίνοντας άλλος 3-4 τσουβάλια σταφίδα, άλλος παπούτσια, άλλος 1-2 τόπια ύφασμα κάμποτ. Το ύφασμα δόθηκε στον εξαίρετο Γυμνασιάρχη Ηπειρώτη Κώστα Γκράτζιο, με το οποίο οι μαθήτριες του Γυμνασίου του έραψαν περί τα 200 εσώρουχα και 200 πουκάμισα. Άλλα και μερικά φαρμακεία προσέφεραν διάφορα είδη πολύ χρήσιμα για την περίσταση, όπως ψειρόσκονη, κινίνο. Τα συλλεγόμενα είδη συγκεντρώνονταν στο κατάστημα του μακαρίτη Λ. Ζαμβρέκα και από κει με τα καροτσάκια στους στρατώνες.

Η μέριμνα και φροντίδα της Μαρίας Γκανιάτσα για τους κρατουμένους Ηπειρώτες επεκτάθηκε και σε άλλους τομείς. Ματάίωσε την αποστολή στη Γερμανία αρκετών κρατουμένων, φρόντιζε με τη βοήθεια του 'Ελληνα γιατρού του στρατοπέδου για την απαλλαγή των Ηπειρωτών από βαριές εργασίες. Άλλοι κρατούμενοι με μικροαρρώστιες στέλνονταν με τη σχετική εισήγηση και γνωμάτευση του γιατρού του στρατοπέδου στο Δημοτικό Νοσοκομείο Θεσσαλονίκης, του οποίου ο μιλημένος τότε διευθυντής μακαρίτης Μανιάτης γνωμάτευε για βαριά κατάσταση της υγείας τους με αποτέλεσμα να αφήνονται ελεύθεροι και με τη φροντίδα μιας χριστιανικής οργανώσεως (Ο.Χ.Α.), με πρόεδρο τον Μητροπολίτη Γεννάδιο, εφοδιάζονταν με τρόφιμα και εισιτήρια και επέστρεφαν στα χωριά τους στην 'Ηπειρο'.

Επιστέγασμα των δραστηριοτήτων αυτών της Μαρίας Γκανιάτσα ήταν να την καλέσει η Γκεστάπο, με την κατηγορία ότι υποθάλπει κομουνιστές

και ότι είναι και η ίδια οργανωμένη. Τους ατένισε άφοβα και τους μίλησε θαρραλέα, ότι «σαν Ἐλληνες ἔκανε το καθήκον της προς Ἐλληνες και ότι η περίθαλψη δυστυχούντων είναι χριστιανική πράξις που δεν απαγορεύεται». Υστερα από πολύωρη, εξαντλητική ανάκριση, αφέθηκε ελεύθερη, ίσως και με την επέμβαση του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού.

Προς το τέλος της εχθρικής κατοχής, ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός προσέφερε στην Επιτροπή σεβαστό αριθμό ζευγών παπουτσιών και είδη ρουχισμού για τους κρατουμένους Ηπειρώτες, που αποθηκεύτηκαν στο κατάστημα του Λ. Ζαμβρέκα στην οδό Τσιμισκή.

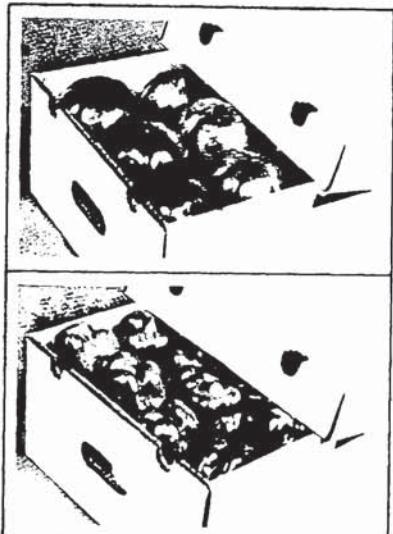
Πρέπει να σημειωθεί ότι οι κρατούμενοι Ηπειρώτες έβλεπαν και περίμεναν την Μαρία Γκανιάτσα σαν τον Αη-Βασίλη, πράγμα που έκανε τους άλλους εγκαταλελειμένους κρατουμένους από διάφορες περιοχές της Ελλάδος να δηλώνουν φωνάζοντας: Δηλώνουμε και εμείς Ηπειρωτική καταγωγή.

Η Μαρία Κ. Γκανιάτσα αγάπησε πολύ τη θετή της πατρίδα 'Ηπειρο και περιέβαλε με στοργή και αγάπη τις Ηπειρωτοπόλες και τα Ηπειρωτόπουλα της Θεσσαλονίκης, διοργανώνοντας εκδρομές, συγκεντρώσεις, ψυχαγωγίες και άλλα. Μετά την απελευθέρωση συγκρότησε θίασο από νέες και νέους της Ηπείρου, ο οποίος ύστερα από συστηματική διδασκαλία από τους μακαρίτες Γιάννη Κοπανά, καθηγητή του Ωδείου Θεσσαλονίκης, Στάθη Μεταλλινού, καθηγητή των Δημοτικών Χορών και Καραηλία, με τη μικρή ορχήστρα του Πειραματικού Σχολείου, έδωσε παραστάσεις στο κατάμεστο Βασιλικό Θέατρο, με τρία μονόπρακτα, Ηπειρωτικού περιεχομένου, έργα: Το Γεφύρι της Άρτας, ο Χορός του Ζαλόγγου, το Διασίδι, (Ηπειρωτική ηθογραφία). Το κοινό ενθουσιάστηκε τόσο πολύ από το παιξιμό των νεοφώτιστων ηθοποιών, ώστε ο τότε Δήμαρχος Θεσσαλονίκης Λεβής παρακάλεσε να επαναληφθεί η παράσταση για τους δημότες, πράγμα που έγινε και δύο φορές μάλιστα.

Η αείμνηστη Μαρία Κ. Γκανιάτσα, γεμάτη ανθρωπιά και καλωσύνη, με ακέραιο χαρακτήρα και πλούσια αισθήματα, εξαιρετική σύζυγος και φιλόστοργη μητέρα, έχαιρε ιδιαίτερης αγάπης και εκτίμησης από όλους τους Ηπειρώτες, από την κοινωνία της Θεσσαλονίκης και από όλους εκείνους που την γνώρισαν.

ST REGIS

**«SAINT RHTZIS ELLAS» ΑΒΕΕ
ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΧΑΡΤΟΣΥΣΚΕΥΑΣΙΑΣ ΥΨΗΛΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ**

**η τελευταία λέξη της τεχνολογίας στις
χαρτοσυσκευασίες**

Το ειδικευμένο επιτελίο των τεχνικών μας
μελετά:

- * Το προϊόν σας
- * Τον μηχανισμό παραγωγής του
- * Τη διάρκεια και τις συνθήκες αποθηκεύσεώς του
- * Το μέσον και το χρόνο μεταφοράς του
- * Τον τρόπο εμπορίας του

Έτσι σας εξασφαλίζει την πλέον κατάλληλη
ασφαλή και άψογη συσκευασία για την διακίνηση
και διάθεση των προϊόντων σας

ΧΑΡΤΟΣΑΚΚΟΙ: Τσιμέντων - Μεταλλευτικών

- Χημικών - Πετροχημικών - Γεωργικών
Φαρμάκων - Λιπασμάτων - Ζωοτροφών -
Αλεύρων - Ζακχάρεως

Η SAINT RHTZIS είναι στη διάθεσή σας για τη
λύση κάθε προβλήματος συσκευασίας σας.

ST REGIS

ΒΙΟΜ. ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ: ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ Β.ΠΕ.Θ. (ΣΙΝΔΟΣ) Τ.Θ. 1081 ΤΗΛ. (031) 298.231-3
ΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΙΣ ΠΕΛΑΤΩΝ: ΑΘΗΝΑΙ: ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ 16 ΚΑΛΛΙΘΕΑ ΤΗΛ. (01) 9584.286-8

**ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΣΑΒΒΑΝΤΙΔΗΣ
ΒΑΣΙΛ.ΟΛΓΑΣ 124
ΤΗΛ. 841 686**

αντιπροσωπος
αυτοκινητων

DATSON

θεσσαλονικης

ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ Ν. ΚΙΤΣΑΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΑΙΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕΓΑΡΟΝ "ΑΧΙΛΛΕΙΟΝ".

ΒΕΝΙΖΕΛΟΥ-ΒΑΣ.ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 19 2^ο ορ. γρ. 30-31 ΤΗΛ. 267396

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Δ. ΜΠΙΜΠΑΣ ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

ΟΙΚΙΑ: ΤΕΛΑΜΩΝΟΣ 5 ΤΗΛ. 307412

ΓΡΑΦΕΙΟΝ: ΦΡΑΓΚΙΝΗ 7 ΤΗΛ. 229321 - 4^{ος} οροφος

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΙΩΣΗΦ Β.ΠΙΝΑΣ ΔΙΚΗΓΟΡΟΣ

ΜΕΓΑΡΟΝ "ΑΧΙΛΛΕΙΟΝ".

ΒΑΣ.ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ 19. 4^{ος} ορ αρ γρ 61-ΤΗΛ. 275808

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΕΠΙΠΛΟΠΟΙΓΑ ΚΛ. ΒΟΤΣΑΡΗ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ- ΕΚΘΕΣΙΣ ΣΚΡΑ 4 - ΤΗΛ. 268 596

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

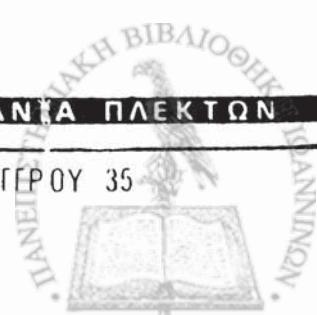

Capriccio

ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΠΛΕΚΤΩΝ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ ΕΥΜΕΝΟΥΣ 2-4 ΧΑΡΙΛΑΟΥ, ΠΡΑΤΗΡΙΟ ΣΥΓΓΡΟΥ 35
ΤΗΛ 309884, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

αντιπροσωπείαι εισαγωγών
ξυλουργικών μπχανιμάτων

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΙΝΑΣ

ΦΙΝΤΙΟΥ 18 – ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

VASILIOS PINAS

FINDIOU 18 – THESSALONIKI – TEL. 516.769, 517.095

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΥΡΟΥΔΗΣ

αντιπροσωπείαι - εισαγωγαί
υφασμάτων, δαντελλών,
κεντημάτων

ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ 10 & ΦΡΑΓΚΩΝ – ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΤΗΛ. 230.705, 261.670

Υποκατάστημα Αθηνών: Πανεπιστημίου 34, Τηλ. 3608553

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΕΙΕΣ ΠΛΕΚΤΟΜΗΧΑΝΩΝ

Γρηγόρης Σ. Ζαφείρης

ΑΝΤΙΓΟΝΙΔΩΝ 20, ΤΗΛ. 525.796 — ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

**Βιβλιοχαρτοπωλείον
ΙΩΑΝΝΟΥ Λ. ΠΡΙΝΤΖΗ**

**Μ. ΜΠΟΤΣΑΡΗ 13
ΤΗΛ. 822.947**

Α. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

Ετοιμοπαράδοτα

**ΕΜΠΟΡΙΑ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΑΙ**

ΕΚΘΕΣΙΣ: βασ. ΟΔΑΣ 192 ΤΗΛ. 412-268

ΣΥΝΕΡΓΕΙΑ: z. ΠΑΠΑΝΤΩΝΟΥ 9 Σ. ΜΑΡΤΙΟΥ ΤΗΛ. 413-825

CITROËN GS

